

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Krize křesťanského pojetí rodiny a role katolické církve
The Crisis of Christian View of Family and the Role of the Catholic
Church.

Vedoucí práce

doc. ThDr. Jiří Vogel, Th.D.

Autor

Magdaléna Hůlková

2012

Poděkování

Velice bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce Doc.ThDr. Jiřímu Vogelovi, Th.D. za jeho odborné vedení a vstřícný přístup.

Dále děkuji Jeho Eminenci kardinálu Miloslavu Vlkovi, profesoru Tomáši Halíkovi, Doc. Jaroslavu Šebkovi, ThDr. Janu Balíkovi, MUDr. Romanu Jochovi a Mgr. Janu Hartlovi za obohacení mé diplomové práce o jejich názory a za čas, který mi věnovali.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Krize křesťanského pojetí rodiny a role katolické církve vypracovala samostatně a použila pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

V Praze dne

Podpis studenta.....

Anotace

Název mé diplomové práce zní Krize křesťanského pojetí rodiny a role katolické církve. Práce může být rozdělena na dvě základní části. První pojednává o rodině z pohledu představitelů katolické církve, přibližuji zde některé stěžejní dokumenty.

V druhé části hovořím o názorech svých jednotlivých respondentů a jejich vyjádření k tomuto tématu. V průběhu celé své práce se snažím o komparaci rozličných úhlů pohledu na rodinu a její případnou krizi. V neposlední řadě pracuji s výzkumy a fakty, které mi pomáhají k vytvoření celistvého názoru na tento bezesporu podstatný problém.

Annotation

The name of my thesis is The Crisis of Christian View of Family and the Role of the Catholic Church. The thesis may be divided into two thematic groups.

The first part deals with family from the perspective of Catholic Church, I describe on this place some fundamental documents.

The second part presents the interviews with my respondents and their view of this issue.

Furthermore, I try to throughout my work on the comparison of different perspectives on the family and the crisis.

And last but not least I use the research and facts that will help me to create a view on this without a significant problem.

Klíčová slova

- Rodina
- Krize
- Manželství
- Katolická církev
- Společnost

Keywords

- Family
- Crisis
- Marriage
- Catholic Church
- Society

Obsah:

Úvod	8
1. Rodina z pohledu představitelů katolické církve	10
1.1 Encyklika Casti connubii	10
1.1.1 Úvod k encyklice Casti connubii	10
1.1.2 Základní křesťanská pravda o manželství	11
1.1.3 Trojí požehnání manželství	11
1.1.4 Současné boje proti manželství	13
1.1.5 Pomoc manželství	16
1.1.6 Závěrem k encyklice Casti connubii	17
1.2. II. Vatikánský koncil jako počátek nové doby	19
1.2.1 Téma rodiny v dokumentech II. Vatikánského koncilu	21
1.2.2 O manželské svátosti a lásce	22
1.2.3 O plodnosti manželství, výchově dětí a úctě k lidskému životu	22
1.2.4 Závěrem k II. Vatikánskému koncilu	24
1.3 Dlouho očekávaná odpověď Pavla VI. v encyklice Humanae vitae	24
1.3.1 Úvod k encyklice Humanae vitae	25
1.3.2 Odpověď Pavla VI. jakožto setrvání v tradici	26
1.3.3 Závěrem k encyklice Humanae vitae	28
1.4 Papež rodiny – Jan Pavel II.	29
1.4.1 Familiaris consortio	31
1.4.2 Rodina dnes – světlo a stín	31
1.4.3 Manželství a rodina v Božím plánu	32
1.4.4 Úkoly křesťanské rodiny	33
1.4.5 Jan Pavel II. a pastore rodin	39
1.4.6 Touha po zachování života – závěrem	
k Janu Pavlovi II.	42

2. Rozličné úhly pohledu na krizi rodiny a roli katolické církve	44
2.1 Krize rodiny jako nesprávné uskutečňování lásky – kardinál Miloslav Vlk	45
2.2 O kontroverzních tématech s profesorem Tomášem Halíkem	47
2.3 Konzervativní přístup kněze ThDr. Jana Balíka	50
2.4 MUDr. Roman Joch – ředitel Občanského institutu, katolík a aktivní zastánce katolické církve v českém veřejném společensko-politickém prostoru	53
2.5 Pohled historika Doc. Jaroslava Šebka	56
2.6 Sociolog Jan Hartl, ředitel agentury STEM	60
3. Fakta o krizi rodiny – co říkají výzkumy	63
3.1 Úvahy o budoucnosti	67
4. Závěr	69
5. Seznam použité literatury	71
6. Summary	73
7. Seznam příloh	74

Úvod

O rodině a její krizi bylo napsáno mnoho. Křesťanské pojetí krize rodiny a role katolické církve je však téma, které považují nejen za zajímavé, ale také za nedostatečně diskutované. V naší společnosti existuje jisté povědomí o krizi rodiny, o krizi hodnot. Společnost je taktéž více či méně informována o tom, jaké hodnoty ve vztahu k rodinnému životu zastává katolická církev. Mnoho lidí se shodne na tom, že charakteristiky současné rodiny naplňují stav, kterému lze říkat krize. Jiní jsou v tomto ohledu střídmejší a hovořit o krizi rodiny jim připadá nepřiměřené.

Domnívám se však, že společným jmenovatelem většiny názorů je tvrzení, že rodina je opravdu tím stěžejním tématem, o kterém je třeba hovořit. Rodina ovlivňuje vývoj jedince, rodiny ovlivňují stav celé společnosti a rodina je tedy také tou institucí, na které do jisté míry závisí budoucnost lidstva.

V této diplomové práci analyzuji stěžejní papežské encykliky a církevní dokumenty, zabývající se tématem rodiny v rámci 20. století. Na základě této analýzy lze důkladněji a podrobněji porozumět názorům katolické církve v souvislosti s tímto tématem, jejího přístupu k rodině a manželství a více tak porozumět důležitosti, kterou rodině přikládá. Samotná analýza a komparace jednotlivých dokumentů je podle mého názoru však nedostačující.

Proto jsem oslovila osobnosti, převážně z řad katolické církve, jejichž názory považuji v tomto ohledu za zajímavé. Kompletní znění rozhovorů je v písemné podobě součástí příloh. V rozhovorech s kardinálem Miloslavem Vlkem, profesorem Tomášem Halíkem a katolickým knězem Janem Balíkem lze nalézt mnoho konkrétního. Zároveň lze jejich porovnáním pozorovat, že názory na toto téma ani uvnitř katolické církve nejsou zcela jednotné. Debata s historikem Jaroslavem Šebkem přinesla mnoho informací, které mi téma rodiny a její krize pomohlo zasadit do širších společenských a historických souvislostí. Zajímavé je porovnání rozličných názorů, zajímavé je také sledovat případnou kritiku církve a to mnohdy z řad jejích představitelů.

Základní otázka, kterou se pokusím v této práci zodpovědět, zní takto: Je rodina tím tématem, na kterém by se mohla katolická církev a většinová - sekulární- společnost v dnešní době potkat? Tato otázka samozřejmě otevírá mnohé další. Uvažujme nad tím, jaký je přístup většinové společnosti vůči tradičním hodnotám, tradičnímu pojetí rodiny tak, jak ho prezentuje katolická církev. Ptejme se, jak společnost jako celek pohlíží na postavení katolické církve. Ptejme se také, jak se katolická církev jako instituce k této výzvě staví. Bude do budoucna církví otevřenou vůči společnosti? Má zájem širší společnost oslovit? Pokud ano, co pro to může udělat?

Toto téma jsem si zvolila z několika důvodů. Prvním důvodem je skutečnost, že problém rodiny a její krize skutečně považuji za něco, o čem není možné mlčet. Druhým důvodem je snaha toto téma konkretizovat a pokusit se najít možnosti, jak by na tomto tématu katolická církev mohla participovat. Dle mého názoru má církev před sebou velké pole působnosti, které je však třeba správným způsobem uchopit.

1. Rodina z pohledu představitelů katolické církve

1.1 Encyklika Casti connubii

Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství

Motto:

Láska mezi Kristem a Církví je vzorem lásky manželské

Encyklika Casti connubii z roku 1930, která byla ve 20. s toletí prvním papežským dokumentem o rodině, byla zároveň nadlouho jediným úplným shrnujícím vyjádřením církevní autority k oblasti manželství.¹ V této encyklice shrnul papež Pius XI. celou dosavadní nauku o manželství. Encyklika Casti connubii potvrzuje ustanovení i obnovení manželství Bohem, jeho trvalost, nerozlučitelnost, jednotu a stálost.

Zaznívají zde však také nové myšlenky. Zejména v souvislosti se svobodou lidské vůle. Svobodu je třeba chápat jako svobodnou vůli uzavřít manželství, instituce manželství je daností od Stvořitele.²

1.1.1 Úvod k encyklice Casti connubii

V úvodu Casti connubii je důstojnost čistého manželství přirovnána ke Kristu a jeho nevěstě. Je třeba, aby se křesťanští manželé ve všech svých názorech a jednání řídili dle čistého zákona Kristova. Papež hovoří o bludech, o nové zvrácené mravouce, proti které je

---

¹ SLAVÍK, Michael. Manželství – od snů k realitě: teologicko-právní analýza některých přístupů k uzavírání manželství. Praha: Pastorační středisko, 1998. ISBN 80-238-2739-1, str. 22

² SLAVÍK, Michael. Manželství – od snů k realitě: teologicko-právní analýza některých přístupů k uzavírání manželství. Praha: Pastorační středisko, str. 21

třeba bojovat. Čím dál častěji se těchto bludných zásad dle slov papeže dovolávají i věřící. Promluvami o povaze křesťanského manželství chce ochránit své ovečky a „odvést je od jedovatých pastvin“. Pius XI. svými slovy stvrzuje encykliku papeže Lva XIII., vydanou před padesáti lety, v roce 1880. Je stále platná a nezastarala.³

1.1.2 Základní křesťanská pravda o manželství

Manželství nebylo ustanoveno lidmi. Sám Bůh manželství zabezpečil zákony, proto manželství nepodléhá lidským ustanovením. V odvolání na Tridentský koncil hovoří papež Pius XI. o manželství jako o nerozlučitelném a trvalém svazku, jehož původcem a ustanovitelem je sám Bůh. Posvátné společenství každého manželství má svůj zdroj ve vůli Boží i ve vůli lidí. Bůh ustanovuje manželství a lidé jsou jeho příčinou. Předávají druhému vlastní osobu pro celý život a Bůh jim k tomu dává potřebné předpoklady a svoji pomoc.⁴

1.1.3 Trojí požehnání manželství

V první části své encykliky *Casti connubii* papež hovoří o Trojím požehnání manželství, o třech manželských dobrech.

1. Dítě

Potomstvo zaujímá mezi manželskými dobry první místo. Pro křesťanské rodiče není jediným úkolem šířit lidské pokolení, ale též přivádět své potomky Církvi Kristově. Bůh uložil rodičům nejen schopnost a právo dát dítěti život, ale také právo a povinnost dítě vychovat. Rodiče mají své děti nejen vychovávat ale též jim předávat víru. Encyklika v odvolání na *Codex Juris Canonici* zdůrazňuje, že „Prvotním účelem manželství je plození a výchova potomstva.“⁵ Stejně tak podotýká, že plodit nový život je dovoleno

---

³ PIUS XI. Encyklika *Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii*. 3. vydání. Bedřich Vašek. Velehrad: nakladatelství dobré knihy v Olomouci, 1948, str. 13

⁴ PIUS XI. Encyklika *Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii*, str. 13

⁵ PIUS XI. Encyklika *Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii*, str. 21

jen v manželství. Hovoří o věrnosti v manželství jako o vzájemném darování se druhému.⁶

2. Věrnost

Věrnost je druhým dobrem manželství. Věrnost manželství chápeme jako naprostou jedinnost. Manželství pouze mezi jediným mužem a jedinou ženou. Hovoří o důležitosti manželské lásky, která proniká celým manželským životem a zaujímá v křesťanském manželství první místo. Hovoří se zde o lásce, která tkví hluboko v duši a která je projevována skutky, jelikož průkazem lásky jsou činy. V rodinném životě jsou těmito činy vzájemná pomoc a podpora.⁷

V rodině, kterou k sobě poutá láska, musí zavládnout řád lásky. „Tento řád v sobě zahrnuje nadřícenost muže nad manželkou a dětmi a pohotovost a ochotnou poddanost a poslušnost manželčinu.“⁸ Jak vysvětluje papež, tato poslušnost nepopírá svobodu manželky, která jí plným právem přísluší vzhledem k důstojnosti lidské osoby, avšak zakazuje přehnanou libovůli, která se nestará o prospěch rodiny.⁹

3. Svátostná stránka manželství

Svátostí označujeme nerozlučitelnost svazku. Jak říká Kristus v diskusi s farizeji: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“¹⁰ Mojžíš sice pro tvrdost lidských srdcí dovolil propustit manželku, od počátku to však nebylo.¹¹ Tato nerozlučnost manželství je absolutní. Neexistuje žádná výjimka, která by nerozlučnost manželství mezi křesťany narušila. Vnitřní důvod nerozlučnosti leží v nadpřirozeném tajemném významu křesťanského

---

⁶ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubi, str. 22

⁷ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 24

⁸ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 26

⁹ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 27

¹⁰ Mt, 19,6

¹¹ Mt, 19,9

manželství, který je dokonale obsažen v dokonalém manželství mezi věřícími. Stejně jako je dokonalé spojení mezi církví a Kristem, tak je zde dokonalé spojení dvou manželů.¹² Z této nerozlučnosti plynou požehnání nejen pro manžele a jejich děti, nýbrž i pro celou společnost. Nerozlučné manželství se neohlíží na vnější nezdary. Ve svazku, který nemůže být rozloučen jinak nežli smrtí, jsou vyšší a trvalé hodnoty právě tím, k čemu se manželé vzájemně podporují.¹³

O důležitosti nerozlučného manželství pro děti se encyklika zmiňuje okrajově. Poukazuje pouze na fakt, že společnými silami rodiče své děti snáze vychovávají.¹⁴ Pius XI. se snaží důležitost rodiny zasadit do širších souvislostí. Proto poukazuje na skutečnost, že nerozlučitelnost manželství má svůj nezanedbatelný význam pro celou lidskou společnost.¹⁵ Nerozlučitelnost manželství však není spoutáním a překážkou, naopak je jeho ozdobou a posilou.¹⁶

Dobro svátosti neoznačuje jen nerozlučitelnost manželství, ale také posvěcení a povznesení manželství do nadpřirozeného řádu milosti. Manželství jakožto obraz spojení Krista s církví by mělo být tím, o co křesťanští manželé usilují. A to především svým vlastním smýšlením a ctnostným životem.¹⁷

1.1.4 Současné boje proti manželství

V dalších úvahách se papež v *Casti connubii* zamýšlí nad tehdejšími stavem ve společnosti, pranýřuje zlo rozvodů, zvažuje jeho příčiny v lidském hříchu, vnějších

---

¹² PIUS XI. *Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii*, str. 31

¹³ PIUS XI. *Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii*, str. 32

¹⁴ PIUS XI. *Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii*, str. 33

¹⁵ PIUS XI. *Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii*, str. 33

¹⁶ PIUS XI. *Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii*, str. 36

¹⁷ PIUS XI. *Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii*, str. 36

podmínkách a individualismu.¹⁸ Manželství ztrácí svou závažnost a hlavním zdrojem všeho tohoto zla je dle encykliky tvrzení, že manželství není ustanoveno Bohem a Kristem povýšeno na svátost, nýbrž že manželství bylo vynalezeno lidmi.¹⁹

Plození dětí jako prvotní účel manželství

Plození dětí je dle Casti connubii prvotním účelem manželství. Proto bojovat proti dítěti v manželství je zde na prvním místě označeno za “zločinnou svobodu” a papež se hluboce pohoršuje nad těmi, pro které potomstvo představuje obtížné břemeno manželství. Přesto, že papež neignoruje společenskou situaci tehdejší doby, která jistě nebyla nakloněna tomu mít početnou rodinu, hospodářské důvody omezování počtů považuje za blud.

“Není možno, aby vyvstaly takové obtíže, že by mohly zrušiti závazky příkazů Božích, zakazujících skutky, které svou nejvnitřnější podstatou jsou špatné; za každých okolností vždy mohou manželé, posilnění Boží milostí, věrně splniti svou úlohu a uchovati v manželství čistotu neporušenou, bez této ohavné skvrny”²⁰

Pius XI. hovoří o umělých potratech jako o nedovolených a zhoubných činech, ať už jsou konány z důvodů lékařských, sociálních či eugenických. Jedná se zde o vraždu, která je v rozporu s Božím kázáním.²¹

Kontroverze eugeniky

Lidé pečující o eugenické cíle příliš, stavějí tyto cíle nad jakékoli jiné. Toto jednání je velice problematické z několika důvodů. Nelze zapomínat na skutečnost, že rodina je

---

¹⁸ SLAVÍK, Michal. *Manželství – od snů k realitě: teologicko-právní analýza některých přístupů k uzavírání manželství. Pastorační středisko, str. 22*

¹⁹ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 40

²⁰ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 47

²¹ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 48

posvátnější nežli stát a z pohledu křesťanského, lidé se rodí nikoli pro zemi a pro čas, nýbrž pro věčnost.²² Nemůže tedy být žádná síla, která by bránila lidem vstupovat do manželství na základě úsudku o genetické dispozici jejich potomků. Toto závažné téma se ve své celistvosti dotýká zájmu dítěte, avšak v první řadě přirozeného práva člověka.²³

Manželská věrnost a (ne)rovné postavení obou manželů

Manželská věrnost v sobě zahrnuje nejen čistou věrnost každého z manželů a pevnou a upřímnou vzájemnou lásku, ale také úctyhodnou poslušnost manželky k manželu. Snaha o emancipaci je označena za *zkázu ženskosti a mateřské důstojnosti a rozvrat celé rodiny*, protože to olupuje manžela o manželku, dítka o matku a domácnost a celou rodinu o stále bdělého strážce.²⁴ Papež zde hovoří o emancipaci fyziologické, kterou bychom mohli dnešními slovy popsat jako právo ženy rozhodnout se mít či nemít děti. Dále o emancipaci hospodářské, tedy ekonomické nezávislosti, a emancipaci sociální. Argumentuje přitom takto: „sestoupí-li žena s onoho královského stolce, na nějž ji pozvedlo v rodině evangelium, za krátko se dostane do starého otroctví (když ne naoko, tož ve skutečnosti) a stane se, jak tomu bylo u pohanů, pouhým nástrojem mužovým.“²⁵

Svátostné manželství

Jak již bylo řečeno, manželství jakožto obraz spojení mezi Kristem a Církví by mělo být co nejblíže tomuto pravzoru. Toho ovšem lze velice obtížně dosáhnout tehdy, jedná-li se o manželství smíšená. K těm se katolická církev v této encyklice staví silně odmítavě. Hovoří se

---

²² PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 51

²³ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 51

²⁴ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 56

²⁵ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 56

zde o nebezpečí pro náboženský život, o nevěře a lhostejnosti.²⁶ Poměrně veliký prostor věnuje encyklika tématu manželské rozluky. Papež se ostře vyhrazuje vůči názoru, který hovoří o manželství jako o soukromé smlouvě. Rozhodovat o rozluce z jakéhokoli důvodu je dle Casti connubii mimo pravomoc manželů a mimo pravomoc jakékoli světské autority.²⁷ Jedinou možnou variantou je v krajních možnostech nedokonalý rozchod manželů, rozvod od stolu, lože a spolubydlení,²⁸ ve kterém zůstane manželský svazek nedotčen a bez poruchy. O rozluce se zde hovoří jako o neštěstí. A to nejen pro manžele, nýbrž i pro celou společnost. Nezmění-li se smýšlení, rodina se bude neustále chvět strachem, aby nebyla uvržena v úplný rozvrat a chaos.²⁹ Tato slova vychází z pera Papeže Lva XIII. v roce 1880 a ve třicátých letech následujícího století je Pius XI. svým okružním listem stvrzuje.

1.1.5 Pomoc manželství

V závěru se papež snaží nalézt pomoc. Hovoří o tom, co je třeba učinit, aby manželství nebyla dále tolik narušována jako doposud. Vychází zde z předpokladu, že uvědomění si božské ideji manželství a snaha se jí řídit je cestou k návratu správného řádu manželství.³⁰ Hovoří o oddanosti Bohu, o pokorné poslušnosti k církvi, která stojí před spoléháním na vlastní úsudek. Jelikož se dle papežových slov křesťanskému rozumu přičí, aby člověk pyšně důvěřoval svému rozumu, je třeba se církvi nechat vést prostřednictvím Ježíše Krista. Důležitá je příprava na manželství, která by prostřednictvím správné křesťanské výchovy měla začít již v dětství. Neméně podstatná je správná volba partnera, při které je dobré

---

²⁶ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 61

²⁷ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 64

²⁸ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 66

²⁹ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 69

³⁰ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 71

naslouchat názorům zkušenějších rodičů.³¹ Hlavním úkolem státu by pak měla být proto starost o obecné blaho, o potřeby manželů a rodin a zejména starost o hodnotové orientace.³²

1.1.6 Závěrem k encyklice Casti connubii

Rok 1930 jako zásadní zlom

Až do roku 1930 existovala naprostá jednota všech křesťanských církví v odmítavém postoji vůči antikoncepci. Teprve v roce 1930 anglikánská církev na konferenci v Lambeth jako první "povolila" antikoncepci ve vážných případech.³³ Papež Pius XI. vydáním této encykliky nejen že stvrdil stanoviska svého předchůdce, ale zásadním způsobem se také vymezil vůči tvrzením vyřčeným na Lambethské konferenci.

---

³¹ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 85

³² PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: Casti connubii, str. 89

³³ SKOČOVSKÝ, Karel. 161 - Květen 2005: Přirozené plánování rodičovství a antikoncepce. *Getsemany* [online]. 05.2005 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <http://www.getsemany.cz/node/735>

Zkušenost první světové války a velké hospodářské krize

Doba, ve které Pius XI. vydal encykliku *Casti connubii* má za sebou již zkušenost obrovské tragédie a doposud největšího vojenského střetnutí, tedy první světové války. Tato událost byla mezníkem, rozrušujícím nejen hodnotové vazby, ale také představy o tom, jak mají vztahy mezi mužem a ženou fungovat. První světová válka byla zásahem do tradiční společnosti a současně do představ o rozdělení mužských a ženských rolí. Ženy, jejichž muži odešli na frontu, musely nastoupit na místa mužů a zastávat jejich profese.³⁴ Tragédie, zasahující společnost a tedy výrazným způsobem především rodiny, pak pokračovala ve třicátých letech. Svět zdevastovaný ekonomicky a především hodnotově se potýká s další ránou, s velkou hospodářskou krizí. Papež, jakožto nejvyšší představitel katolické církve, nemůže tyto skutečnosti přehlížet. Jak dokazují jeho slova v závěru encykliky, byl si vědom situace tehdejších rodin. Hovoří o tom, jak je těžké zachovávat Boží přikázání a bezúhonnost manželství v době veliké chudoby. Uvědomuje si, že v takovýchto dobách manželé ztrácejí naději a že život v rodině a zachování Božích přikázání jsou spojeny s velkými obtížemi.³⁵

„Výdělek otcův má stačiti na výživu rodiny“³⁶ je jednou z posledních výzev papeže Pia XI. v encyklice o křesťanském manželství. Jak dalece bylo toto tvrzení vzdálené realitě, která následovala bezprostředně v letech po vydání *Casti connubi*, dokládají citace Milana Vodičky v knize *Den, kdy došly prachy*:

„Hledám práci. Servilně se předkláním. Ptám, se, prosím. Ponižuju se a ztrácím sebeúctu.“
Život ze mě udělal zbabělce. Občas bych se chtěl před světem pokorně uklonit a poprosit: Kup mě! Kup mě! Pak mě spaluje hanba.“³⁷

---

³⁴ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

³⁵ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: *Casti connubii*, str. 86

³⁶ PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: *Casti connubii*, str. 86

³⁷ VODIČKA, Milan. *Den, kdy došly prachy*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-260-6, str. 18

„Jsem podivně zlomený. Hlad člověka zlomí a pokořuje. Napřímím se, vypnu ramena a zatáhnu břicho. Nikdo nesmí poznat, jak jsem na tom.“³⁸

To jsou jen některé výpovědi současníků třicátých let. V tehdejší době nebylo v módě mít děti. Nebylo to praktické, pro mnohé ani morální. Lidé debatovali o tom, zda vůbec mají právo přivádět děti na svět, kde je možná čeká hladovění. Situaci navíc komplikovalo to, že v mnoha rodinách převzala roli živitele žena. Muži byli propuštěni, zatímco ženy si místa udržely. Pracovní místa žen byla mnohem levnější.³⁹

Proto v této době, poznamenané tak zásadními historickými událostmi, bylo pro křesťanské rodiny důležité vyslyšet papežova slova, ve kterých vybízí k sounáležitosti všech, pomoci potřebným a k podpoře státní moci. Zároveň bylo však bezesporu nesnadným úkolem je realizovat.

1.2 Vatikánský koncil jako počátek nové doby

Druhý Vatikánský koncil, konaný v letech 1962 – 1965, byl zatím posledním ekumenickým koncilem. Jeho předchůdcem byl koncil konaný bezmála o sto let dříve. Skutečnost, že po Prvním Vatikánském koncilu přišel Druhý, je v církevních dějinách událost mimořádně významná.⁴⁰ Po Tridentu (1545-1563) se konalo všeobecné shromáždění církve jen v roce 1870, od něhož očekával Pius IX. jednomyslné odsouzení moderních myšlenkových proudů. Po prohlášení o papežské neomylnosti a jeho plné moci k vedení se zdály být koncily zbytečné.⁴¹ Právě proto, že První Vatikánský koncil definoval mimo jiné jurisdikční primát papeže a jeho neomylnost, má tedy pouhé uskutečnění Druhého

---

³⁸ VODIČKA, Milan. *Den, kdy došly prachy*, str. 18

³⁹ VODIČKA, Milan. *Den, kdy došly prachy.*, str. 18

⁴⁰ Dokumenty II. Vatikánského Koncilu. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995. ISBN 80-7113-089-3, str. 12

⁴¹ FRÖLIG, Roland. *Dva tisíce let dějin církve*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-268-3, str. 231

Vatikánského koncilu velký význam. Jak jinak můžeme Druhý Vatikánský koncil popsat a v čem dalším byl tak výjimečný? Lze říci, že tento koncil byl koncilem svobody a opravdového dialogu a současně koncilem, jehož základem byla stará a trvalá víra katolické církve.⁴² Jak píše George Weigel v životopise Jana Pavla II., práce předchozích koncilů se omezovala na vydávání vyznání víry (kréd), církevních zákonů (kánonů), verdiktů odsouzení a dalších formálních dogmatických nařízení. Jan XXIII. však chtěl, aby jeho koncil byl více pastorační a evangelizační než právnícký a dogmatický. Tento koncil měl obnovit křesťanskou víru coby pulzující a vzrušující způsob života, měl navázat dialog s moderním světem.⁴³ Koncil je koncilem na počátku nové doby. Je to doba sjednocování světa, industrializace, urbanizace, racionálního zvědečtění lidského života.⁴⁴ Jan XXIII. oznámil své plány o svolání Druhého Vatikánského koncilu již v lednu roku 1959. Pochopil, že téměř po sto letech a dvou světových válkách je ekumenický koncil nutný. Zejména tehdy, má-li se církev zapojit do radikálně změněného moderního světa. Papež nazval tento proces *Aggiornamento* (latinsky modernizace), a doufal, že koncil obnoví křesťanskou jednotu v ekumenickém duchu a udělá konec rozdílným mezi křesťanskými církvemi, rozšíří ve světě náboženskou svobodu a položí základy novému, vskutku humánnímu, vztahu mezi římskokatolickou církví, jejími biskupy a masou věřících po celém světě.⁴⁵

Výjimečnost tohoto koncilu lze nalézt také ve slovech papeže Jana Pavla II. Takto hodnotí koncil s odstupem času, třicet let po jeho ukončení ve svém apoštolském listě *Tertio Millenio Adveniente*. Druhý Vatikánský koncil byl „prozřetelnostní událostí, jíž církev zahájila bezprostřední přípravu na jubilejní rok 2000. Byl totiž podobný předchozím koncilům a zároveň úplně jiný, koncil zcela zaměřený na tajemství Krista, jeho církve a zároveň otevřený světu. Toto otevření bylo moderní odpovědí na moderní vývoj světa na základě

---

⁴² Dokumenty II. Vatikánského Koncilu, str. 13

⁴³ WEIGEL, George. Svědek naděje: Autorizovaný životopis Jana Pavla II. 2. vydání. Praha: Práh, 2005. ISBN 80-7252-114-4, str. 159

⁴⁴ Dokumenty II. Vatikánského Koncilu, str. 19

⁴⁵ SZULC, Tad. *Papež Jan Pavel II.: Životopis*. První vydání. Praha: Tok, 1995. ISBN 80-90008-0-X, str. 149

převratných zkušeností 20. století.“ Papež zde také poukazuje na skutečnost, že na žádném jiném koncilu se nehovořilo s takovou jasností o jednotě křesťanů, o dialogu s nekřesťanskými náboženstvími, o zásadě náboženské svobody a o důstojnosti osobního svědomí.⁴⁶

1.2.1 Téma rodiny v dokumentech II. Vatikánského koncilu

Dokumenty Druhého Vatikánského koncilu hovoří o rodině. Téma rodiny je obsaženo ve Věřoučné konstituci o církvi – *Lumen gentium*, v Konstituci o posvátné liturgii – *Sacrosanctum concilium*, nejvíce se rodinou však zabývá nejrozsáhlejší dokument Druhého Vatikánského koncilu, kterým je Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě – *Gaudium et spes*. Konkrétně její druhá část nesoucí příznačný název „*Některé naléhavější problémy*“. Vedle problematiky rodiny se tato druhá část zabývá rozvojem kultury, hospodářsko-společenským životem, životem politického společenství, hovoří o míru. Ovšem kapitola s názvem „*Jak podpořit důstojnost manželství a rodiny*“ je zde na prvním místě. Vysvětlení, proč je tomu tak, můžeme nalézt hned v první větě: „Šťastný život člověka a lidské a křesťanské společnosti těsně souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství.“⁴⁷. Otázka rodin byla pro katolickou církev vždy velice podstatnou. Koncil se proto zamýšlí nad nepříznivou společenskou situací a nad otázkou, jak posílit ty, kteří se snaží podporovat důstojnost a posvátnou hodnotu manželství.⁴⁸

Než začneme hovořit o rodině, tedy o jistém společenství lidí, vraťme se na počátek. K člověku, který byl stvořen k obrazu Božímu.⁴⁹ Bůh stvořil člověka k obrazu Božímu, nestvořil ho však osamocené, od počátku jej stvořil jako muže a ženu.⁵⁰ Tímto spojením vzniká

---

⁴⁶ *Tertio Millennio Adveniente: Apoštolský list Jana Pavla II. O Přípravě na Jubilejní rok 2000 z 10. listopadu 1994*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-126-1, §18

⁴⁷ *Dokumenty II. Vatikánského Koncilu*, GS 47

⁴⁸ GS 47

⁴⁹ srov. Gn 1, 26

⁵⁰ srov. Gn 1, 27

první forma osobního společenství. Člověk je v jádru své přirozenosti bytost společenská a bez vztahu k ostatním nemůže žít.⁵¹ Nemůže žít sám, může žít právě v té společnosti, která je mu nejbližší. Tedy v rodině.

1.2.2 O manželské svátosti a lásce

Koncilní dokumenty v konstituci *Gaudium et spes* od počátku svých úvah vycházejí z tohoto křesťanského předpokladu, že posvátný svazek manželství nezávisí na lidské libovůli, neboť průvodce manželstvím je sám Bůh. Manželství se však uskutečňuje neodvolatelným osobním souhlasem, tedy lidským úkonem. Tímto lidským úkonem, kterým se sobě manželé vzájemně dávají a přijímají, vzniká před společností dle Božího řádu pevný stav.

Je třeba správným způsobem rozumět slovu láska, které dokumenty tak často skloňují. Je to láska svrchovaně lidská, zahrnující dobro celého člověka. Je to láska, která dodává tělesným i duševním projevům zvláštní důstojnost. Je to láska posvěcená Kristovou svátostí, láska, která zůstává bez ohledu na vnější okolnosti tělem i srdcem věrná.⁵²

1.2.3 O plodnosti manželství, výchově dětí a úctě k lidskému životu

Tato manželská láska, stejně jako manželství, je svou povahou zaměřena k plození a výchově potomstva. Poté, co stvořil Bůh člověka jako muže a ženu⁵³ požehnal jim: „Plodte a množte se“.⁵⁴ Chtěl jim tak dopřát zvláštní účast na svém díle stvoření. Proto správné pěstování manželské lásky a celý způsob rodinného života vyúsťují v pevné odhodlání manželů spolupracovat s láskou Stvořitele a Vykupitele, který skrze ně stále rozšiřuje a obohacuje svou rodinu.⁵⁵ Posláním manželů je dávat život svým dětem a vychovávat je. Je

---

⁵¹ GS 12

⁵² GS 49

⁵³ srov. Gn 1, 27

⁵⁴ Gn 1, 28

⁵⁵ GS 50

třeba však přihlédnou nejen k dobru svému a k dobru svých dětí, důležité je též uvážit hmotné i duchovní podmínky doby. Konstituce taktéž nezapomíná apelovat na lidské svědomí, které se má přizpůsobovat Božímu zákonu. Způsob svého jednání tedy křesťanští manželé nemohou určovat dle své libovůle.⁵⁶ Manželství však nebylo ustanoveno pouze kvůli plození. Proto i v situacích, kdy chybí často žádané potomstvo, manželství zachovává svou hodnotu, nerozlučnost a jako společenství trvá.⁵⁷

Ve výchově dětí hraje rodina prvotní a nezaměnitelnou roli. Rodiče dali svým dětem život a mají povinnost je vychovat. Jejich výchovné působení lze jen stěží nahradit.⁵⁸ Jak moc je rodina pro vývoj dětí důležitá, můžeme také vidět v širších společenských souvislostech. Rodina je tou první školou společenských ctností, které potřebuje každá společnost.⁵⁹ Správnou výchovou svých dětí v rodině lidé napomáhají utvářet takovou společnost, která bude příznivým a vřelým prostorem pro jejich život i pro život jejich potomků.

O úctě k lidskému životu se koncilní dokumenty zmiňují zejména v souvislosti s životními podmínkami některých manželů. Koncil si uvědomuje, že ne vždy a ne za všech okolností mohou mít manželé početnou rodinu. Apeluje však na závažný problém, na nečestné řešení těchto situací. Hovoří o usmrcení. Proto znovu opakuje a vysvětluje křesťanský pohled na člověka, který je nutné v takovýchto diskuzích znát a respektovat. Bůh, Pán nad životem, svěřil lidem vynikající úkol udržovat život. Člověk má tedy život s největší péčí chránit už od samého početí. Potrat a usmrcení jsou tedy hanebnými zločiny.⁶⁰

---

⁵⁶ GS 50

⁵⁷ GS 50

⁵⁸ GE 6

⁵⁹ GE6

⁶⁰ GS 51

1.2.4 Závěrem k II. Vatikánskému koncilu

Závěrem považuji za velice důležité zmínit to, jak hovoří koncil o ženách. Zde můžeme vidět, v porovnání s encyklikou *Casti connubii*, jistý rozdíl či posun směrem vpřed. Rozdíl nikoli ve změně učení či smýšlení, nýbrž ve změně prezentace názoru. Koncil nehovoří o špatné emancipaci, či o nerovném postavení mužů a žen. Hovoří ovšem o důležitosti společenského života. Matce musí být zajištěna možnost starat se o domácnost, aniž se při tom zanedbá oprávněný společenský vzestup ženy.⁶¹

Karl Rahner v Úvodu Dokumentů II. Vatikánského koncilu píše: „*Uskutečňovali ho lidé a vnesli do jeho průběhu a výsledků lidské prvky. Neměli možnost jednoduše odhodit minulost církve jako balast a začít znovu od nuly. Snažili se o konfrontaci se současností. Pokoušeli se vyhlédnout do budoucnosti a jít jí vstříc...*“.⁶² Jak příznačná jsou tato slova dnes, zasadíme-li si je do souvislosti s tématem rodiny a její krize! V dnešní době, více než v jakékoli době jiné, je třeba se zamýšlet nad slovy koncilu o rodině a „napomáhat rozvoji hodnot manželství a rodiny svědectvím vlastního života.“⁶³

1.3 Dlouho očekávaná odpověď Pavla VI. v encyklice *Humanae vitae*

Encyklika papeže Pavla VI., *Humanae vitae* – o správném řádu sdělování lidského života- byla vydána v roce 1968. Byla nepřehlédnutelnou reakcí na společenské dění šedesátých let dvacátého století. Velkou částí lidí, a nejen těch mimo církve, byla přijata s velkým hněvem a rozhořčením. Byla zcela jistě v rozporu s převládající kulturou, očekáváními a atmosférou v tehdejší společnosti.⁶⁴ Atmosféra šedesátých let, konkrétně rok

---

⁶¹ GS 52

⁶² *Dokumenty II. Vatikánského Koncilu*, str. 22

⁶³ GS 52

⁶⁴ JAN PAVEL II. *Teologie těla: Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*. 1. vydání. Praha: Paulinky, 2005. ISBN 80-86025-99-3, str.14

1968, je charakteristická revoltou, voláním po sexuální volnosti, snahou o rovnoprávnost mužů a žen.⁶⁵ Je to doba, kdy na trhu je již několik let antikoncepční pilulka, která zásadním způsobem změnila životy mnoha rodinám. Na konci padesátých let ji vyvinuli Gregory Pincus a Min Chang a v roce 1959 bylo používání tohoto léku schváleno pro účely hormonální antikoncepce.⁶⁶

Již během pontifikátu Jana XXIII. se ozývaly hlasy vyzývající k přehodnocení tradičního učení církve, které jednoznačným způsobem antikoncepci odmítá. Proto papež Jan XXIII. jmenoval komisi pro studium problematiky rodiny, populace a porodnosti,⁶⁷ která se měla těmito otázkami zabývat. Pavel VI. ji později rozšířil o nové členy. Dlouho se radil, studoval, konečné rozhodnutí v této věci si však vyhradil pro sebe.⁶⁸ Závěry, ke kterým komise došla, však, jak sám říká, nemohl považovat za definitivní a nemohl vynechat osobní prozkoumání této závažné otázky.⁶⁹ Ve své encyklice antikoncepci a potrat jednoznačnými slovy odsuzuje.

Encyklika *Humanae vitae* však není zdaleka dokumentem pouze o antikoncepci, jak se může na první pohled zdát. Je především poselstvím o manželské lásce pochopené v souvislostech, o manželství jako cestě ke svátosti, o úctě ke Stvořiteli a přijetí naší stvořenosti.⁷⁰

1.3.1 Úvod k encyklice *Humanae vitae*

Papež Pavel VI. hned v úvodu své encykliky zdůrazňuje nejen fakt, že svět prochází změnami, které přinášejí lidem nové poznatky a vyvolávají z nich plynoucí nové otázky. Zdůrazňuje taktéž skutečnost, že Církev si tyto změny uvědomuje a nemůže je nechat bez

---

⁶⁵ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

⁶⁶ Petr Weiss. *Sexuologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8, str. 276

⁶⁷ WEIGEL, George. *Svědék naděje: Autorizovaný životopis Jana Pavla II*, str. 208

⁶⁸ JAN PAVEL II. *Teologie těla: Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*, str. 13

⁶⁹ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*. 2. vydání. Stojanov, 1980, § 5

⁷⁰ SKOČOVSKÝ, Karel. Encyklika, která změnila tvář církve: *Humanae vitae*. [Http://www.signaly.cz](http://www.signaly.cz) [online]. 24. 7. 2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: <https://udalosti.signaly.cz/0907/encyklika-ktera-zmenila-tvar>

povšimnutí. Obyvatelstva rychle přibývá. Pracovní a bytové podmínky, rostoucí nároky na poli hospodářském i výchovném jsou všechno skutečnosti znesnadňující životní podmínky rodin s větším počtem dětí.⁷¹ Změny nastaly i v nazírání na ženy a hodnocení lásky mezi mužem a ženou. Člověk svou racionalitou dokázal svou nadvládu na vlastním tělem, nad zákony, kterými se řídí sdělování života.⁷² Protože církev vždy podávala ucelenou nauku o povaze manželství⁷³, není možné na nové skutečnosti a nově kladené otázky nereagovat.

1.3.2 Odpověď Pavla VI. jakožto setrvání v tradici

Východiskem pro zásadní problémy spojené s porodností je pro pa peže celostní pohled na člověka. Není možné nazírat problémy týkající se lidí pouze z jednoho hlediska, ať už demografického, biologického, psychologického či jakéhokoli jiného. Je třeba do tohoto smýšlení zahrnout člověka jako celek. A to nejen lidské povolání tady a teď, nýbrž i jeho povolání nadpřirozeného a věčného.⁷⁴ Pavel VI. ve své encyklice rozvádí úvahy o pravé manželské lásce a o odpovědném rodičovství. Přesto, že tyto záležitosti vyložil II. Vatikánský koncil, domnívá se, že je třeba toto znovu učinit a dobře upřesnit pravé pojetí obou těchto skutečností.

Pravá povaha a vznešenost manželské lásky se nám ukáže tehdy, uvažujeme-li o ní v jejím největším zdroji. V Bohu, který je láska.⁷⁵ A jaká je manželská láska? Je to především láska plně lidská, současně smyslová i duchovní. Je to láska bezvýhradná, oproštěna od veškerého sobectví. Je to též láska věrná a výlučná až do smrti a samozřejmě láska plodná, jelikož, jak již bylo řečeno, manželství je svou povahou zacíleno k plození a výchově dětí.⁷⁶

---

⁷¹ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 2

⁷² PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 2

⁷³ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 4

⁷⁴ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 7

⁷⁵ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 8

⁷⁶ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 9, srov. GS 50

Též pojem odpovědné rodičovství je třeba chápat správným způsobem. Pokud jde o podmínky, které ovlivňují lidský život (tedy fyzické, hospodářské, psychologické, sociální), může být projev odpovědného rodičovství dvojí: buď řádně uvážené a velkodušné rozhodnutí mít početnou rodinu nebo z vážných důvodů učiněné rozhodnutí a při zachování mravního zákona, se dočasně vyhnout narození nového dítěte.⁷⁷

Ve shodě se zásadami křesťanského pohledu na manželství papež Pavel VI. zdůrazňuje a potvrzuje skutečnost, kterou deklarovali již jeho předchůdci. A totiž, že je nutno vyloučit jakoukoli cestu pro regulaci porodnosti a zvláště potrat. Stejně tak vylučuje jakýkoli zásah, který má za cíl či prostředek znemožnit plození a v neposlední řadě se vymezuje vůči možnosti trvalé či dočasné sterilizace muže i ženy.⁷⁸ Jediný způsob regulace porodnosti, kterou Pavel VI. svou encyklikou prohlašuje za možnou, a která nikterak nenarušuje mravní zásady, je využití neplodných období. Přičemž oprávněnost této metody ve srovnání s jinými, které Církev považuje za nedovolené, vysvětluje využitím přirozené dispozice.⁷⁹

Papež dále zmiňuje důsledky umělých metod regulace porodnosti a správně předvídá problematiku přijetí svých slov sepsaných v této encyklice, která spatřila světlo světa v tu nejméně vhodnou dobu. Hovoří o nevěře a neúctě k ženě jako o následku antikoncepčních praktik. Taktéž uvádí umělé metody regulace těhotenství jako nebezpečnou zbraň v rukách veřejné autority.⁸⁰

Pavel VI. si velice dobře uvědomoval společenskou situaci tehdejší doby. S odkazem na Písmo vysvětluje, že Církev se nediví, že se stala „znamením odporu.“⁸¹ Přesto však nepřestane hlásat přirozený zákon a zákon plynoucí z evangelia. Není jeho původkyní, pouze jeho strážkyní a vykladatelkou. Proto o něm nemůže rozhodovat.⁸²

---

⁷⁷ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 10

⁷⁸ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 14

⁷⁹ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 16

⁸⁰ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 17

⁸¹ Luk 2,4

⁸² PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 18

Závěr encykliky *Humanae vitae* je věnován všem těm, kteří mohou pomoci. Vládnoucím činitelům, kteří mohou přispět k řešení problému prozíravou rodinou politikou. Vědcům a lékařům, kteří mohou dát manželům moudré rady, které od nich manželé právem očekávají. Kněžím, které papež žádá o jednotu ve výkladu nauky o manželství. Biskupům, jejichž práce s kněžími a věřícími by měla být jejich největší odpovědností. A samozřejmě též křesťanským manželům,⁸³ kterým papež připomíná slova apoštola Pavla. „Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval.“⁸⁴

1.3.3 Závěrem k encyklice *Humanae vitae*

Encyklika *Humanae vitae* se stala dle slov George Weigela nejkontroverznějším papežským dokumentem v dějinách. Ve vysoce zpolitizovaném prostředí těsně po II. Vatikánském koncilu se „kontrola porodnosti“ stala jazyčkem na vahách mezi progresivními a konzervativními teology. Přidáme-li k této skutečnosti ještě kulturní situaci šedesátých let, všeobecně rozšířený protest proti establishmentu a ovládnutí kultury sexuální revolucí, je zřejmé, že vést smysluplnou diskuzi o mravních zásadách manželského soužití bylo za dané situace velice složité.⁸⁵ Již bylo řečeno, že papež rozšířil komisi, se kterou toto bezesporu důležité téma konzultoval. Weigel podrobněji hovoří o „zákulisním dění“ této události. Papežská komise se dělila na většinu, která byla pro změnu tradičního katolického názoru, že antikoncepce je nemorální. Naopak těch, kteří tento postoj chtěli stvrdit, bylo méně. Většina ve svém memorandu zaslaném papeži v roce 1966 argumentovala tím, že manželská morálka má být měřena „úhrnem manželského života“, ne umožněním početí při pohlavním styku. Proti tvrzením menšiny byl tradiční katolický názor, že užívání antikoncepce porušuje přirozený morální zákon tím, že oslabuje plodný a sjednocující rozměr sexuality.⁸⁶

---

⁸³ PAVEL VI. *Humanae vitae: O správném řádu sdělování lidského života*, § 19-30

⁸⁴ Ef 5, 25

⁸⁵ WEIGEL, George. *Svědék naděje: Autorizovaný životopis Jana Pavla II*, str. 208

⁸⁶ WEIGEL, George. *Svědék naděje: Autorizovaný životopis Jana Pavla II*, str. 209

Jak již bylo řečeno, konečné rozhodnutí učinil Pavel VI. sám. Setrvání v tradičním katolickém názoru údajně odůvodnil takto: „*Nezradil jsem pravdu,*“ řekl prý, když kladl rukopis encykliky na stůl. Svět ale jeho poselství nepřijal.⁸⁷

1.4 „ Papež rodiny “ Jan Pavel II.

Téma rodiny bylo pro papeže Jana Pavla II. prioritou. Celý svůj život se soustředil na studium lidské lásky a nauku o rodině výrazně prohloubil. Bylo třeba ji podat současnému člověku srozumitelným způsobem, a zároveň ji zařadit do kontextu radikálních změn, které společnost prodělávala. Katolický kněz Jan Balík zmiňuje především vznik sociálního státu, který postupně přebíral sociální funkci velké rodiny. Mít či nemít děti bylo přesunuto do soukromé oblasti rodičů. Významný byl taktéž posun od tradiční rodiny k rodině partnerské. Papež si byl vědom, že se rodina ocitla pod tlakem velkých změn a proto se ji snažil podpořit.⁸⁸ Jeho pastorační dostala konkrétní, institucionální podobu. V roce 1980 se konala biskupská synoda o rodině, po které přeměnil doposud existující „Výbor pro rodinu“ založený Pavlem VI. na „Papežskou radu pro rodinu“. Jejím hlavním úkolem je podpora práv a důstojnosti rodin v církvi i občanské společnosti, prohloubení nauky církve o rodině a její šíření.⁸⁹

Mezinárodní institut studií o manželství a rodině založený Janem Pavlem II. na Lateránské univerzitě a Charta práv rodiny předložena apoštolským stolcem v roce 1983 jsou dalšími důkaznými činy, potvrzující papežovo zanícení pro toto téma.⁹⁰

Jan Pavel II. poukazoval na potřebu dialogu církve se světem a na důležitost zprostředkovat vhodným způsobem lidem svoji nauku. Nejednalo se zde o odsouzení světa, ale o dialog

---

⁸⁷ JAN PAVEL II. Teologie těla: Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu, str. 13

⁸⁸ BALÍK, Jan. *Jan Pavel II. V dialogu s mladými*. 1. vydání. Praha: Paulínky, 2010. Katecheze a formace. ISBN 978-80-7450-008-4, str. 42

⁸⁹ BALÍK, Jan. *Jan Pavel II. V dialogu s mladými*, str. 42

⁹⁰ BALÍK, Jan. *Jan Pavel II. V dialogu s mladými*, str. 43

s moderním myšlením.⁹¹ Výstižné hodnocení lze také nalézt ve slovech současného papeže Benedikta XVI. Hovoří o Janu Pavlovi jako o člověku, který staví na hluboké tradici, ale neustále hledá potvrzení v přítomné skutečnosti.⁹² Stavět na hluboké tradici a hledat pro ni potvrzení v současnosti bylo pro Jana Pavla úkolem, o který usiloval celý život. A to především v souvislosti s tématem rodiny. Jedno z jeho přání bylo, zůstat v myslích lidí jakožto „papež rodin“. ⁹³ Tento papež rodin byl člověkem, z něhož vyzařovala Boží přítomnost. Byl zcela originální, nekomplikovaný. Byl zároveň umělcem, který dokázal vnímat srdcem. Středem jeho zájmu byl konkrétní člověk, ke kterému dokázal hovořit srozumitelným jazykem. Mladí lidé se na něj obraceli s otázkami, na které on hledal přiměřené odpovědi. Byl schopen oslovit současného člověka. ⁹⁴ A právě v této schopnosti oslovit člověka, spočívalo bezesporu jeho specifické charisma.

Druhá polovina dvacátého století má svá hodnotová specifika. Společnost je poznamenána nejen ztrátou smyslu života nových generací a následně prožívanou prázdnotou, ale též mizením ideálů a hodnot. Život lidí se stále více zmítá v krizích. V krizi politiky, ideologie, rodiny. A právě na pozadí těchto skutečností se probudila nová touha lidí najít odpovědi na zásadní lidské otázky. ⁹⁵ Jan Pavel II. hovoří o člověku jako o někom, kdo se v životě ubírá četnými cestami. Ze všech těchto cest je rodina tou první a nejdůležitější. Je to běžná cesta, přesto že si zachovává svou zvláštnost, jedinečnost a neopakovatelnost, jako je neopakovatelný každý člověk. Je to také cesta, od níž lidská bytost nemůže odloučit. Uprostřed rodiny přichází člověk na svět, jí samé tedy vděčí za skutečnost, že je člověkem. Chybí-li rodina v životě člověka, vytváří se v něm bolestný nedostatek, který ho tíží po celý

---

⁹¹ WEIGEL, George. *Svědék naděje: Autorizovaný životopis Jana Pavla II*, str. 171-172

⁹² RATZINGER, Josef. *Jan Pavel II. Můj milovaný předchůdce. 1. vydání. Praha: Paulínky, 2008. ISBN 978-80-86949-54-3, str. 15*

⁹³ BALÍK, Jan. *Jan Pavel II. V dialogu s mladými*, str. 43

⁹⁴ BALÍK, Jan. *Jan Pavel II. V dialogu s mladými*, str. 32-35

⁹⁵ BALÍK, Jan. *Jan Pavel II. V dialogu s mladými*, str. 64-65

život. V rodině tkví kořeny veškerých společenských vztahů.⁹⁶ Všechna tato fakta vycházející z pera papeže Jana Pavla II. jsou důvodem k tomu, že rodina je pro něj tím, na co je třeba se zaměřit.

Stěžejním dokumentem, který se zaobírá tématem rodiny, je Apoštolská adhortace Jana Pavla II. O úkolech křesťanské rodiny v současném světě. Dokument shrnuje práci třetí biskupské synody, která se konala v Římě roku 1980 a jejímž tématem byla křesťanská rodina.

1.4.1 Familiaris consortio

Familiaris consortio je dokument, který tvoří čtyři oddíly. První část “Rodina dnes – světlo a stíny” analyzuje situaci rodiny ve světě z pohledu církve. Druhá část “ Manželství a rodina v Božím plánu” je teologickou reflexí toho, jaká by měla rodina být. Stěžejní je zde třetí část adhortace „Úkoly křesťanské rodiny“, kde se papež věnuje dvěma zásadním oblastem: otázkám předávání života a problematice výchovy dětí v rodině. Čtvrtý oddíl je věnován pastoraci.

1.4.2 Rodina dnes – světlo a stín

Rodina je dnes ve specifické situaci. Člověk si je stále více vědom své osobní svobody, která ovšem, nesprávně pochopena, vede člověka k sobectví. Věnujeme pozornost mezilidským vztahům, odpovědnému rodičovství a výchově dětí, na druhé straně však, jak můžeme číst v dokumentu Familiaris consortio, jsou zde známky deformace některých základních hodnot. Co těmito základními hodnotami myšleno? V první řadě chybné chápání vzájemné nezávislosti manželů a neshody v názorech na vztah autority mezi rodiči a dětmi. Dále rostoucí počet rozvodů a samozřejmě zlo potratů. Již zmiňované nesprávné chápání

---

⁹⁶ *Dopis rodinám papeže Jana Pavla II. Vydal sekretariát České Biskupské konference. 1994. 59 s., str. 1*

pojmu svoboda je pak kořenem těchto záporných jevů.⁹⁷ Rodina se tedy ocitá v dějinné situaci, popisované jako směsice světla a tmy. V takovém světě není snadné uchránit se před vytrácením smyslu pro základní hodnoty. Zde stojí tedy církve před úkolem usilovat o to, aby byly tyto pravé hodnoty uznány.⁹⁸

1.4.3 Manželství a rodina v Božím plánu

Na prvním místě je zde zdůrazněna výchozí myšlenka všech dalších úvah o člověku a rodině. Bůh stvořil člověka ke svému obrazu a podobě⁹⁹ z lásky ho povolal k životu a současně ho určil k lásce. Když Bůh tvoří člověka podle svého obrazu a udržuje ho v ustavičném bytí, vkládá do lidské přirozenosti také mužské a ženské povolání a zároveň i schopnost a odpovědnost k lásce.¹⁰⁰ Společenství lásky mezi Bohem a lidmi je významným způsobem vyjádřeno manželským svazkem mezi mužem a ženou. Toto společenství mezi Bohem a lidmi dochází svého naplnění v Ježíši Kristu, milujícím snoubenci, který se odevzdává jako Spasitel lidstvu a spojuje se s ním jako se svým tělem.¹⁰¹ Manželé jsou pro církve tak stálou připomínkou toho, co se událo na kříži a svátostné znamení dělá z jejich vzájemné sounáležitosti obraz Kristova vztahu k církvi.¹⁰²

Podle Božího plánu je manželství jako instituce a manželská láska určeny k plození a výchově dětí. V tom je jejich naplnění.¹⁰³ O dítěti se zde hovoří jako o daru, o živém obrazu manželské lásky a také jako o trvalém znamení manželského společenství. Stejně, jako v

---

⁹⁷ Jan Pavel II. *Familiaris consortio: O úkolech křesťanské rodiny v dnešním světě*. 2. vydání. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-161-X. § 2

⁹⁸ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 8

⁹⁹ Gen 1, 26

¹⁰⁰ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. str. 16

¹⁰¹ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*, str. 18

¹⁰² Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 19

¹⁰³ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 14, taktéž GS, 50

dokumentech II. Vatikánského koncilu, tak i zde je poukázáno na skutečnost, že manželství neztrácí svou cenu ani tehdy, když není možné zplození nového života.¹⁰⁴

1.4.4 Úkoly křesťanské rodiny

„Rodina, jako společenství života a lásky“

Tento citát, správně pochopen, je výzvou. Výzvou, kterou ve svém nitru objevuje a uskutečňuje rodina. Rodina je dle Božího plánu založena jako důvěrné společenství života a lásky. Má poslání stávat se tím, čím je - tedy společenstvím života a lásky. Všechny úkoly, které tato papežská adhortace vyzdvihuje, jsou konkrétním uskutečněním tohoto poslání.¹⁰⁵

Rodina jako osobní společenství

V první řadě hovoří Jan Pavel II. o vytváření osobního společenství. Osobní společenství je takové, jehož vnitřní hnací silou je láska. Je to společenství nejen manželů, taktéž rodičů, dětí a příbuzných.¹⁰⁶ Taktéž hovoří o manželství jako o nerozlučném společenství a výrazně podrobněji ve srovnání se svými předchůdci rozvíjí úvahy o rolích žen a mužů.¹⁰⁷ Je to pochopitelné. Mezi rolemi ženskými a mužskými v průběhu 20. století postupně mizí jakási ostrá hranice. Jak píše socioložka Jiřina Šiklová, dnes neexistuje pevná a jasná role muže a ženy. Oba jsou přesvědčeni, že mají právo na svou seberealizaci, na svou profesní kariéru. Muž již není jediným živitelem rodiny, vztahy jsou demokratičtější.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. §14

¹⁰⁵ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 17

¹⁰⁶ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 18

¹⁰⁷ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 19-25

¹⁰⁸ *Krizové situácie v živote jednotlivca a spoločnosti v česko-slovenskom kontexte po roku 1989*. 1.vydání.

Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2011. s 137 – 138

Doba, ve které tento dokument vznikl, již začíná být těmito skutečnostmi poznamenána. Jan Pavel, jakožto člověk usilující o dialog se světem na tyto skutečnosti týkající se změn v postavení mužů a žen samozřejmě reaguje. Zdůrazňuje především důstojnost a rovnocennost.¹⁰⁹ Taktéž hovoří o kulturní tradici, která ve specifickém rodinném prostoru přisuzovala ženě pouze úkoly manželky a matky, aniž by jí byl umožněn přístup k veřejným úkolům.¹¹⁰ Poukazuje především na to, že stejná důstojnost a odpovědnost muže a ženy je tím, co ženy opravňuje mít přístup k veřejným úkolům. Na druhé straně ovšem neopomíjí zdůraznit uznání mateřské a rodinné úlohy. Úkoly a povolání rodinné a veřejné se musí vzájemně doplňovat.¹¹¹ Důstojnosti ženy a jejího povolání věnuje Jan Pavel II. apoštolský list *Mulieris dignitatem*. Důstojnost ženy je zde popisována jako neustálý předmět lidského a křesťanského uvažování, který v posledních letech bezesporu nabyl důležitosti.¹¹²

Ani v dokumentu *Familiaris consortio* však téma žen a jejich důstojnosti neponechává bez povšimnutí. Papež hovoří o tom, že žena by se neměla vzdát své ženskosti a napodobovat muže. Zmiňuje diskriminaci postihující zejména některé skupiny žen /např. bezdětné manželky, vdovy, rozvedené/. Jeho apel na strukturu společnosti, ve které by ženy a matky nebyly nucené pracovat mimo domov, vyznívá velice naléhavě. Dle jeho slov je nutno překonat názor, podle kterého je práce žen mimo domov více ceněna nežli činnost v rodině.¹¹³ Otázkou ale zůstává, zda je tento model v dnešním světě uskutečnitelný. Zaměstnávání žen se stalo v průběhu 20. století stále běžnějším jevem a vneslo do rodinného života dramatické změny. Péče o děti znamená pro ženy očividně při práci mimo domov překážky.

---

¹⁰⁹ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 22

¹¹⁰ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 23

¹¹¹ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 23

¹¹² Jan Pavel II. *Mulieris dignitatem: O důstojnosti a povolání ženy*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1992. 73 s. ISBN 80-7113-053-2. § 1

¹¹³ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 23-24

V důsledku tohoto trendu mívá dnes jen málo žen více než dvě děti.¹¹⁴ Pro katolické rodiny zastávající tradiční názory s touhou po vícečetné rodině jsou tedy slova Jana Pavla II. v tomto ohledu velice důležitá. Zároveň je pro ně v dnešním světě, který bezesporu není takovému smýšlení nakloněn, nesnadné tyto hodnoty prosazovat.

Se stejnou vážností, s jakou papež hovoří o důstojnosti žen, hovoří o důstojnosti a roli mužů. Stejně tak, jako společnost nedostatečně doceňuje práci ženy v rodině a práci mimo domov staví výše, tak kulturní poměry vedou muže k jistému zanedbávání rodiny, či menší účasti na výchově dětí. Uvádí dvě protichůdné situace, obě vedoucí k obtížím v rodinných vztazích. Jak nepřítomnost otce v rodině, tak jeho tíživá přítomnost, kdy si otec osvojuje mužská přednostní práva ponižující ženu, brání rozvoji zdárných rodinných vztahů.¹¹⁵ Bylo již řečeno, že rodina je společenstvím nejen manžela a manželky, ale taktéž rodičů, dětí a příbuzných.

Zvláštní pozornost na tomto místě je pak věnována právům dítěte a starým lidem. Sociální nauka církve ustavičně připomíná požadavek respektování důstojnosti dětí.¹¹⁶ Jak říká Jan Pavel II. „, žádná země na světě, žádný politický systém nemůže myslet na svou budoucnost jinak než s pohledem upřeným na tyto nové generace, které přijímají od svých rodičů mnohostranné dědictví hodnot, úkolů a snah jak vlastního národa, tak celé lidské rodiny.“¹¹⁷ Nezištná ochrana práv dítěte je to, čemu by měla být v rodině věnována zcela zvláštní pozornost. Stejně tak znovuobjevení a uznání úlohy starších lidí, jejich život, který často pomáhá osvětlovat křesťanské hodnoty, je pro církevní pastorační obrovskou výzvou.¹¹⁸

---

¹¹⁴ *Goody, Jack*. Proměny rodiny v evropské historii: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 229 s. ISBN-80-7106-396-7. str. 180

¹¹⁵ *Jan Pavel II. Familiaris consortio*. § 25

¹¹⁶ *Jan Pavel II. Familiaris consortio*. § 24

¹¹⁷ *Jan Pavel II. Familiaris consortio*. § 26

¹¹⁸ *Jan Pavel II. Familiaris consortio*. § 27

Služba životu - Předávání života a výchova dětí

Ustanovení II. Vatikánského koncilu a již zmiňovaná encyklika Pavla VI. *Humanae vitae* jsou dle slov *Familiaris consortio* dokumenty stále platné. Přesto, že si je církev vědoma mnohých problémů, před kterými dnes manželé stojí, soudí, že hlubší pohled na tyto problémy může nově a silněji potvrdit autentické učení církve, předložené v dokumentech II. Vatikánského koncilu a v encyklice *Humanae vitae*.¹¹⁹ Církevní učení je dnes v situaci, která jej obtížně chápe, na druhé straně je ovšem činí naléhavějším. Pro svět na sklonku 20. století, jak říká Jan Pavel II., je patrný životu nepřátelský postoj. /Hovoří o „anti-life mentality“/. Dle církevního učení je ale lidský život Boží dar, a církev vždy stojí na jeho straně. V souladu s tím potvrzuje ustanovení svých předchůdců a odsuzuje jakékoli opatření směřující k zabránění početí.¹²⁰ V souvislosti s antikoncepcí hovoří o „zfalšování vnitřní pravdy manželské lásky, která je povolána k sebeodevzdání lidské osoby“.¹²¹

Jan Pavel II. také rozvíjí úvahy o rozdílu mezi antikoncepcí a volbou vhodného období, tématu antikoncepce věnuje ve svém učení poměrně veliký prostor. Dle jeho slov rozhodnutí pro přirozený cyklus souvisí s přijetím ženy, s přijetím dialogu, vzájemné úcty a společné odpovědnosti. Tak sexualita není využívána jako předmět, ale je respektována a povznesena ve svém pravém lidském rozměru.¹²²

V dalším svém díle, encyklice *Evangelium vitae*, se obrací k Písmu. Klade důraz na šesté přikázání desatera. „Nezabiješ, stojí na samém počátku cesty k pravé svobodě, která nás vede k tomu, abychom podporovali život a rozvíjeli takové způsoby myšlení a jednání, které vedou ke službě životu.“¹²³ Církev jako matka a učitelka je tu pro lidstvo, pro manžele, pro

---

¹¹⁹ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 31

¹²⁰ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 30

¹²¹ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 32

¹²² Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 32

¹²³ Jan Pavel II. *Evangelium vitae: O životě, který je nedotknutelné dobro*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-139-3. § 76

rodiny. Stojí po boku mnoha manželů a povzbuzuje je k řešení problémů, a dle slov Jana Pavla II. „nikdy nefalšuje a nepřekrucuje pravdu.“¹²⁴

Veliký důraz klade Jan Pavel II. na rozvoj, ocenění a používání přirozených metod kontroly porodnosti. V souvislosti s tím říká, že „církev vítá výsledky vědeckého bádání dosažené přesnějším poznáním cyklů ženské plodnosti a povzbuzuje k soustavnějšímu rozšiřování těchto studií.“¹²⁵

S předáváním lidského života úzce souvisí právo a povinnost výchovy. Tím rozhodujícím, co umožňuje výchovu, je mateřská a otcovská láska.¹²⁶ Rodina je první a základní školou sociálního chování. Společenství, které doma děti zakouší, je nejkonkrétnější a nejučinnější školou pro aktivní, odpovědné a nosné začlenění dětí do širší společnosti. Ani v souvislosti s výchovou dětí dokument neopomene zmínit téma sexuality. Hovoří o „pohlavní výchově“ a výrazně se staví proti způsobu informování o pohlavním životě, který je oddělený od mravních zásad.¹²⁷ Rodiče jsou již Bohem samým určeny za první a hlavní vychovatele dětí, jejich právo je zcela nezadatelné. Přesto, že je ale rodina prvním výchovným společenstvím, není jediným a výlučným. Nezbytná je spolupráce s dalšími výchovnými orgány, školou, spolupráce mezi rodiči a obcemi věřících. Bezpodmínečně však musí být vždy zachováno právo rodičů na svobodnou volbu výchovy, odpovídající jejich náboženskému vyznání.¹²⁸

Když papež Jan Pavel II. hovoří o právech dětí, výchově a lásce rodičů, neopomene zmínit také adopci jakožto čin, který je darem celé rodině. Křesťanské rodiny v sobě musí

---

¹²⁴ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 33

¹²⁵ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 35

¹²⁶ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 36

¹²⁷ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 37

¹²⁸ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 40

nalézt ochotu adoptovat opuštěné děti, zajímat se o děti jiných rodin, pomáhat jim a milovat je jako členy jedné Boží rodiny.¹²⁹

Rodina, společnost a církev

Je samozřejmé, že rodina není jen uzavřenou jednotkou žijící v jakémsi vakuu, ale je v neustálé interakci se společností, jejíž je součástí a již je obklopena. V rodině vyrůstají občané, a tam také nalézají svou první školu společenských ctností. Rodina se tedy nesmí uzavírat pouze do sebe, musí být svému okolí – tedy společnosti, otevřena¹³⁰ Charitativní činnost, ochota pomoci bližním, ale např. i iniciativa v oboru rodinné politiky, kterou rodina dává najevo zájem a bere na sebe odpovědnost za přeměnu společnosti – to jsou důležité pilíře zmíněné Janem Pavlem II. Stejně tak jako je nezbytná otevřenost rodiny vůči společnosti, tak je zapotřebí, aby se rodině od společnosti dostávalo podpory. V případě, kdy jsou obě instituce od sebe odděleny, vzájemná pomoc a podpora není možná.¹³¹ Za stěžejní myšlenku zde považuji apel papeže směřovaný křesťanským rodinám, které mají tu možnost být příkladem. Svým příkladným výchovným působením jsou svým dětem vzorem života, který se zakládá na principech pravdy a svobody, spravedlnosti a lásky.¹³² Být dobrým příkladem pro své okolí je bezesporu tou primární, nejjednodušší ale zároveň často opomíjenou možností, jak společnost pozvednout a pomoci lidem ve svém okolí.

Rodinu a církev dává apoštolská adhortace do úzké souvislosti. Církevní poslání patří k základním úkolům křesťanské rodiny. Církev a křesťanská rodina jsou spolu v úzkém spojení a svým způsobem je křesťanská rodina jako „domácí církev“ (*Ecclesia domestica*) živým obrazem a zpřítomněním tajemství církve v čase.¹³³ Jan Pavel II. vykládá obsah účasti

---

¹²⁹ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 41

¹³⁰ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 42

¹³¹ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 43 - 46

¹³² Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 48

¹³³ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 39

křesťanské rodiny na poslání církve v trojjediném vztahu k Ježíši Kristu jako Proroku, Knězi a Králi. Proto je pro ně rodina věřící a víru hlásající společenství, společenství vedoucí dialog s Bohem a společenství sloužící člověku.¹³⁴

1.4.5 Jan Pavel II. a pastore rodin

„ Pod pojmem pastore dnes rozumíme mnohotvárnou činnost církevního společenství, která je oživována Duchem Svatým a uvádí člověka do života s Kristem. Jejím cílem je uskutečňovat v čase, tedy ve vztahu ke konkrétním životním situacím, Boží plán spásy s člověkem a celým lidstvem. “¹³⁵

V závěru apoštolské adhortace *Familiaris consortio* věnuje Jan Pavel II. prostor tématu „pastore rodin.“ Změny, které nastaly ve společenské struktuře skoro všech moderních států, vyžadují, aby nejen rodiny, ale i společnost a církve spolupracovaly na správné přípravě mladých lidí k úkolům, které na ně čekají. Proto musí církve vytvářet a podporovat stále lepší a intenzivnější způsoby přípravy na manželství, aby se pokud možno odstranily nesnáze doléhající na manželství a aby se podporovalo utváření a rozvíjení manželství šťastných.¹³⁶

Prvotním úkolem církve je v souvislosti s pastore rodin příprava na manželství. Je to postupný a trvalý proces, zahrnující přípravu počínající již v dětství, dlouhodobou bližší přípravu a přípravu bezprostřední.¹³⁷ Jan Pavel II. velice systematicky a konkrétně hovoří o tom, co je v jednotlivých fázích lidského života vhodné a zároveň nezbytné. Již v dětství je v rodinách dětem vštěpován základní smysl pro každou pravou lidskou hodnotu v osobních a

---

¹³⁴ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 50

¹³⁵ BALÍK, Jan. *Jan Pavel II. V dialogu s mladými*, s. 14

¹³⁶ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 66

¹³⁷ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 66

společenských vztazích. Utváří se tak charakter osobnosti, utváří se správný způsob, jak pohlížet na lidi druhého pohlaví. Již v tomto období je u křesťanů potřebná důkladná duchovní výuka. V druhé fázi přípravy je zmíněna náboženská výchova mladých lidí, která má ukázat manželství jako osobní vztah muže a ženy, který musí být dále rozvíjen. Do posledního období před manželstvím patří především hlubší poznání tajemství Krista a církve, porozumění závazku křesťanského manželství a také příprava na aktivní účast na svatební liturgii.¹³⁸

Pastorační činnost církve musí být postupná. Má kráčet s rodinou a má ji doprovázet v průběhu života v různých úsecích jejího vytváření a rozvoje.¹³⁹ Proto přípravou na manželství pastorační činnost církve nekončí. Pastorační činnost rodin především souvisí s pomocí, vzájemným přispěním a obohacováním jiných manželských dvojic, které mají s manželstvím a rodinou delší, konkrétnější zkušenosti. Rodina je tedy jak předmětem, tak činitelem pastorační služby. V tomto specifickém oboru mají své zvláštní postavení však také biskupové a kněží, řeholníci a taktéž odborníci z řad laiků.¹⁴⁰ Duchovní musí být rodině oporou, musí stát po boku jejím členům a pomáhat jim vidět svůj život ve světle evangelia.¹⁴¹ Řeholníci by měli být těmi, kdo věnují zvláštní pomoc jak rodinám v nesnázích, tak opuštěným, osiřelým či postiženým dětem. Laici z řad odborníků /jako např. lékaři, právníci, psychologové, sociální pracovníci/ mohou taktéž poskytovat nemalou pomoc. I oni mají své poslání, zaměřené na vysoké cíle. Neboť všechno, čeho dosáhnou v oblasti rozvoje rodin, bude mít jistou působnost na celou společnost. Budoucnost světa a církve přichází totiž skrz rodinu.¹⁴²

---

¹³⁸ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 66

¹³⁹ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 65

¹⁴⁰ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 73-75

¹⁴¹ Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 73

¹⁴² Jan Pavel II. *Familiaris consortio*. § 75

Zvláštní pozornost je třeba věnovat rodinám v obtížných situacích. Zmiňuje rodiny vystěhovalců, rodiny vězňů, rodiny uprchlíků. Také rodiny žijící v chudobě na periferii měst, rodiny neúplné či rodiny s postiženými dětmi. V těchto případech se nejedná pouze o bezprostřední pomoc, ale především o odstranění hlubších příčin těchto nesnází.¹⁴³

Kriticky se církev staví k takzvaným „manželstvím na zkoušku“ či k „volným spojením“, dále ke katolíkům spojeným pouze občanským sňatkem a rozvedeným a znovu sezdaným párům.¹⁴⁴ Rozluka je pro církev tím nejkrajnějším prostředkem v případě, že se každý jiný pokus o nápravu ukáže bezvýsledným.¹⁴⁵ Bylo by jistě příliš idealistické se domnívat, že nedorozumění či neschopnost si ve vztahu porozumět se katolickým manželstvím vyhýbá. Proto i v případě katolického manželství je třeba myslet na ty, jejichž svazek se rozpadne. Pro rozvedené, kteří neuzavřou další sňatek, má církev výrazně větší pochopení. Církevní obec je má zahrnout úctou, solidaritou, pochopením a konkrétní pomocí.¹⁴⁶ Avšak věřící, kteří po rozvodu uzavřou další sňatek, církev nepřipouští k eucharistickému stolu. Nemohou být ke svátosti připuštěni proto, že jejich životní stav a jejich životní poměry jsou v objektivním rozporu se smlouvou lásky mezi Kristem a církví, kterou viditelně zjevuje a zpřítomňuje eucharistie.¹⁴⁷ Tato skutečnost je pro mnohé rozvedené a znovu sezdané manžele katolického vyznání jistě velice bolestná.

Na počátku této kapitoly již bylo řečeno, že Jan Pavel II. nebyl jen teoretikem. Pamatoval na pastorační a evangelizační, což je na obsahu na jeho apoštolské adhortace více než patrné. Zajímala ho především otázka, jak ukázat člověku cestu životem. A právě na tématu rodiny, na životě v ní, lze správnou cestu ukázat.

---

¹⁴³ *Jan Pavel II. Familiaris consortio.* § 77

¹⁴⁴ *Jan Pavel II. Familiaris consortio.* § 79 - 84

¹⁴⁵ *Jan Pavel II. Familiaris consortio.* § 83

¹⁴⁶ *Jan Pavel II. Familiaris consortio.* § 83

¹⁴⁷ *Jan Pavel II. Familiaris consortio.* § 84

1.4.6 Touha po zachování života – závěrem k Janu Pavlovi II.

Téma rodiny a o chrany lidského života bylo pro tohoto charismatického muže prioritou. Jeho přístup k již několikrát zmiňovaným tématům souvisejícím s ochranou lidského života /interrupce/ souvisí s jeho bezbřehou horlivostí. S horlivostí pro právo na život, jež je základním lidským právem člověka. Pohled na Jana Pavla II. bývá v souvislosti s touto problematikou často zjednodušován. Jak píše italský spisovatel a žurnalista Vittorio Messori, jeho neúnavná obžaloba každého uzákonění interrupce byla některými politicko-kulturními uskupeními označena dokonce za „posedlost“.¹⁴⁸ V knize „Překročit práh naděje“ Jan Pavel II. tento svůj postoj vysvětluje a říká: „žádné jiné právo se nedotýká existence osoby tak bezprostředně jako toto!“¹⁴⁹ Dle jeho slov si těžko lze představit více nespravedlivou situaci nežli povolení vydané dospělým člověkem, zbavit života nenarozené dítě, které se není schopno hájit.¹⁵⁰ Ani tak často prezentovaný názor jako je právo ženy na svobodnou volbu, pro něj není argumentem. Nelze mluvit o právu volby, když se jedná o jasné morální zlo, které se jednoznačně vztahuje k příkázání „Nezabiješ!“¹⁵¹ K morálnímu postavení zákonů povolujících potraty byl Jan Pavel II. nekompromisní. Stojí v jasné opozici vůči formuli „pro choice“ (vše pro volbu). Jedná se o problém nesmírného dosahu, v němž je třeba projevit maximální odpovědnost a bdělost. Nelze pošlapávat lidská práva a ničit hodnoty, které mají zásadní význam jak pro život osob a rodin, tak pro život samotné společnosti.¹⁵² Těmito závažnými slovy Jan Pavel II. vysvětluje svou jednoznačnou obhajobu života a svou nikdy nekončící horlivost pro jeho ochranu.

Jan Pavel II. vešel do lidských myslí a srdcí mimo jiné také svou tak často citovanou větou. „Nebojte se!“ . Když tuto větu poprvé veřejně vyslovil v roce 1978 na náměstí svatého

---

¹⁴⁸ Jan Pavel II.: *Překročit práh naděje*. 1. vydání. Praha: Tok, 1995. ISBN 80-901006-9-4. str. 177

¹⁴⁹ Jan Pavel II.: *Překročit práh naděje*. str. 177

¹⁵⁰ Jan Pavel II.: *Překročit práh naděje*. str. 178

¹⁵¹ Jan Pavel II.: *Překročit práh naděje* str. 178

¹⁵² Jan Pavel II.: *Překročit práh naděje*, str. 179 - 180

Petra, nemohl ještě vědět, kam jeho a celou církev dovede. Toto krátké a výstižné povzbuzení, které je nutno vidět z velice širokého zorného úhlu, pak opakoval a připomínal v průběhu let při různých příležitostech.¹⁵³ „Nebojte se!“ je adresováno všem lidem. V době, kdy tato věta spatřila světlo světa, vybízela lidstvo k vítězství nad strachem z tehdejší světové situace. „Nebojte se!“ však může být i povzbuzení rodinám. Těm, jejichž smýšlení a hodnotám dnešní svět není příliš nakloněn. Těm, které se ovšem nenechají ani zastrašit, ani zviklat ve svém postoji, ve své životní filosofii a víře v sílu a smysluplnost rodiny. Takovým lidem je papežovo „Nebojte se“ potvrzením a ukazatelem na jejich životní cestě.

---

¹⁵³ *Jan Pavel II.: Překročit práh naděje str. 188*

2. Rozličné úhly pohledu na krizi rodiny a roli katolické církve

V průběhu vzniku této diplomové práce jsem vedla rozhovory s několika odborníky, u nichž se domnívám, že jejich názor, jejich úhel pohledu na tuto problematiku je zajímavý, přínosný a mohl by být v mnohém ohledu inspirativní. Otázky jsem modifikovala s ohledem na specializaci dané osobnosti. Hovořila jsem o rodině a její krizi s představiteli katolické církve. S Jeho Eminencí kardinálem Miloslavem Vlkem, s profesorem University Karlovy Tomášem Halíkem, katolickým knězem, a také s dalším katolickým knězem Janem Balíkem. Protože krizi křesťanského pojetí rodiny vidím jako téma, které je nutno zasadit do širších historických a společenských souvislostí, zahrnula jsem mezi své respondenty také historika Doc. Jaroslava Šebka z Historického ústavu Akademie věd, sociologa Jana Hartla, ředitele agentury STEM a lékaře MUDr. Romana Jocha, ředitele Občanského institutu.

Všichni tito lidé hovoří o rodině, její krizi a o roli katolické církve. Přesto, že se jejich názory v mnohém rozcházejí, na jedné skutečnosti se shodují jednoznačně. Současná společnost se zmítá v krizi. Krize společnosti, podepřena krizí hodnot, nás obklopuje. A krize rodiny, zejména z křesťanského hlediska, je patrná na první pohled. Rodina jako součást společnosti nemůže být od těchto tendencí uchráněna. Doba, ve které se nyní nalzáme, není jen obdobím ekonomické recese, jak můžeme tak často slyšet, vidět nebo číst v médiích. Pod zorným úhlem pohledu vidíme, že se ocitáme především v krizi hodnot. Tato krize hodnot pohlcuje celou společnost a rodina není výjimkou.

Ptejme se tedy, zda je učení o rodině, tak jak ho prezentuje katolická církev v průběhu 20. století v papežských encyklikách a dalších dokumentech, tím, co může v současné době rodinám pomoci. Je možné takto dnešní křesťanské rodiny oslovit? Může katolická církev pomoci i rodinám nevěřících, kterých je v naší společnosti většina? Pokud ano, tak jak? Jak hovořit o tradičních hodnotách srozumitelným jazykem, který lidé nebudou odmítat? Na tyto otázky a mnohé další se táži. Závěry považuji za velice zajímavé a mnohé získané informace a invence za uskutečnitelné.

2.1 Krize rodiny jako nesprávné uskutečňování lásky – kardinál Miloslav Vlk

„ Krize rodiny spočívá v tom, že láska není uskutečňována tak, jak má být“¹⁵⁴

Těmito slovy charakterizuje Miloslav Vlk krizi rodiny v naší západoevropské společnosti. Láska znamená být tu pro druhého. Není to sobectví, je to odevzdání se, otevření a darování se druhému. Katolická církev, striktně zastávající tradiční hodnoty, nemůže poslání rodiny modifikovat. Principy, na kterých rodina stojí a ze kterých žije, jsou dané. Ve světě, ve kterém žijeme, v přírodě, jsou dané zákony a normy. Člověk je stvořen, aby zde byl pro druhého. Naše lidská identita je - žít zde pro druhého člověka. Identita člověka je tedy ve svém důsledku určení k lásce. Takový je zákon života.¹⁵⁵ A tuto identitu je člověk schopen nejlépe rozvinout v rodině, jelikož rodina je tím nejlepším možným prostředím pro rozvoj člověka. Rodina zprostředkovává lásku, štěstí a bezpečí. Alternativní způsoby života ztroskotaly.

Problém však spočívá v tom, že lidé v dnešním světě často chápou lásku příliš sobecky. V momentě, kdy se tak děje, můžeme hovořit o krizi rodiny. O krizi rodiny, která se samozřejmě týká i rodin katolických. Jelikož skutečnost, že je rodina katolická, neznamena ještě, že je rodinou vzorovou. Křest, jakožto počátek cesty je důležitý, ovšem je také třeba, aby byl uskutečňován. Katolické rodiny mají dle slov Miloslava Vlka jednu významnou výhodu: čerpají sílu ze svátostí, které církev dává.¹⁵⁶ Člověk často potřebuje pomoc zvenčí, obzvláště v situacích krize. Pomoc odjinud, pomoc ze svátostí, pomoc od Boha. Ta pomáhá překonat lidské chyby. Naše lidské síly jsou k tomu často nedostačující.¹⁵⁷

---

¹⁵⁴ příloha č. 1, Miloslav Vlk

¹⁵⁵ příloha č. 1, Miloslav Vlk

¹⁵⁶ příloha č. 1, Miloslav Vlk

¹⁵⁷ příloha č. 1, Miloslav Vlk

Svědectví života je to, čím může katolická církev pomoci. A to nejen křesťanským rodinám, ale všem rodinám. Žijeme v sekularizované společnosti, ve které se ke katolické církvi hlásí pouze 10% obyvatel. Jen stěží tedy můžeme očekávat, že to, co o rodině učí katolická církev, bude většinová společnost respektovat. Slova církevních dokumentů, slova biskupů a kněží často rodiny nezasahují. Považují je za jakési dogmatické poučky mnohdy vzdálené realitě. Ale dle kardinála Miloslava Vlka je svědectví života konkrétních rodin výrazně podstatnějším aspektem. V dnešní době působí na člověka více obraz a smysly nežli intelekt.¹⁵⁹ Proto může být svědectví šťastného člověka, šťastné rodiny tím, co ostatním rodinám pomůže nalézt cestu.

„ Na novou dobu jsme nebyli připraveni“¹⁶⁰

Hovořit o tradičních hodnotách tak, jak je prezentuje katolická církev, je v dnešní době velice obtížné. Po dlouhém období, ve kterém se naše země zmítala v sepětí totalitních režimů, přišlo období svobody. Na počátku devadesátých let, v době plné entusiasmů, bylo však potřeba navrátit se k základům a tyto základní hodnoty, jako je solidarita, zodpovědnost, respekt k druhému a jeho důstojnosti v lidech formovat.¹⁶¹ V době, kdy to bylo nejvíce potřebné, na to však katolická církev nebyla připravena. Snaha, která byla v této době možná trochu patrná, jak říká Miloslav Vlk, byla snaha restaurovat to, co bylo před padesáti lety. To ovšem nelze. Přestože není možné měnit obsah, formu ano. Forma se v dějinách měnit musí. Umět tedy tyto hodnoty přinášet bylo na počátku svobodných devadesátých let velkým

---

¹⁵⁸ příloha č. 1, Miloslav Vlk

¹⁵⁹ příloha č. 1, Miloslav Vlk

¹⁶⁰ příloha č. 1, Miloslav Vlk

¹⁶¹ příloha č. 1, Miloslav Vlk

kamenem úrazu. Samozřejmě je nutno vidět chybu i na straně druhé, na straně společnosti. Snaha o obnovu lidských srdcí nebyla na programu tehdejší utvářející se politiky naší země.¹⁶²

Kardinál Miloslav Vlk vyslovil dle mého názoru velice zásadní přiznání. „Kus viny je také na naší straně“¹⁶³ říká, když hovoří o současné situaci, o současné krizi rodiny a krizi hodnot, která jistě může být také důsledkem těchto popsaných skutečností. Zároveň avšak poukazuje na to, že v dnešní době můžeme stále častěji pozorovat, že církve a věřící lidé se společnosti otevírají. Antagonismus doby minulé, nasměrovaný vůči nevěřící společnosti, se vytrácí.¹⁶⁴ Toto je nesmírně důležité. I to je cesta k tomu, jak se katolická církev může šířit v společnosti, tedy i nevěřícím rodinám, přiblížit a pokusit se s nimi navázat dialog.

2.2 O kontroverzních tématech s profesorem Tomášem Halíkem

*„Ve vztahu k rozvedeným a znovu sezdáným párům by v katolické církvi měla nastat
změna“¹⁶⁵*

Jak již bylo řečeno, dle slov Miloslava Vlka katolická církev své postoje vůči rodině nemůže modifikovat. Profesor Tomáš Halík však upozorňuje na několik zásadních změn, které by církev učinit měla. K vysvětlení závažnosti jednoho z problémů říká: „Je trochu absurdní, že vrah se může vyzpovídat a znovu přistupovat ke svátostem, kdežto lidé, kteří byli opuštěni svým partnerem a nezvládli celý život strávit sami a znovu vstoupili do dalšího svazku, jsou od svátostí vyloučeni. To považuji za neúnosné“¹⁶⁶ Zde je velice důležité, aby

---

¹⁶² příloha č. 1, Miloslav Vlk

¹⁶³ příloha č. 1, Miloslav Vlk

¹⁶⁴ příloha č. 1, Miloslav Vlk

¹⁶⁵ příloha č. 2, Tomáš Halík

¹⁶⁶ příloha č. 2, Tomáš Halík

kněží, kteří takové rodiny doprovázejí, byli opravdovou psychickou oporou. Stejně tak, jako hovoří Miloslav Vlk o skutečnosti, že „pouze kázat nestačí“, tak hovoří Tomáš Halík o moralizování. Kněží, kteří mají být psychickou oporou, nemohou v takové situaci pouze moralizovat.¹⁶⁷ Je třeba si uvědomit, jak zásadní změna se v životě takového člověka, takovýchto manželských párů, odehrává. Tyto rozpady jsou samozřejmě spojeny s velkými výčitkami svědomí. Znovusezdání manželé, i ti, kteří nebyli viníky rozpadu předchozího manželství, jsou církví stigmatizováni. Dle Tomáše Halíka si mnoho kněží dnes uvědomuje, že současný kodex církevního práva je velice těžké smířit s realitou života.¹⁶⁸

„Homosexuální partnerství je realitou“¹⁶⁹

Druhým problémem a tématem, ke kterému se církev staví kriticky, je otázka homosexuálních párů. Je to téma, které bylo dlouhou dobu tabu, dnes je ovšem realitou. „Myslím, že tento obecný katolický postoj není příliš moudrý“¹⁷⁰ říká Tomáš Halík. Dle jeho úvah církev nemůže udělovat svátost jednopohlavním párům, jelikož manželství je skutečně založeno na polaritě muže a ženy a má být otevřeno daru života. Poukazuje však na to, že je tu určité procento lidí, kteří si tuto orientaci nevybrali. Pro ty je pak zcela jistě lepší variantou žít v partnerském vztahu nežli vést osamocené život vedoucí k promiskuitě. „Domnívám se, že nějaký typ vstřícnosti, uznání a nalezení místa v církvi je něco, co by bylo správně v budoucnosti od církve očekávat.“¹⁷¹

---

¹⁶⁷ příloha č. 2, Tomáš Halík

¹⁶⁸ příloha č. 2, Tomáš Halík

¹⁶⁹ příloha č. 2, Tomáš Halík

¹⁷⁰ příloha č. 2, Tomáš Halík

¹⁷¹ příloha č. 2, Tomáš Halík

„ Za rozpadem věřících rodin dnes stojí většinou nevěra “¹⁷²

Na základě svých zkušeností z komunikace s věřícími hovoří Tomáš Halík o krizích, které se objevují ve věřících rodinách. Porovnává své zkušenosti z doby před dvaceti lety a nyní. Klasické rodiny s velkým počtem dětí někdy nebyly schopny poskytnout dětem dostatečné zázemí. Hovoří o „trendu“, který byl pro tehdejší dobu typický. Tento trend ovšem vedl k tomu, že mnozí rodiče nezávážili své možnosti. Nezávážili, na kolik dětí skutečně mají. Nejen po stránce ekonomické, ale především po té stránce, jak říká Tomáš Halík, pedagogicko-psychologické.¹⁷³ Často v takových rodinách docházelo k tragédiím. Přesto, že stabilita manželských svazků je ve věřících rodinách obecně vyšší nežli v rodinách nevěřících, i zde se krize samozřejmě objevují. V dnešní době je dle zkušenosti Tomáše Halíka stěžejním a nejčastějším problémem prostá, obyčejná nevěra.¹⁷⁴

„ Buržoazní rodina 19. století jako ideál “

Na mé úvahy o tom, zda je možné, aby se katolická církev dnešní společnosti přiblížila a setkala se s ní právě na tématu rodiny, reaguje Tomáš Halík s obavami. Domnívá se, že v běžném katolickém povědomí je stále rodina chápána poněkud zastarale. Nebojí se použít přirovnání k ideální buržoazní rodině 19. století. Toto chápání je ale vzdálené dnešní realitě.¹⁷⁵ Pokud tedy opravdu katolická církev takto na rodinu pohlíží, těžko pak můžeme hledat možnosti, jak se dnešním rodinám, obzvláště těm, které jsou součástí sekularizované společnosti, přiblížit. Zdůrazňovat obětavost, inteligentně prezentovat fakt, že rodina je důležitá, nenahraditelná, je samozřejmě úlohou křesťanů ve společnosti. Ale rodinu je třeba

---

¹⁷² příloha č. 2, Tomáš Halík

¹⁷³ příloha č. 2, Tomáš Halík

¹⁷⁴ příloha č. 2, Tomáš Halík

¹⁷⁵ příloha č. 2, Tomáš Halík

chápat jako útvar, který se v dějinách proměňuje.¹⁷⁶ Samotná struktura rodiny je dnes opravdu v krizi. Tato krize nicméně není jen v oblasti morálních hodnot. Jsou tu jisté skutečnosti, určité sociologické, ekonomické faktory, která na rodinu působí. Zajímavým příkladem, který Tomáš Halík zmiňuje, je emancipace žen. „ Je pochopitelná a oprávněná. Vyžaduje od žen delší studium, kvalifikaci a profesionální uplatnění. Není ji úplně lehké sloučit s mateřskou rolí, tak, jak tomu bylo v rodinách tradičních“¹⁷⁷ Uvažujeme-li o těchto skutečnostech, měli bychom být schopni připustit, že v souvislosti s emancipací žen, v souvislosti s mobilitou dnešních lidí, se obraz rodiny opravdu radikálně změnil. Ať už více sympatizujeme s názorem liberálnějším, názorem Tomáše Halíka o potřebnosti určitých změn na straně katolické církve vůči rodině či s názorem konzervativnějším, názorem kardinála Miloslava Vlka o neměnnosti obsahu ale změně formy, je zde jeden bod, na kterém nalezneme shodu. Slovy kardinála Vlka je to „svědectví“, slovy profesora Halíka je to „osobní příklad“. Dle slov Tomáše Halíka je osobní příklad tou nejlepší formou¹⁷⁸, jak propojit dva odlišné světy. Svět rodin věřících a svět rodin ateistů.

2.3 Konzervativní přístup kněze ThDr. Jana Balíka

„ Konzumismus, rozvoj antikoncepce a selhání ducha výchovy jako důvody krize rodiny“

Krize rodiny, tak jak ji můžeme pozorovat v euro-americkém kontextu, de facto vyrůstá z podhoubí blahobytu. Ukazuje se, že tam kde mají lidé mnoho možností, tam rodina často selhává. Pro kněze Jana Balíka z tohoto vyplývá konstatování, že konzumismus jakožto způsob života, v člověku ubíjí schopnost nezištně se darovat. Tento konzumní způsob život je určitou filosofií, na základě které lidé žijí tak, jako by Bůh nebyl. V tomto kontextu hovoří o

---

¹⁷⁶ příloha č. 2, Tomáš Halík

¹⁷⁷ příloha č. 2, Tomáš Halík

¹⁷⁸ příloha č. 2, Tomáš Halík

selhávání určitého ducha výchovy. Pro jakékoli životní povolání je důležité, aby do něj vložil člověk sám sebe. Zajímavě hovoří o životním povolání manželství a kněžství a ukazuje na těchto dvou konkrétních příkladech jejich společné rysy.¹⁷⁹ Člověka vstupujícího do manželství a začínajícího kněze provází stejné nadšení. Které ovšem, pokud lidé zapomínají na vzájemnou komunikaci – ať už v případě manželství nebo na komunikaci s Bohem v případě kněžství, upadá. A právě tento nedostatek komunikace nebo dokonce nedostatek schopnosti žít ve vztahu, v rodině, je často příčinou krize. Jako další zásadní důvody krize rodiny vidí rozšíření hormonální antikoncepce, která dle jeho slov „psychologicky zbavuje člověka odpovědnosti za své chování“.¹⁸⁰

„Věřící lidé jako elitní skupina“

Příprava před manželstvím pro věřící, kteří chtějí vstoupit do svazku manželského v kostele, je pro Jana Balíka velkým tématem, kterému ovšem dle jeho slov chybí v našich českých podmínkách jakési systematické pojetí. Ti, kteří tuto přípravu absolvují, jsou pro něj určitou elitou – a to z toho důvodu, že jich opravdu není mnoho. Na základě toho lze usuzovat, že jejich manželství budou ve srovnání s ostatními stabilnější¹⁸¹ Příčiny rozpadů těchto rodin, ke kterým samozřejmě také dochází, ovšem vidí jiné než profesor Tomáš Halík. Nevěra pro něj není tím hlavním problémem. Ovšem neschopnost vůbec žít ve vztahu, nedostatečná komunikace a neustálá nespokojenost se vším - ano.¹⁸² Na důležitosti přípravy na manželství se ovšem shodují. Jan Balík ji ovšem více vztahuje směrem do nitra katolické církve. Lidem, kteří chtějí vstoupit do manželského svazku, se nabízí celá řada podpůrných a vzdělávacích programů / např. Manželská setkání/. Jsou velice rozdílné, a jak již bylo řečeno,

---

¹⁷⁹ příloha č.3, Jan Balík

¹⁸⁰ příloha č.3, Jan Balík

¹⁸¹ příloha č.3, Jan Balík

¹⁸² příloha č.3, Jan Balík

v České republice nemají zcela systematické pojetí. Tyto programy jsou bezesporu zajímavé a snoubencům z řad katolické církve mohou výrazně pomoci.

Otázkou však zůstává, zda mohou být prospěšné širší společnosti. Zda je to opravdu způsob, který by mohl rodiny nevěřících lidí oslovit. Osobně se domnívám, že v této „katolické formě“ spíše ne. Tomáš Halík ovšem rozvíjí úvahy o určité inspiraci, které považují za velice zajímavé. Příprava na manželství, kterou známe z církevního společenství, by se mohla stát inspirací pro společnost sekulární. Společnost by si i tak mohla spíše uvědomit, že manželství je něco, na co je třeba se připravit. Rozšíření komunikačních tréninků, kde by si člověk mohl „přehrát“ různé životní situace by mohlo pomoci ke zkvalitnění rodinného života.¹⁸³

„Zřejmě nejsme schopni oslovit většinovou společnost“¹⁸⁴

Setkání katolické církve se společností na tématu rodiny nevidí Jan Balík příliš optimisticky. Jak ale říká: „Jsme schopni v této společnosti oslovit ty, kteří tvoří určité ostrůvky takzvané pozitivní deviace“.¹⁸⁵ Jako konkrétní příklad uvádí svatby v kostele. Mít dnes svatbu v kostele není již záležitostí pouze praktikujících katolíků. Touží po tom mnoho lidí, kteří do kostela pravidelně nechodí a víru nepraktikují. A právě tito lidé jsou pro katolickou církev ohromnou možností. Nechovat se k těmto lidem jako farizeové, kteří je od sebe odhánějí, ale naopak je přijmout a pokusit se jim nabídnout cosi hlubšího, to je úkolem katolické církve dnes i do budoucna.¹⁸⁶

Kriticky hovoří o vzdělanosti v katolické církvi. Je samozřejmé, že kněží nemohou mít vzdělání napříč všemi obory – od humanitních po exaktní. Ovšem snaha o rozšiřování

---

¹⁸³ příloha č.3, Jan Balík

¹⁸⁴ příloha č.3, Jan Balík

¹⁸⁵ příloha č.3, Jan Balík

¹⁸⁶ příloha č.3, Jan Balík

informací, lepší schopnosti komunikace s veřejností a dobrá prezentace toho, co katolická církev může pro rodinu učinit, je jistě taktéž tématem budoucnosti. Otevřeně přiznává, že v tomto ohledu má církev velké rezervy.¹⁸⁷

2.4 MUDr. Roman Joch – ředitel Občanského institutu, katolík a aktivní zastánce katolické církve v českém veřejném společensko-politickém prostoru

„Aktivnější dialog nepomáhá. Druhá strana nemá zájem“

Roman Joch není katolickým knězem, je to však osobnost známá v naší zemi svým konzervativním smýšlením a svou silnou podporou katolické církve. Proto jeho názory na téma „rodina a katolická církev“ považuji pro tuto diplomovou práci za velice přínosné a zajímavé. Je také jedinou osobností, se kterou jsem na toto téma hovořila, která aktivnější dialog katolické církve se společností nepovažuje za to, co by mohlo být této „rodinné otázce“ nápomocné. Argumentuje takto: „Bývalý papež Jan Pavel II. byl papežem dialogu. Mnohem více, nežli papež současný – Benedikt XVI., který je více intelektuálem a filosofem. Jan Pavel II. udělal pro dialog vše, co mohl. Druhá strana ovšem nemá zájem.“¹⁸⁸ Dle jeho názoru církevní hierarchie mnoho pomoci nemůže. Lidé potřebují určitý čas, jenž ukáže, který způsob soužití vede k většímu štěstí. Zda ten tradiční, který hájí katolická církev, či zda modely alternativní.¹⁸⁹ Model klasické rodiny tak, jak jej prezentuje katolická církev – tedy heterosexuální pár žijící v manželství a vychovávající děti- je dle názoru Romana Jocha tím optimálním pro naprostou většinu lidí.

---

¹⁸⁷ příloha č.3, Jan Balík

¹⁸⁸ příloha č. 4, Roman Joch

¹⁸⁹ příloha č. 4, Roman Joch

„ Demografické důsledky tradičních rodin “¹⁹⁰

Joch rozvíjí úvahy o tom, zda si jsou všechny formy soužití rovny. Říká, že na konci 20. století si lidstvo zodpovědělo otázku, zda komunismus a nacismus vede ke štěstí. Nevede. Ve století ve kterém žijeme nyní, se nám nabízí obdobná otázka. Vedou všechny formy soužití ke stejnému štěstí? Podle Jocha si všechny formy soužití rovny nejsou. „ Jiný model než ten tradiční vede k malému počtu dětí. Rodiče tomuto malému počtu dětí předávají své hodnoty, a protože většina dětí ve své dospělosti uznává světonázory a hodnoty svých rodičů, bude zastoupení tohoto světonázoru v populaci klesat.“¹⁹¹ Z tohoto logicky vyplývá, že sekularizovaná evropská populace se bude nenásilně demograficky zmenšovat. Tím, že netradiční model rodiny vede k menšímu počtu dětí, sám sebe eliminuje z populace. „Nejsem si jist, zda tomu tak bude v Evropě“¹⁹² dodává.

„ Ideál nerozlučného manželství je správný “

Vysokou rozvodovostí, která je pro Jocha indikátorem krize rodiny, trpí především děti. Dle jeho názoru bude člověk ve svém životě úspěšný či neúspěšný na základě toho, zda vyrůstá v úplné rodině. Nezáleží na tom, zda se narodí bohatým či chudým rodičům, vzdělaným či méně vzdělaným, bílým či černým. Zaleží však na tom, zda bude vyrůstat v úplné či rozvrácené rodině. Z tohoto ohledu je stabilita rodiny pro dlouhodobou společnost žádoucí.¹⁹³

Na základě těchto úvah bychom mohli dojít k závěru, že lidé začnou tradiční model rodiny – tak jak ho prezentuje katolická církev - chápat jako ideál a katolická církev by tímto

---

¹⁹⁰ příloha č. 4, Roman Joch

¹⁹¹ příloha č. 4, Roman Joch

¹⁹² příloha č. 4, Roman Joch

¹⁹³ příloha č. 4, Roman Joch

způsobem mohla získat popularitu. V opačném případě bude naše západoevropská společnost dlouhodobě upadat a vymírat.¹⁹⁴

Ovšem širší společnost zřejmě není oslovitelná episkopátem, biskupy ani kněžími. „Vůči nim je většinová společnost alergická.“¹⁹⁵ Pokud někdo bude schopen společnost oslovit a nalézt tak cestu setkání na tématu rodiny, jsou to laici a mladí lidé.¹⁹⁶ Stejně jako všichni mí předešlí respondenti, apeluje taktéž Roman Joch na pozitivní příklad. Možná se nám může zdát tato forma snahy jako příliš samozřejmá, možná jako příliš naivní. Je to však to nejmenší, a přesto zásadní, o co se mohou jednotlivci i rodiny snažit.

---

¹⁹⁴ příloha č. 4, Roman Joch

¹⁹⁵ příloha č. 4, Roman Joch

¹⁹⁶ příloha č. 4, Roman Joch

2.5 Pohled historika Doc. Jaroslava Šebka

Nelze hovořit o krizi rodiny a nezasadit tuto problematiku do širších, společenských a historických souvislostí. Krize zasahuje celou evropskou společnost. Hovoříme-li o krizi společnosti, máme tím také na mysli krizi hodnot. Podle historika Jaroslava Šebka se tyto tři pojmy prolínají a jsou pro současnou situaci významné.¹⁹⁷

„Historické milníky, které ve 20. století ovlivnily vývoj rodiny“

První i druhá světová válka, studentská revolta konce šedesátých let a s ohledem na poměry naší země samozřejmě také sametová revoluce let osmdesátých jsou těmi významnými událostmi, které je nutno zahrnout do úvah o proměně rodiny v rámci 20. století. První světová válka naprosto zásadním způsobem přispěla k rozrušení hodnotových vazeb. Byla obrovským zásahem do tradiční společnosti, současně také zásahem do představ o rozdělení mužských a ženských rolí. Ženy musely často nastoupit na místa mužů a zastávat jejich pozice, jelikož muži odešli na frontu. Další tragédií, která se taktéž podepsala na vztazích v rodinách, byla druhá světová válka. Generační konflikt, který se odehrál v Evropě v období roku 1968, je taktéž z našeho hlediska klíčový. Situace, kterou pozorujeme dnes, můžeme dle slov Jaroslava Šebka hodnotit jako realizaci všech těchto představ z konce let šedesátých. Je to období charakteristické liberalizací vztahů v rodině, sexuální volností, voláním po rovnosti mezi mužem a ženou. Tyto skutečnosti přispěly k tomu, že se tradiční model rodiny dostal do krize, tak jak ji můžeme pozorovat dnes.¹⁹⁸

S ohledem na situaci v naší zemi byl klíčovým momentem ve vztahu k rodině rok 1989. Doba předchozí byla silně omezena z hlediska možností seberealizace člověka. Nemožnost cestovat, cenzura informací mimo jiné způsobovala, že lidská seberealizace se

---

¹⁹⁷ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

¹⁹⁸ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

mohla rozvíjet pouze v úzkých mantinelech. Rodinné vztahy do jisté míry nahrazovaly kariérní vzestup. Svědčí o tom i skutečnost, že lidé do manželství vstupovali v poměrně mladém věku.¹⁹⁹ Obdobně o této době hovoří i Roman Joch. „Rodina byla jakýmsi ostrovem, oázou soudnosti, jak říkal Václav Havel - střízlivostí v moři toho veřejného kýče“²⁰⁰ Po pádu režimu se člověk ocitl v opojení svobody. Mohl cestovat, poznávat svět a rodina najednou nebyla tou prioritou, její význam poklesl. Dodává však, že za tuto situaci nelze člověka vinit. Viníkem je zde komunistický režim, který svobodu lidí záměrně potlačoval.²⁰¹

„Církev sama je ve vážné krizi“

Jaroslav Šebek sdílí můj názor, že téma rodiny je jedno z těch témat, které může církev a většinovou společnost spojovat. Udržení stabilních mezilidských vztahů je téma nadčasové a nadkonfesní a proto se domnívá, že by církev a společnost měly kooperovat.²⁰² Jako závažný problém ovšem vidí situaci, ve které se dnes katolická církev ocitá. Nebojí se, jak je pro něj charakteristické, otevřeně a kriticky hovořit o tom, že církev v tomto moderním světě hledá svoji identitu a sama je ve vážné krizi. Musí nejprve projít jakýmsi „sebeobnovovacím“ procesem, aby se mohla k otázkám rodiny kompetentně vyjadřovat. Dle jeho tvrzení je to zcela zásadní otázka. Jelikož rozklad tradičních forem rodiny může vést k dalším, možná ještě závažnějším problémům. Důsledkem může být i rozrušení dalších sociálních vazeb a oslabení soudržnosti celé společnosti.²⁰³

---

¹⁹⁹ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

²⁰⁰ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

²⁰¹ příloha č. 4, Roman Joch

²⁰² příloha č. 5, Jaroslav Šebek

²⁰³ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

Aby církev na tématu rodiny dokázala společnost oslovit, je pro ni nezbytné dokázat mluvit jazykem srozumitelným. V opačném případě lze jen stěží očekávat kladné odezvy. Svůj pohled na rodinu samozřejmě modifikovat nemůže. Církev musí udržovat určitou hodnotovou linii, chránit důstojnost a existenci lidského života. To je jejím samozřejmým poselstvím. Musí ovšem dokázat o těchto věcech hovořit kompetentně a srozumitelně. „Tyto věci, dle mého názoru v současné době v katolické církvi chybí“²⁰⁴

„Téma sexuality na úkor témat ostatních“

Člověku, který stojí vně struktur katolické církve, se může jevit téma sexuality jako tím jediným, o čem církev v souvislosti s rodinou tematikou hovoří. Tento trend je pak dle názoru Jaroslava Šebka samozřejmě podporován „konzervativnějšími kruhy“ v katolické církvi. Redukovat však téma rodiny, případně rodinné krize, pouze na sexuální otázku, není dobré.²⁰⁵

Tento problém samozřejmě také souvisí o otázkou kompetentnosti. „Církev by si měla vychovávat odborníky. Myslím si, že to je jeden z velkých problémů, který neřeší.“²⁰⁶ Odborníci, kteří mají široký rozhled, jsou vystudováni v daném oboru /jako psychologie, sociologie, lékařské obory/ zde chybí. Lidé, kteří by se dokázali věnovat např. rodinné terapii, dokázali by hovořit se znalostí problematiky, s empatií a zachovávat při tom určitou církevní linii. „Pro mě kompetentnost neznamena pouhé opakování církevních dogmat“²⁰⁷ dodává.

V současné době je naše společnost, nikoli pouze naše země, v krizi. Nelze problém rodiny vidět jako problém stojící samostatně, je třeba ho zasadit do širších souvislostí. Katolická církev, najde-li své místo v tomto moderním světě, může přinést v otázce krize

---

²⁰⁴ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

²⁰⁵ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

²⁰⁶ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

²⁰⁷ příloha č. 5, Jaroslav Šebek

rodiny nový impuls. Domnívám se, že v této oblasti má církev opravdu velké pole působnosti. Je však třeba, aby byla schopna akcentovat to podstatné, na co lidé mohou slyšet. Každý člověk bez ohledu na víru či nevíru chce mít nějaký pocit životního štěstí. Chce mít pocit, že věci okolo něj mají smysl. Lidé hledají určitý duchovní smysl své existence. Církev by se však měla pokusit najít způsob, jak současného člověka oslovit. Najít k němu tu správnou cestu.

2.6 Sociolog Jan Hartl, ředitel agentury STEM

„Ukázat pozitivní příklady je třeba, otázkou však zůstává jak“

Chcete-li někoho přesvědčit, musíte jít sami dobrým příkladem. Nicméně jak lze v naší společnosti toto uskutečnit? Sociolog Jan Hartl upozorňuje na skutečnost, že naše běžná mediální praxe poukazuje spíše na případy katastrofální, nežli na ty pozitivní.²⁰⁸ Což je velice důležité si uvědomit, jelikož na základě toho vzniká určitý optický klam. Situace se nám jeví výrazně horší, než ve skutečnosti je. Proto je velice opatrný v konstatování skutečnosti, zda můžeme hovořit o „krizi rodiny“. Dle jeho názoru jsou lidé v hloubi duše přesvědčení, že rodina je stabilní hodnotou. Ale protože jsou ze všech stran zaplavováni příklady – zejména těmi negativními, které rozměňují jejich hodnotový apel, začínají mnohé negativní jevy chápat jako samozřejmost.²⁰⁹ Zdůrazňuje, že ve společnosti existují určité „mýty“, de facto překroucené, či zjednodušené informace, které se na tomto problému taktéž výrazně podílejí.

Takovým ukázkovým „mýtem“ je tvrzení, že každé druhé manželství se rozvede, tudíž máme v naší zemi 50% rozvedených manželství. Není to však pravda. Pojem rozvodovost znamená podíl uzavřených sňatků k podílu rozvodu. Sňatky se uzavírají zejména v určitém věkovém období, lidé se však rozvádějí po celé období tohoto cyklu. Z toho vyplývá, že určitá „základna“ lidí, ze které se rozvodovost odvozuje, je daleko menší.²¹⁰ Pokud ovšem v myslích lidí zůstává tvrzení, že žijeme ve společnosti s více jak padesátiprocentní rozvodovostí, není se možno divit tomu, že rozvod je něčím samozřejmým. Pojem „krize rodiny“ se pak stává tak trochu zjednodušujícím.

---

²⁰⁸ příloha č. 6, Jan Hartl

²⁰⁹ příloha č. 6, Jan Hartl

²¹⁰ příloha č. 6, Jan Hartl

„ Naší společnosti nestačí samotná autorita papeže“

Roman Joch zmínil Papeže Jana Pavla II. Hovořil o něm jako o papeži dialogu, který udělal pro dialog se společností vše, ovšem druhá strana nemá o komunikaci zájem.²¹¹ Sociolog Jan Hartl v tomto ohledu zastává jiný názor. Tvrdí, že v naší zemi je třeba argumentovat věcí samou, nikoli nositelem informace. Samotná autorita papeže, autorita církve nestačí. Porovnáme-li tento problém se situací v Polsku, situace zde je diametrálně odlišná. Pro polský národ je autorita papeže s ohledem na jejich kulturní situaci samozřejmá.²¹²

„ Katolická církev by mohla udělat mnohé“

Katolická církev by měla být otevřenější a flexibilnější. Jako zásadní problém vidí Jan Hartl to, že církev „propásla tu příležitost posílit vědomí toho, že je užitečná instituce. Zejména v poskytování sociálních služeb“²¹³ Lidé by byli ochotni církev jako nezastupitelnou instituci chápat, jelikož vidí, že v tomto ohledu mnohdy státní sektor selhává. Církev si musí ujasnit, zda zůstane uzavřená dovnitř, bude své síly upínat pouze na malé procento „svých lidí“, anebo zda je ochotna se otevřít světu. To je dle názoru Jana Hartla zásadním dilematem uvnitř církevních struktur.²¹⁴

---

²¹¹ příloha č. 5, Roman Joch

²¹² příloha č. 6, Jan Hartl

²¹³ příloha č. 6, Jan Hartl

²¹⁴ příloha č. 6, Jan Hartl

„Lidské hodnoty se nemění“

Ve struktuře lidské osobnosti se základní hodnotová orientace nevyznačuje velkou dynamikou. Naopak je to stabilita, je to určitá kotva, jsou to věčné pravdy. Z výzkumů vyplývá, že rodina je pro každého tou první samozřejmou hodnotou.²¹⁵ Na základě tohoto konstatování říká Jan Hartl, že v budoucnu nelze očekávat žádný zásadní přerod rodinných hodnot. Co se však může měnit, jsou formy soužití.²¹⁶

---

²¹⁵ příloha č. 6, Jan Hartl

²¹⁶ příloha č. 6, Jan Hartl

3. Fakta o krizi rodiny – co říkají výzkumy

O obecné krizi rodiny můžeme číst a slyšet velice často a velice mnoho. Většina z nás má jisté povědomí o zvyšujícím se počtu rozvodů a naopak snižujícím se počtu těch, kteří se odhodlají vstoupit do s vazku manželského. Jak je tomu doopravdy nám mohou říci faktografické údaje zjištěné Českým statistickým úřadem. V porovnání s rokem 2002 klesl v roce 2010 celkový počet uzavřených sňatků přibližně o šest tisíc. V průběhu roku 2010 bylo zaznamenáno více jak 30 000 rozvodů, což není číselný údaj výrazně odlišný od počtu rozvodů za posledních devět let. Stále častěji se jako příčina rozvratu manželství uvádí rozdílnost povah a zájmů. Pokud manželé při rozvodu uvádějí jako důvod konkrétní příčiny, na prvním místě je zde nevěra jednoho z partnerů. Druhým nejčastějším důvodem je pak alkoholismus muže či nezájem o rodinu ze strany ženy. Dvě třetiny rozvodů bývají iniciovány na návrh ženy, jedna třetina na návrh muže.²¹⁷

Vrchol porodnosti pro období prvního desetiletí 21. století nastal v roce 2008, kdy se narodilo téměř 120 000 dětí. Od té doby je patrný mírný pokles. V dlouhodobějším měřítku můžeme však říci, že od roku 2002 porodnost stoupla o více jak 24 000 narozených dětí.²¹⁸ Poměrně výrazně se mění počty dětí narozených svobodným matkám. Téměř 60 % dětí se v roce 2010 narodilo vdaným matkám, což je o 15 % méně než v roce 2002. Fakt, že ženy odkládají založení rodiny na dobu pozdější, potvrzuje údaj Českého Statistického úřadu, který říká, že za posledních deset let se průměrný věk matek zvýšil o dva roky.²¹⁹

---

²¹⁷ Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2012-02-11]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4007-11>

²¹⁸ Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2012-02-11]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4007-11>

²¹⁹ Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2012-02-11]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4007-11>

V roce 2010 se počet potratů podruhé v historii České republiky snížil pod hranici 40 tisíc. Stejně tomu tak bylo v roce 2006. Potěšujícím nám může být skutečnost, že v roce 2010 bylo provedeno o více jak 7 tisíc potratů méně, nežli v roce 2002.²²⁰

Pokud bychom chtěli dát do souvislostí náboženskou příslušnost v naší zemi a stabilitu rodiny, můžeme vycházet z výsledků Sčítání lidu z roku 2001, zjištěných Českým statistickým úřadem. Někteří katoličtí kněží, jak lze vyčíst z mých rozhovorů, se domnívají, že katolické rodiny jsou stabilnější. Krize se v nich objevují, dle jejich názoru však v daleko menší míře. Pokud bychom jako indikátor krize rodiny použili procento rozvodů /jako údaj, který je možno změřit a hovořit o něm v konkrétních datech/ lze konstatovat následující.

Podíl rozvedených věřících mužů a žen a rozvedených mužů a žen bez vyznání na úhrnu příslušné věkové skupiny:

Pohlaví, nábož. vyznání	Věková skupina (% podíl z úhrnu)						
	20-24	25-29	30-34	35-39	40-49	50-59	60 +
Muži							
Věřící	0,4	3,4	7,8	10,3	12,5	11,8	5,7
z toho vyznání:							
římskokatolické	0,4	3,3	7,6	10	12,1	11,5	5,6
českobratr. evang.	0,3	3,5	6,5	9,6	12,6	13	6,2
čsl. husitské	0,1	3,9	10	13,5	16,5	13,8	5,8
Bez vyznání	0,5	4,7	11,1	13,8	15,9	14,2	7,2
Ženy							
Věřící	1,1	5,5	10,2	12,3	14	12,4	7,3
z toho vyznání:							
římskokatolické	1,1	5,5	9,9	11,7	13,3	11,9	7
českobratr. evang.	1,1	4,8	10,7	10,9	14,3	13,7	8
čsl. husitské	1,4	5,5	13	15,9	16,9	14	8,1
Bez vyznání	1,6	8,6	15,2	17,5	18,6	16,5	9,6

Procentuální rozdíl rozvodů mezi rodinami bez vyznání a těmi, které jsou vyznání katolického, skutečně existuje. Není však příliš vysoký. V roce 1991 byl např. ve skupině 30 - 34letých podíl rozvedených věřících 7,4% a rozvedených osob bez vyznání 8,8 %, rozdíl tedy

²²⁰ Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2012-02-11]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4007-11>

činil jen 1,4 procentního bodu. Z výsledků za rok 2001 zjišťujeme, že u věřících vzrostl tento podíl na 9,0 %, kde žto u rozvedených bez vyznání se zvýšil na 13,1%. Rozdíl zde tedy představuje již 4,1 procentního bodu. I když nelze uvedené skutečnosti přeceňovat a především z nich činit obecně platné soudy, lze uvést, že se zde projevuje jistě zodpovědnější přístup věřících osob k manželství, daný rovněž trvalou premisou o posvátnosti této instituce a její nerozlučitelnosti. V porovnání s ostatními církvemi je nejnižší podíl rozvedených u Církve římskokatolické.²²¹

Obdobné údaje budou k dispozici i koncem roku 2012 z definitivních údajů ze sčítání lidu z roku 2011. Z doposud zveřejněných předběžných výsledků tato čísla není možné získat. Problém však bude s jejich vypovídací hodnotou. Na dobrovolnou otázku, týkající se víry odpovědělo v roce 2011 pouze 55 % obyvatel, zatímco před 10 lety, v roce 2001 to bylo 91 % obyvatel. Závěry, které bude možno vyvodit z údajů dostupných v budoucnosti, nebudou tedy zcela relevantní.

Na základě dat, která máme k dispozici, můžeme konstatovat toto: rodiny těch, kteří se hlásí ke katolické církvi, jsou tedy skutečně stabilnější. Otázkou však zůstává, zda je výše uvedený procentuální rozdíl zásadní. Domnívám se, že vzhledem k závažnosti manželství a tématu rodiny pro katolickou církev je množství rozvodů jejích členů stále dosti vysoké.

Nahlédneme-li do sociologických šetření, zjistíme, že v hodnotové orientaci lidí v naší zemi je stabilní rodina opravdu důležitá.

Umístění životních oblastí podle významu pro respondenta v %:

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	neví	průměr
přátelé a známí	10,4	32,9	31,1	20,5	3,7	1,0	0,4	2,77
veřejná činnost, angažovanost, politika	0,6	2,4	3,7	10,6	52,1	25,7	4,9	4,98
rodina	77,2	13,3	4,9	2,9	0,9	0,4	0,4	1,38
náboženský život	0,8	4,1	6,2	5,4	19,1	59,2	5,2	5,27
práce	8,7	38,3	24,9	19,9	4,7	1,9	1,6	2,79
volný čas	2,1	8,9	28,6	38,8	14,5	5,9	1,2	3,73

²²¹ Český statistický úřad [online]. 2003 [cit. 2012-02-11]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/tab/57004FA0F0>

Data zveřejněná Centrem pro výzkum veřejného mínění ukazují, že žít ve spokojené rodině je to, co je na prvním místě lidských „žebříčků hodnot“. ²²² A to bez ohledu na náboženské vyznání.

Důležitost životních cílů v % a průměrné hodnoty:

	ROZHODNĚ DŮLEŽITÉ				ROZHODNĚ NEDŮLEŽITÉ				průměr	průměr muži	průměr ženy
	1	2	3	4	5	6	7				
mít děti	58	21	10	6	2	1	2	1,9	2,1	1,6	
mít partnera	52	26	13	4	2	1	2	1,9	2,0	1,8	
věnovat se zálibám	21	32	27	13	5	1	1	2,6	2,4	2,7	
úspěch v zaměstnání	20	29	22	15	6	4	4	2,8	2,7	2,9	
vdát se, oženit se	23	22	19	14	8	6	8	3,1	3,3	2,9	
co nejvyšší vzdělání	18	20	23	17	11	6	5	3,2	3,3	3,2	
společenský život	12	18	22	23	12	8	5	3,5	3,4	3,6	

Vývoj důležitosti životních cílů za poslední dva roky v %:

	2010	2011
mít děti	1,9	1,9
mít stálého partnera	1,9	1,9
věnovat se zálibám	2,3	2,6
dosáhnout úspěch v zaměstnání	2,7	2,8
vdát se, oženit se	2,9	3,1
dosáhnout co nejvyššího vzdělání	3,2	3,2
žít pestrým společenským životem	3,1	3,4

Ptejme se tedy, proč jsou ideály člověka mnohdy tak vzdálené skutečné realitě? Pro kardinála Miloslava Vlka je toto „starou záležitostí člověka“. Jak říká: „Člověk touží po tom dobrém, je však nakloněn k tomu horšímu.“²²³ Pro sociologa Jana Hartla tento paradox není problémem.

²²² Centrum pro výzkum veřejného mínění [online]. 2004 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z:

http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100433s_ov50107.pdf

²²³ příloha č. 1, Miloslav Vlk

Důležité je, že člověk má jistou ideální představu, jak by to mělo vypadat. V důsledku okolností žije jinak. To však neznamená, že tento ideál oslabuje.²²⁴

3.1 Úvahy o budoucnosti

O charakteru rodinného soužití v naší budoucnosti, o případné pokračující krizi či naopak o návratu k tradičním hodnotám, lze samozřejmě hovořit pouze v rovině úvah a hypotéz. Některé názory prezentované výše zmiňovanými osobnostmi však považuji za velice zajímavé, proto jim v závěru své diplomové práce věnuji prostor.

Tomáš Halík hovoří o změně, která provází současné životy lidí a bezesporu se odráží na rodinných vztazích. Připomíná, že s rozvojem komunikačních technologií má dnes mnoho lidí možnost pracovat z domova. Nemusí tolik svého času trávit mimo domov a jsou tím pádem blíže své rodině. Takovíto lidé, kteří jsou často křesťansky orientovaní, se stěhují na venkov, do příměstských oblastí. Zajímají se o lidovou kulturu, navazují nové vztahy, jsou komunikativní, snaží se o jistou kulturu sousedství. Tento způsob života by mohl podle Tomáše Halíka znamenat určitý návrat k rodinnému životu. Říká, že „po vlnách postmoderního relativizmu přicházejí často vlny konzervativní“²²⁵ Nicméně jak dodává: „zřejmě to nelze považovat o obecný trend“²²⁶ Obecný trend pro budoucnost spatřuje spíše v přibývání lidí, kteří jsou „single“, nechtějí se vázat a důsledku ekonomických nejistot budou mít zřejmě obavy přivádět na svět nové děti. Člověk by si však měl uvědomit, že ve stáří je opravdu smutné být sám. Děti, kterým je třeba věnovat pozornost, jsou jistou investicí do budoucna. „Bude tu někdo, kdo člověku bude blízko a kdo se o něj postará“ dodává.²²⁷

---

²²⁴ příloha č. 6, Jan Hartl

²²⁵ příloha č. 2, Tomáš Halík

²²⁶ příloha č. 2, Tomáš Halík

²²⁷ příloha č. 2, Tomáš Halík

Obdobné prvky můžeme nalézt ve vysvětlení Romana Jocha. Výhledy do budoucnosti rodiny zasazuje do souvislostí s popularitou či nepopularitou tradičního pojetí. Argumentuje takto: „Je možné, že si katolické pojetí získá popularitu na základě toho, že lidé samotní to začnou vnímat jako ideál“²²⁸ V opačném případě nevidí budoucnost nejen rodiny, ale celé Evropy příliš optimisticky. Sekularizovaná evropská populace se bude nenásilně demograficky zmenšovat, populace stárnout a tradiční – katolický model rodiny sehraje svou významnou roli. Ovšem jak říká: „Nejsem si jist, zda tomu tak bude v Evropě.“²²⁹

Slovní spojení „nejsem si jist“ je zde nesmírně podstatné. Jak bylo již řečeno, toto jsou hypotézy. Které však mají dle mého názoru své logické opodstatnění. Jinak než v hypotézách však skutečně o budoucnosti této problematiky hovořit nelze.

„Přinese budoucnost pokračující rozpad dlouhodobých manželství?“ Nikdo z nás to nemůže s jistotou říci.²³⁰ Takto uvažuje o budoucnosti rodiny Anthony Giddens, významný světový sociolog.

---

²²⁸ příloha č. 4, Roman Joch

²²⁹ příloha č. 4, Roman Joch

²³⁰ GIDDENS, Anthony. Sociologie. Jan Jařab: Argo, 1999.599 s. ISBN 80-7203-124-4. s. 181

4. Závěr

Dle katolické církve manželství nebylo ustanoveno lidmi, ale Bohem. Toto je premisa, kterou je nutno mít neustále na paměti, pokud o tématu rodiny uvažujeme v souvislosti se současností, v souvislosti s postoji sekulární společnosti a trendů, kterými jsme ze všech stran pohlcováni. Bylo by nesmyslné požadovat, aby katolická církev své názory v tomto ohledu modifikovala. Jak krásně vysvětluje kardinál Vlk, „principy, na kterých rodina stojí a ze kterých žije, jsou dané.“ Ve světě, ve kterém žijeme, v přírodě, jsou dané zákony a normy. „Manželství ustanovené Bohem nemůže měnit člověk“.

Co lze však měnit - je forma. Je to způsob, jakým o tradičních hodnotách hovořit tak, aby byly širší společnosti srozumitelné. Protože katolická církev dnes již není a ani nechce být tou církví, jakou byla před sto lety. Tuto výzvu, tuto možnost oslovit společnost právě na tématu rodiny, si uvědomuje. Uvědomuje si, že v naší společnosti je mnoho těch, kteří přesto, že nejsou katolíky, hledají cosi hlubšího. Uvědomuje si také, že u těchto lidí má takzvané šanci. Uvědomuje si, že to, co pro změnu může udělat, je lepší sebe prezentace, větší otevřenost vůči druhým a s tím související lepší komunikace. Uvědomuje si, že je třeba, aby se o tomto tématu více diskutovalo v jejich strukturách. Uvědomuje si také, že toto vše je otázkou delšího časového horizontu.

Odpověď na otázku, kterou jsem si položila v úvodu této práce, tedy zní: ano. Katolická církev se na tématu rodiny může se společností setkat. Je třeba však hledat způsoby, jak. Některé konkrétní, a dle mého názoru velice inspirativní, navrhl profesor Tomáš Halík. Možnost předmanželská přípravy jako inspirace pro většinovou společnost je jistě zajímavou alternativou, jak v sekulární společnosti rozšířit povědomí vážnosti manželského svazku. Svědectví, či pozitivní příklad rodin, které spolu dokážou komunikovat a společně překonávat překážky, je tím základním, na čem se shodli všichni mí respondenti. Přesto, že v mnoha jiných ohledech byly jejich názory odlišné. Rozšiřování vzdělanosti kněží, případně kooperace s laiky, kteří jsou odborníky ve svých oborech a jsou schopni hovořit kompetentně o problémech s rodinou souvisejících, je neméně důležitá.

V mnohém ohledu se nám mohou jevit překvapující výsledky výzkumů, ze kterých lze vyčíst souvislost mezi rozvodovostí a náboženstvím. Potvrzují vše to, o čem hovoří profesor Halík. Krize se opravdu projevují i v rodinách katolických. Je jich méně, nicméně vzhledem k tomu, jak je rodina pro katolickou církev důležitá, bych předpokládala, že rozdíly budou mnohem markantnější. Tento závěr bych hodnotila jako další důvod pro zamyšlení se nad možnostmi, co všechno a jak lépe může katolická církev pro rodinu udělat.

Pozitivním výsledkem je fakt, že šťastná rodina je v myslích a srdcích lidí stále na prvním místě. Přesto, že je rozvodovost vysoká - více mezi ateisty a o něco méně mezi katolíky - je tato skutečnost velice důležitá. Jak bylo řečeno, hodnoty se v lidském smýšlení příliš nemění. Což můžeme chápat jako pozitivní předpoklad budoucnosti. Ano, lidé se pravděpodobně budou rozvádět dále; zda bude krize rodiny pokračovat, však nelze jednoznačně tvrdit. Přesto, že uvádím některé zajímavé úvahy profesora Tomáše Halíka a Romana Jocha, je stále třeba mít na paměti, že se jedná o hypotézy. Nelze s definitivou tvrdit, jak se budou různé formy rodinných soužití nadále vyvíjet. Lze však pravdivě konstatovat, že alespoň lidské ideály, ve kterých je rodina na prvním místě, jsou neměnné.

5. Seznam použité literatury

- BALÍK, Jan. Jan Pavel II. V dialogu s mladými. 1. vydání. Praha: Paulínky, 2010. Katecheze a formace. 159 s. ISBN 978-80-7450-008-4.
- Bible Písmo svaté Starého a Nového zákona: Český ekumenický překlad, Česká biblická společnost, 2004, ISBN 80-85810-27-1.
- Dokumenty II. Vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995. 603 s. ISBN 80-7113-089-3.
- GIDDENS, Anthony. Sociologie. Jan Jařab: Argo, 1999. 599 s. ISBN 80-7203-124-4.
- GOODY, Jack. Proměny rodiny v evropské historii: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 229 s. ISBN-80-7106-396-7.
- Krizové situácie v živote jednotlivca a spoločnosti v česko-slovenskom kontexte po roku 1989. 1. vydání. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, 2011. 167 s.
- FRÖLIG, Roland. Dva tisíce let dějin církve. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1999. 303 s. ISBN 80-7021-268-3.
- Dopis rodinám papeže Jana Pavla II. Vydal sekretariát České Biskupské konference. 1994. 58 s.
- JAN PAVEL II. Tertio Millennio Adveniente: Apoštolský list Jana Pavla II. O Přípravě na Jubilejní rok 2000 z 10. listopadu 1994. 1. vydání. Praha: Zvon, 1995. 53 s. ISBN 80-7113-126-1.
- JAN PAVEL II.: Překročit práh naděje. 1. vydání. Praha: Tok, 1995. 195 s. ISBN 80-901006-9-4.
- JAN PAVEL II. Familiaris consortio: O úkolech křesťanské rodiny v dnešním světě. 2. vydání. Praha: Zvon, 1996. 101 s. ISBN 80-7113-161-X.
- JAN PAVEL II. Evangelium vitae: O životě, který je nedotknutelné dobro. 1. vydání. Praha: Zvon, 1995. 76 s. ISBN 80-7113-139-3.
- JAN PAVEL II. Mulieris dignitatem: O důstojnosti a povolání ženy. 1. vydání. Praha: Zvon, 1992. 73 s. ISBN 80-7113-053-2.
- JAN PAVEL II. Teologie těla: Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle božího plánu. 1. vydání. Praha: Paulínky, 2005. 591 s. ISBN 80-86025-99-3.

- PAVEL VI. *Humanae vitae*: O správném řádu sdělování lidského života. 2.vydání. Stojanov, 1980. 88 s.
- PIUS XI. Encyklika Pia XI. o křesťanském manželství: *Casti connubi*. 3.vydání. Bedřich Vašek. Velehrad: nakladatelství dobré knihy v Olomouci, 1948. 99 s.
- RATZINGER, Josef - BENEDIKT XVI. Jan Pavel II.: Můj milovaný předchůdce. Paulínky. 2008. 117 s. ISBN 978-80-86949-54-3.
- SLAVÍK, Michael. Manželství – od snů k realitě: teologicko-právní analýza některých přístupů k uzavírání manželství. Praha: Pastorační středisko, 1998. 91s. ISBN 80-238-2739-1.
- SZULC, Tad. Papež Jan Pavel II.: Životopis. První vydání. Praha: Tok, 1995. 390 s. ISBN 80-90008-0-X.
- VODIČKA, Milan. Den, kdy došly prachy. Praha: Práh, 2009. 248 s. ISBN 978-80-7252-260-6.
- WEIGEL, George. Svědek naděje: Autorizovaný životopis Jana Pavla II. 2.vydání. Praha: Práh, 2005. 879 s. ISBN 80-7252-114-4.
- WEISS, Petr. *Sexuologie*. 1.vydání. Praha: Grada, 2010. 744 s. ISBN 978-80-247-2492-8.

Internetové zdroje:

- SKOČOVSKÝ, Karel. 161 - Květen 2005: Přirozené plánování rodičovství a antikoncepce. Getsemany [online]. 05.2005 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z:
<http://www.getsemany.cz/node/735>
- SKOČOVSKÝ, Karel. Encyklika, která změnila tvář církve: *Humanae vitae*. [Http://www.signaly.cz](http://www.signaly.cz) [online]. 24.7.2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z:
<https://udalosti.signaly.cz/0907/encyklika-ktera-zmenila-tvar>
- *Český statistický úřad* [online]. 2003 [cit. 2012-02-11]. Dostupné z:
<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/tab/57004FA0F0>
- *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. 2004 [cit. 2012-05-26]. Dostupné z:
http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100433s_ov50107.pdf

6. Summary

Krise křesťanského pojetí rodiny a role katolické církve

The Crisis of Christian View of Family and the Role of the Catholic Church

Magdaléna Hůlková

In my work I try to describe how the family is seen as the Catholic Church and another society. In my work I use the comparative and analytic method.

Also I try to presents the views of my respondents, which I considered as very interesting and useful. My thesis may be divided into two main thematic groups.

The first part deals with family from the perspective of Catholic Church, I describe on this place some fundamental documents. The second part presents the interviews with my respondents and theirs view of this issue. Furthermore, I try to throughout my work on the comparison of different perspectives on the family and the crisis. I used to my work specialized theological literature, church documents, sociological studies and of course researches.

7. Seznam příloh

- Příloha č.1, Rozhovor s Jeho Eminencí kardinálem Miloslavem Vlkem
- Příloha č.2, Rozhovor s Prof. Tomášem Halíkem
- Příloha č.3, Rozhovor s ThDr. Janem Balíkem
- Příloha č.4, Rozhovor s MUDr. Romanem Jochem
- Příloha č.5, Rozhovor s Doc. Jaroslav Šebek
- Příloha č.6, Rozhovor s Mgr. Janem Hartlem

Jeho Eminence kardinál Miloslav Vlk

V Praze, dne 22. 03. 2012

Magdaléna Hůlková:

Co je pro Vás, z pozice představitele katolické církve východiskem k tomuto tématu?

kardinál Miloslav Vlk:

Já vycházím z toho, že v tomto našem světě, ve kterém žijeme, ve světě rozumném, ve světě lidí, jsou dané zákony a normy, které jsme my nedali. Tyto zákony musíme poznat a respektovat je. Dám příklad: v přírodě existuje soubor zákonů - třeba odstředivost: když jede mladík na mašině a pořádně to osolí, tak v nejbližší zatáčce musí dobře respektovat tento zákon. Jinak skončí na nejbližším stromě. A jestliže v této neživé přírodě je řada zákonů, které nikdo z nás nedal, tím spíš platí, že také v té živé přírodě, v té přírodě člověka, intelektuální - jsou zákony, které musíme respektovat. A co tím myslím: to, jaká je identita člověka. Tzn., co člověka dělá člověkem a k čemu je určen. Nevím, jestli se dnes sdílí tak úplně ten názor, že identita člověka je určení k lásce a pro druhého člověka.

My nejsme tvorové, kteří jsou uzavřeni do sebe. Ale naše identita je – být pro druhého. Žít pro druhého. Takový je zákon života.

I v té přírodě se semeno zaseje, to semeno zemře, rozpadne se a dá život. Toto je princip života – dávat život tomu druhému. Život se rodí z toho, že dva lidé – dají se, otevřou se, jeden pro druhého. Čili člověk je dán, řekněme stvořen nebo je tady pro druhého. Člověk je otevřený ke druhému. Jak to říkal Aristoteles, že člověk je tvor společenský. Tzn., že potřebuje společnost k tomu, aby se realizoval.

Nebo jinak řečeno: identita člověka je určení k lásce.

Tuto identitu člověk má, ale je třeba ji rozvinout!

A proto dítě má žít od malička v prostředí, které v něm rozvine toto semeno, nebo jádro. A nejideálnější je – a to je náš názor – prostředí lásky dvou lidí. Právě v takovém prostředí se v něm rozvíjí ono určení k lásce.

Magdaléna Hůlková:

To, že rodina je nejlepším možným prostředím pro rozvoj člověka, jistě není názor pouze katolické církve. S tím souhlasí i ostatní společnost. Nic lepšího zatím nebylo vynalezeno a asi ani nebude...

kardinál Miloslav Vlk:

Ano, já neříkám, že je to jenom katolický názor, ale že je to názor, který odpovídá skutečnosti. Rodina je stále ten nejlepší ze způsobů života. Jen ona zprostředkovává lásku, štěstí a bezpečí. Alternativní způsoby života ztroskotaly. Takže z toho já vycházím – je to názor katolické církve. Ale není to nic speciálně katolického, ale odpovídá to přirozenému určení člověka. A to je třeba rozvinout. Když se to nerozvine, tak člověk zakrní anebo je deformovaný. Rodina je prostě to prostředí lásky, ve kterém se může člověk dobře rozvíjet

Magdaléna Hůlková:

Je možné podle Vašeho názoru dnes hovořit o krizi rodin?

kardinál Miloslav Vlk:

Krise rodiny spočívá v tom, že láska není uskutečňována tak, jak má být. Láska znamená být pro druhého. Láska není sobectví. Dnešní láska se většinou prodává na každém rohu, je to sex. Ale sex není ještě láska! Protože sex často je kus sobectví – chci mít rozkoš a chci z toho něco získat. Zatímco láska znamená odevzdat, dávat se druhému, otevřít se mu. Sex je ale jakoby na konci - když je zde ten vztah dvou duší, dvou srdcí. Takže krize je dle mého názoru patrná v tom, že lidé chápou lásku příliš sobecky.

Magdaléna Hůlková:

Objevují se podle Vašeho názoru krize I v katolických rodinách?

kardinál Miloslav Vlk:

Tam, kde není dostatečně rozvinutá a hluboká víra, tak je ta krize i tam.

Magdaléna Hůlková:

Ano. I z výzkumů víme, že krize pravděpodobně zasahuje i rodiny katolické. A co tedy církev může učinit s touto situací. Když už ani v rodinách katolických soužití nefunguje?

kardinál Miloslav Vlk:

Co s tím? Současný papež vyhlásí na podzim rok víry a vydal k tomu encykliku "Brána víry". Má představu, že v tom roce se zahájí prohloubení víry. Protože to, že je někde katolická rodina, ještě neznamená, že je vzorová! To, že je někdo pokřtěn, to je sice důležitý začátek, ale z té víry je nutné žít. Ten křest uskutečňovat. A uskutečňovat Křest znamená přijetí Kristova stylu života. A jestliže ta rodina, i když má nadpis „katolická rodina“ toto nežije, tak je na tom stejně jako rodina ateistická.

Katolická rodina má jednu velkou výhodu - pokud ze svátostí, které církev dává, čerpá sílu k tomu, aby mohla tu lásku žít. Když je to jen na našich lidských silách a nebereme nikde tu oporu a pomoc, tak to často ujždí. Láska je tam, kde si pomáhají oba dva manželé, prostředí lásky vytvářejí spolu. A k tomu, aby toto dobře zvládli, aby překonávali lidské chyby, tak tomu je potřeba ještě pomoc. Pomoc odjinud, pomoc od Boha, pomoc ze svátostí.

Magdaléna Hůlková:

Domníváte se, že by katolická církev mohla nějakým způsobem pomoci i nekatolickým rodinám? Krize rodiny může souviset i s celkovou krizí společnosti. A rodina je takovým tématem, na kterém by se katolická církev mohla s touto společností potkat. Otázkou ale zůstává, jak? Jak to udělat? Jak o těchto tradičních hodnotách hovořit v tom světě, který ty tradičním hodnotám není příliš nakloněn?

kardinál Miloslav Vlk:

V minulém století byly dva totalitní režimy, které byly založeny na nenávisti a lži. Komunistický a nacistický. Tzn. na obrácených hodnotách, než člověk potřebuje. A ono se to sesypalo. Oba režimy. A

my jsme se nepoučili a začali jsme novou dobu a nepoložili jsme se do základů hodnot. Nejen hodnoty evangelia, ale hodnoty, které jsou běžné, které vycházejí z nitra a z potřeby. Například, když to řeknu civilně, solidarita. To je civilním slovem nazvaná láska ke druhému. Cítit s druhým, pomáhat mu. Potom taková civilní hodnota je zodpovědnost. Civilní hodnota je respekt k druhému a jeho důstojnosti. A toto jsme neudělali. Proto dnes, i jinde ve světě, je tato krize. Tyto hodnoty, které jsem jmenoval, rostou z evangelia Kristova. A protože tyto hodnoty, aspoň u nás ve společnosti, jsme nedali jako základ, a církev katolická zůstala odsunutá na okraj, tak nikdo neformoval lidi a nedával jim orientaci. Politické strany měly formovat lidi. To, co dnes tu je, například Holešovská výzva – oni sice mají kus pravdy, ale nemají vůbec žádnou ideu!

Já jsem očekával na začátku /pozn. po roce 1989/, že stát a církev se dohodnou právě na téhle věci: je třeba formovat hodnoty. Ale on nikdo příliš o formování a hodnotách nemluvil...Václav Klaus hovořil pouze o ekonomickou transformaci, to bylo jeho heslo a říkal „ to ostatní přijde potom“ ...to je jako marxismus – ten také říkal „ základna a nadstavba“ - důležitá je ta základna, výrobní vztahy a podobně, a to ostatní vyrostou z toho...to je nesmysl! Tady od počátku nebyla idea, že společnost musí být formovaná, vychovávána. Ne ideologizovaná! Že jsou hodnoty, které jsou obecně lidské, platí pro každého, a ty jsme lidem nepřiblížili. Komunismus takovéto věci zničil. Třeba cit pro právo a spravedlnost.

Taky tu ovšem ta byla chyba, že my jsme na tuto novou dobu nebyli připraveni. A možná že byl před těmi dvaceti lety v církvi takový názor – restaurovat, obnovit to, co bylo před padesáti lety, což je nesmysl. Tím nemyslím obsah, ale myslím formu. Ta forma se mění a musí měnit, ta se mění v dějinách...jak přinášet, jak sdělovat tyto hodnoty. A na to jsme nebyli připraveni a myslím, že je to taky kus viny na naší straně. Ale větší část viny je myslím na té druhé straně, že si vůbec neuvědomovala, že ta společnost potřebuje určité hodnoty...nejen ekonomickou transformaci. Já jsem v roce 1994 byl na pondělí velikonoční s Václavem Klausem v televizi, on mluvil o té své ekonomické transformaci, a já jsem mu říkal, „ ale pane premiére, my jsme zanedbali transformaci srdce! „ A on mi řekl – „ neznám transformaci srdce...“To je klasické, to je to, co tu dlouze vykládám, tady je to řečeno v jedné větě. A tady na to se nikdo neohlížel a dnešní krize, mimo jiné, že je to také vliv světa, vychází z tohoto. Z tohoto základního nedostatečného postoje a pochopení. Říká se, že rodina je základ státu. V čem? V tom, že formuje duši, nitro, srdce člověka, resp. rozvíjí to, co v tom malém človíčku je jako v semeni, jako v zrnu, a ono je to třeba rozvinout. A to se rozvíjí prostředím lásky. Když je v rodině nenávisť, když jsou rodiče rozdělení, tak těžko může ta rodina svým posláním, které má působit.

Magdaléna Hůlková:

Jakou vidíte do budoucna pro rodiny perspektivu?

kardinál Miloslav Vlk:

Letos bude v Miláně celocírkevní kongres o rodině. Čili církev se snaží, ale ono se to nedá prostě jen naorganizovat, ono je třeba, aby ten základ, to znamená srdce, aby tam bylo. Aby lidé, kteří v té rodině žijí, měli tento postoj, toto cítění. To se nedá: „hele, musíš! „ to se nedá takto, to musí ten člověk poznat, pochopit, udělat zkušenost s láskou, a pak ji žít a rozdávat.

Magdaléna Hůlková:

Takže jste v tomto tématu spíše optimistou?

kardinál Miloslav Vlk:

Začněme v katolické církvi – tam se rozvíjejí různá hnutí církevní, je jich asi 150, a snaží se obnovit život z víry. To je totéž, co chce papež...Čili obnova rodiny musí jít ruku v ruce s obnovou těchto kořenů. Milujte se navzájem, jako jsem já miloval vás – řekl Kristus. A Kristus miloval lidi tak, že dal život. Čili tento styl v katolické církvi se musí stát denní praxí. Nejen v rodině, ale vůbec. To, co církev katolická pro rodinu dělá, bude dělat nebo chce dělat, to je obnova kořenů. Obnova toho základu života. A taky rodinného života. A myslím si, že to půjde dopředu. Už papež Jan Pavel II. S tím při velkém jubileu 2000 začal. Vidím, jak ta hnutí žijí, jak působí, jak dělají zkušenost a jak o tom svědčí – tohle je cesta, kterou to půjde dopředu.

A ve společnosti – tam pomáhá svědectví života. Říkají to i papežové. Je třeba obnovit svůj život v katolické církvi a svědčit o něm. Pouze kázat – to příliš nepomůže.

Magdaléna Hůlková:

Příklad je tedy to, co může pomoci?

kardinál Miloslav Vlk:

Dát svědectví. Když lidé vidí, jak někdo krásně žije a ta rodina funguje, tak potom se ptají – jak to děláte? Čili svědectvím. Říká se příkladem, já příklad nemám rád...ale svědectvím. Tzn. dosvědčit svým životem, že ty kořeny, ze kterých já rostu, jsou ty pravé.

Protože člověk je určen ke štěstí! Identita člověka je – určení k lásce, k otevřenosti pro druhého a ke štěstí. Když potom druzí vidí, že ta rodina žije krásně, že jsou šťastni, no tak se cítí přitahováni.

Dnešní doba je vychovávána obrazem, smyslovým vnímáním, – tak působí na lidi, na společnost. A myslím, že v katolické církvi se toto stále více chápe a akcentuje a rozšiřuje. Čili myslím si, že toto a zvláště ta nová církevní hnutí, to že může být cesta, jakou katolická církev může předat ten poklad, který má. Tzn. zkušenost s životem z lásky. A já věřím, že je to nejen v lidských silách, ale je tady i věc Boží, protože Kristus přišel, aby lidi byli šťastni. A to je poslání církve – tuto zkušenost dávat dál.

Světlem jde trend hledání smyslu života a hledání koneckonců Boha. To říkají politologové, to není jen mé náboženské přesvědčení. Na pozadí celosvětové krize se začíná prostě hledat. A to je pro mě trošku i taková perspektiva a naděje.

Magdaléna Hůlková:

Souhlasíte s tím, že lidé už mají v podstatě dost všech těch materiálních hodnot. Lidé považují rodinu za nejdůležitější, tyto hodnoty mají na prvním místě, realita je pak ovšem jiná.

kardinál Miloslav Vlk:

Ano, to je stará záležitost člověka – je nakloněn spíš k tomu horšímu. A kvůli tomu je tady církev,

kteřá přináší svátosti. Je to dar, který Kristus dal, abychom z něj čerpali sílu pro to, aby když vidím to lepší, když vidím ty hodnoty, abych měl sílu a schopnost ty hodnoty uskutečňovat. Čili to je podstatný rozdíl mezi křesťanstvím a jinými náboženstvími. Ta také hlásají krásné ideály, ale to, co jim chybí, to je ta pomoc. Boží pomoc, aby člověk, který je tvor Boží, se realizoval a tu svou identitu naplňoval.

Mluvíme o podstatě, o jádru věci. A jistě v tom kulturním prostředí, ve kterém žijeme, musí ta rodina trošku reagovat na to kulturní prostředí, které je – ale neznámá to, že my budeme modifikovat poslání té rodiny! Principy, na kterých rodina stojí a ze kterých žije. To nelze, protože to je dané! Identita člověka, určení ke štěstí, určení k lásce – to je dané a to nemůžeme změnit...

Magdaléna Hůlková:

Nemyslím si, že by katolická církev měla něco měnit, to je v podstatě nemožné. Zcela jistě, i když žijeme ve společnosti z velké části ateistické, tak je dobře, že je zde někdo, kdo tradiční hodnoty zastává. Otázkou ale je jak, o těchto hodnotách hovořit, aby lidem nebyly naprosto cizí.

kardinál Miloslav Vlk:

Ano, to je pravda. A to se v současné době ukazuje, že církev a věřící se víc otevírají lidem, kteří věřící nejsou. Dřív byl distanc a odmítání, kdežto dnes se tady otevírá cesta a kontakty i k těm lidem nevěřícím, a tady může dialogem dojít ke sdělování, zkušeností atd. Takže v tomto se církev katolická potřebuje změnit. Musí se změnit. V minulé době tu byl spíš antagonismus a možná i věřící lidé pohrdali nevěřícími. Tohle musí pryč!

Mons. Prof. PhDr. Tomáš Halík, Th. D.

katolický kněz, teolog, religionista, sociolog náboženství
V Praze, dne 22. 03. 2012

Magdaléna Hůlková:

Souhlasíte s tvrzením, že je krize rodiny?

Prof. Tomáš Halík:

Ano určitě. Rodina je samozřejmě útvar, který se v dějinách velmi proměňuje.

Úplně jinak vypadala rodina v dobách biblických, úplně jinak vypadala středověká rodina, úplně jinak vypadala patriarchální rodina v buržoazní společnosti, úplně jinak vypadá moderní rodina. Nicméně ta samotná struktura rodiny skutečně dnes prochází krizí. Nelze tu krizi házet jenom na morální stránku - promítají se do toho faktory sociologické, ekonomické - namátkou emancipace ženy, která je pochopitelná, oprávněná, vyžaduje od ženy delší studium, kvalifikaci a profesionální uplatnění, není ji úplně jednoduché sloučit s mateřskou rolí, jak to bylo v těch tradičních rodinách. Ve hře je také mobilita dnešních lidí, možnosti setkávání, jaké dříve nebyly a tím pádem navazování dalších vztahů, zatímco ve společnosti typu Gemeinschaft- malá společenství spíše venkovského typu, kde byla velmi silná sociální kontrola, kdežto v mobilní společnosti lidé navazují spoustu kontaktů, pracovních, mimopracovních, kde také potom dochází k erotickým vazbám, které tu rodinu rozbíjejí. Také ten tlak, ta kulturní revoluce, kterou přinesla 60. léta, ten důraz na mládí, na to, že mládí je tou důležitou etapou života a mladý člověk, atraktivní je ten ideální člověk prezentovaný v reklamách. Takže pro mnoho mužů, kteří dosáhli společenského úspěchu to, že vedle sebe mají mladou ženu, je součástí jeho sebe prezentace. I to samozřejmě vyvolává nestabilitu manželských a rodinných svazků. Skutečně ten tradiční model je v tom našem typu společnosti v krizi. V západní společnosti.

Magdaléna Hůlková:

Promítá se tato krize rodiny i do rodin věřících, katolických?

Prof. Tomáš Halík:

Určitě ano, ještě asi je možné říci, že stabilita rodin, manželských svazků obecně v těch rodinách věřících je vyšší než v rodinách nevěřících. Ale to neznamená, že krize tyto vrstvy nezasahuje. Zažil jsem už tak před 20 lety to, že ty klasické rodiny s velkým počtem dětí často nebyly schopny poskytnout těm dětem dostatečné zázemí - to byl takový trend, že v katolických rodinách bylo hodně dětí 8 - 10 dětí - ale pak i v těch známých velkých katolických rodinách docházelo k tomu, že třeba jedno z těch dětí se v té rodině necítilo dobře a často končily na drogách atd. Zdálo se mi, že tento trend mít co nejvíce dětí - samozřejmě to souviselo i s určitým typem sexuální morálky, antikoncepce atd. - že vedl k tomu, že někdy ti rodiče prostě nezážili to, na kolik těch dětí opravdu mají. Jak v tom smyslu ekonomickém, tak především v tom smyslu pedagogicko-psychologickém. Takže leckdy v těchto velkých rodinách, a to jsme zaznamenávali už v té době komunismu - docházelo k určitým tragédiím. Dneska vidím, jako zpovědník stovek lidí - že zvláště v posledních letech skutečně dochází k rozpadu manželství i u řady věřících lidí a většinou je tam prostě nevěra. Spíše jsou to avantýry stárnoucích mužů. Ti pořád doufají, že to je věc, kterou nějakým způsobem zvládnou, kterou pokryjí,

kteřou před manželkou zbagatelizují, nebo sami před sebou to bagatelizují. Manželka na to dříve nebo později přijde. Pak jsou tam nějaké sliby, pak zase relaps a pak to vede k velmi dramatickému vývoji, kdy u těch věřících lidí tyto rozpady jsou spojeny s velkými výčitkami svědomí, takže u těch kněží, kteří je nějakým způsobem doprovázejí, je strašně důležité, aby pouze nemoralizovali, ale dovedli je také nějakým způsobem psychicky podepřít, aby to zvládli. Aby zvládli to, že rozvedení lidé jsou v té církvi stigmatizováni, když se znovu civilně ožení nebo provdají, tak nemohou přistupovat ke svátostem, takže toto vyvolává velké napětí. Řada kněží si uvědomuje, že ten současný kodex církevního práva prostě je velice těžké smířit s realitou života!

Ti znovusezdaní, a to i ti, kteří nebyli viníky toho rozpadu, jsou postiženi. Chápeme, že církevní právo lpí na posvátnosti manželského svazku, ale v těch konkrétních případech je to prostě něco, co se vymyká té Ježíšovské zásadě milosrdenství a odpuštění!

Magdaléna Hůlková:

Co vy si myslíte o myšlence, že by se katolická církev právě na tomto tématu krize rodiny mohla s tou většinou společností setkat? Myslíte si, že kdyby katolická církev vedla se společností nějaký hlubší nebo aktivnější dialog, že by to mohlo nějakým způsobem pomoci? Katolická církev vždycky bude zastáncem tradičních hodnot. Teď je otázka, jestli by bylo správné, kdyby ten svůj postoj trochu modifikovala vzhledem k situaci, která tady je. Anebo jestli by bylo lepší, kdyby říkala pořád to samé-- teď ale co s tou společností? Pomůže jí to nějak?

Prof. Tomáš Halík:

Já se obávám trochu toho, že v tom běžném katolickém povědomí je pořád ideál té spořádané buržoazní rodiny 19. století. Taky když slyším kázání na svátek Svaté rodiny, tak často ten kazatel má podvědomě před očima ten ideál patriarchální měšťanské rodiny 19. století, což nemá co dělat ani s tou svatou rodinou, o které se píše v Bibli, ani s těmi rodinnými poměry Ježíšovy doby, ani s tím, jak žije ta dnešní rodina. Samozřejmě je důležitý apel na to, aby lidé měli odvahu a obětavost k tomu, aby uzavírali manželství, aby přijímali děti, aby byli schopni ty děti plodit a vychovávat, protože jistě se na tom rozpadu rodiny podílejí nejen ty faktory vnější sociálně ekonomické a kulturní, ale také ten trend k tomu sobectví, narcismu a hédonismu, neodpovědnosti, neochotě se nějakým způsobem vázat - odvaž se nevaž se - tento trend, který dost často nese současná doba je skutečně rodině nepříznivý.

Také legislativa mnoha zemí není úplně příznivá rodinnému životu. Křesťané v politice - na jednu stranu mi připadá ta prorodinná rétorika až trochu takovou ideologií, ale na druhé straně je to něco, co se od politiků, kteří se hlásí ke křesťanství, čeká.

Já myslím, že je třeba zdůrazňovat morální hodnoty, obětavost, ukázat, že ta rodina je skutečně nenahraditelná. Ale to, v čem by nějaká změna měla nastat, je ten vztah k těm rozvedeným a znovusezdaným.

Tady myslím, že bychom se měli inspirovat tím, co je třeba v pravoslavné nebo anglikánské církvi: že člověk nějakým způsobem vyjádří lítost a pokání za to, že se ten svazek rozpadl a - asi nikdy to není tak, že je ta vina stoprocentně jenom na jedné straně- ale je to něco, co je možné zpracovat a odpustit a dát novou šanci. Protože je trochu absurdní, že i vrah se může vyzpovídat a znovu přistupovat ke svátostem, kdežto ti lidé, kteří třeba byli opuštěni tím partnerem a pak nezvládli celý

život strávit sami a znovu vstoupili do nějakého svazku, tak jsou vyloučeni od těch svátostí v podstatě doživotně. To považuji za neúnosné. Takže kdyby toto se nějakým způsobem změnilo, tak by to mnoha lidem ulevilo. Je otázka, jestli by to nějakým způsobem činilo církev sympatičtější nebo mělo nějaký dopad do společnosti, o tom spíš pochybuju, ale mám dojem, že inteligentní prezentace toho, že rodina je důležitá, nenahraditelná, je něco, co je úlohou křesťanů ve společnosti.

Magdaléna Hůlková:

A shodnou se všichni v katolické církvi na tom, jak tato témata prezentovat společnosti? Nebo Jsou názory uvnitř církve rozlišné?

Prof. Tomáš Halík:

Tak jistě jsou různé pohledy. Ty striktně tradiční pohledy, které stále podvědomě pracují s tím jediným modelem - tedy patriarchální mnohočetné rodiny a vidí to pouze moralistně. Jsou také jiní, kteří přece jenom mají ten pohled realističtější. Vidí, že udržet stabilitu manželského a rodinného svazku je dnes objektivně obtížnější, než to bylo v té premoderní společnosti a jsou pro to, aby tady církev ukázala větší pochopení. To nesporně tady je - celé názorové spektrum. Tady se určitě všichni neshodnou.

Magdaléna Hůlková:

Vy jste hovořil o nevěře jako o takovém nejvýraznějším prvku. Je ještě něco, co se Vám vybaví, vysloví-li se krize rodiny?

Prof. Tomáš Halík:

Taky ta neochota mít děti. A neochota vůbec uzavírat manželství, mám přítele, přítelkyni - s tím, že je to nějaký dočasný svazek a není to spojeno s nějakým slibem, závazkem, rozhodnutím celoživotním, pak ta promiskuita a nevěra a taky posun životních hodnot. Že lidé chtějí od života získat co nejvíc a nechtějí se omezovat a to dítě znamená zatížení a také to, že lidé jsou soustředěni na přítomnost a moc nemyslí na budoucnost. Ti šedesátníci, kteří si berou 25-letá děvčata si neuvědomují, jak to bude vypadat za dvacet let. Můžou si chvíli užívat, ale je zaděláno na další tragédie.

Magdaléna Hůlková:

A co katolická církev a nevěřící společnost? Vy jste mluvil o problémech rozvedených věřících, ale co ta nevěřící nebo polověřící společnost? Může tam něco katolická církev udělat, nebo jsou to oddělené světy a je zbytečné se o cokoli snažit.

Prof. Tomáš Halík:

No, já si myslím, že dneska to jde jedině příkladem. Je to něco, co asi těžko půjde tím, že se budou ty věci prostě hlásat. Osobní příklad je něco, co je významné., a znám to i z vlastní zkušenosti - křtil jsem desítky a desítky mladých lidí, pro které tím prvním zážitkem, argumentem, motivací bylo setkání s harmonickou rodinou svého partnera. Sami pocházeli z rozvráceného svazku, nepoznali příliš velkou lásku rodinnou a teď se zamilovali do někoho a přišli k němu domů a najednou tam viděli početnou a harmonickou rodinu a velmi hezkou atmosféru, a když zjistili, že to jsou věřící lidé a že ta víra je to, co je spojuje, tak se začali zajímat také o tu víru. A opravdu je to celá řada konvertitů, kteří poprvé zažili harmonickou rodinu v rodině svého partnera, a byl to pro ně důvod ke konverzi. A samozřejmě i k

tomu, že se i oni sami pokusí vybudovat takovou hezkou rodinu. To je opravdu veliké svědectví a možná jediná forma. Další je to, že řada těch početných rodin křesťanských je také ochotna adoptovat děti - to jsem zažil na Slovensku v řadě rodin, bylo to téměř pravidlem, že kromě toho, že měli sedm vlastních dětí, adoptovali další tři sirotky, někdy i postižené děti nebo romské děti, které nikdo nechtěl, a vytvořili jim velmi hezké prostředí. Což je velmi výrazné svědectví. Když jejich kolegové, sousedi toto vidí, tak si řeknou - to je opravdu nová kvalita, to je něco, co je v naší společnosti nevídané, s tím jsme se ještě nesetkali

Magdaléna Hůlková:

Jaké vidíte perspektivy pro rodinu do budoucna? Bude tou stabilní jednotkou nebo bude muset akceptovat nějaké změny?

Prof. Tomáš Halík:

To je samozřejmě těžko říct. Závisí to na různých civilizačních trendech. Na jedné straně se je možné spolehnout na to, že s rozvojem počítačů už dneska řada lidí nepotřebuje chodit do práce, pracují prostě doma, takže jsou blíž své rodině. Ti lidé se často stěhují na venkov nebo do příměstských oblastí. I ty oblasti se sociologicky proměňují, když tam přicházejí noví lidé, movití lidé a mnohdy se třeba zajímají o lidovou kulturu, obnovují tam řadu věcí, navazují vztahy a je to hodně u těch lidí, kteří jsou křesťansky orientovaní. Řada právě těch věřících lidí jsou komunikativní, snaží se o kulturu sousedství a to si myslím, že tento způsob práce z domova může možná znamenat nějaký návrat k tomu rodinnému životu. Taky vidíme, že je takový kyvadlový vývoj: nějaká generace, která třeba už bude mít dost toho, co kolem sebe vidí, tak na to může reagovat zase trendem nějaké obnovy. Často přicházejí konzervativní vlny po těch vlnách postmoderního relativismu hodnot. Takže lze čekat mnohé. Ale nemyslím, že by to byl nějaký obecný trend. Ten obecný trend v dohledné době asi bude ztěžovat ten klasický rodinný život, asi stále bude přibývat lidí, kteří jsou single a nechtějí se vázat. Jestli přijde ekonomická krize tak také lidé mohou mít obavy z toho, přivádět na svět děti, na druhé straně si mohou uvědomit, že prostě v tom stáří je smutné být sám. A že budou potřebovat děti. Musí jim sice věnovat pozornost, ale je to svým způsobem investice pro jejich stáří, protože tady bude někdo, kdo jim bude blízko, kdo se o ně postará, takže je možné, že může nastat nějaká změna toho trendu.

Rozhodně si myslím, že takové proudy budou. Jestli to bude okrajový jev, nebo většinový trend, to dneska může někdo těžko říci.

Magdaléna Hůlková:

Jak moc je rodina důležitá pro stabilitu osobnosti v dnešní době?

Prof. Tomáš Halík:

Opravdu moc. Ještě je tam další věc, že lidé, kteří vyrůstají v rozbitých rodinách, tak často jsou neschopni sami vytvořit harmonickou rodinu, protože s tím nemají žádnou zkušenost, žádný vzor, takže se to prostě násobí. To je taky zneklidňující.

Magdaléna Hůlková:

Lidé kladou rodinu na první místo v žebříčku hodnot. Ale realita se pak často liší. Mohla by katolická

církev ještě něco udělat, aby na lidi zapůsobila a by její slova vyslechli?

Prof. Tomáš Halík:

Já to vidím v tom, o čem jsme mluvili - příkladem. Jistě i to, že se v církevním společenství děje nějaká příprava na manželství - to je něco, co by se mohlo stát inspirací i pro sekulární společnost. Aby si ta sekulární společnost uvědomila, že to manželství je něco, na co je třeba se připravit. Alespoň nabídnout nějaký typ tréninku. Já sám jsem původně psycholog, dělali jsme různé komunikační tréninky, tréninky partnerství atd. - to je jistá inspirace z církví. Ty církve to vyžadují, má to různou podobu, někdy je to hodně formální, někdy je to zaměřeno spíš na ten katechismus a na tu výuku náboženství. Např. u nás ve farnosti to děláme tak, že je prostě osm večerů, a je to i hromadná příprava, kam chodí desítky těch párů a potom je třeba ještě nějaké individuální setkání. Absolvují 8 přednášek z různých aspektů - spiritualita manželství, o sexualitě, a v rámci toho jsou dva večery takového sociálně psychologického tréninku komunikačních vztahů - jakým způsobem zvládat konflikty, hádky atd. - s nácvikem! Takový psychologický komunikační trénink. No a to si myslím, že by bylo strašně potřebné, kdyby se to více rozšířilo nejdříve v tom církevním prostředí, které přeci jenom ten manželský svazek bere velmi vážně, a kdyby i ta civilní společnost tím byla nějakým způsobem inspirována - že by člověk prošel tím, že by si mohl přehrát ty situace a naučit se nějakým zásadám komunikace - to si myslím, že by mohlo přispět ke zkvalitnění rodinného života.

Další problém, kromě vztahu k rozvedeným a znovusezdaným je pak problém vztah církve ke gayům a k homosexuálním svazkům. Což je další typ partnerství, o kterém se dlouho nemluvilo, které je prostě realitou - tam si myslím, že ten obecný katolický postoj není moc moudrý. Nemyslím si, že by církev jednou mohla udělovat svátost manželství jednopohlavním párům, to manželství je skutečně založeno na polaritě muže a ženy a má být otevřeno daru života atd. Nicméně uznat tu realitu, že tady je určité procento lidí, kteří si tuto orientaci nevybrali, kteří ji prostě mají a že je daleko lepší, když žijí v nějakém stálém partnerském vztahu, než když žijí sami a vede je to potom k promiskuitě. To démonizování sexuality a nerozeznávání toho, co je prostě biologicky dáno a co je nezodpovědným sexuálním experimentováním - já jsem přesvědčen, že ty biblické odsudky se týkají lidí, kteří jsou heterosexuální a oddávají se těm homosexuálním svazkům, aby si zpestřili svůj sexuální jídelníček - to bylo ve starém Římě a v Řecké společnosti a to je i dnes, a je to myslím správně mravně odsoudit. Ale je to třeba odlišit od těch lidí, kteří jsou takto geneticky založeni a u nichž to prostě není volba. A tam si myslím, že nějaký typ vstřícnosti, uznání a nalezení místa v církvi je něco, co bylo správně v budoucnosti očekávat.

Magdaléna Hůlková:

Z jakých důvodů se dnes podle Vás lidé vstupují do manželství?

Prof. Tomáš Halík:

No, emoce prostě prchavé. Kdežto v církevním prostředí je kladen důraz na to, že to není jen taková věc, že nás něco přitahuje, ale že jsme si dali slovo. A slíbili jsme si tu lásku a věrnost. Pokud člověk dal nějaký slib, tak je to věc jeho charakteru, jestli za ním stojí. Na jedné straně to v těch katolických rodinách byla sociální kontrola - ona se někdy rozlišuje ta vnější zbožnost a ta vnitřní. Ta vnější znamená, že z nějakého důvodu jsem věřící, protože mi to toto a toto dává a ta vnitřní je, že jsem věřící proto, že jsem přesvědčen, že je to pravda. A nečekám, že mi to přinese nějaké krásné pocity a zážitky nebo společenské uznání. A toto v sociologii a psychologii náboženství je dost důležité

rozlišení. Tam se dá říci, že u těch lidí, kde se jedná o zbožnost z vnějších důvodů- tam možná to v těch krizích tolik neobstojí. Tam to víceméně předpokládá nebo očekává to společenské zázemí, a když to najednou není, tak dojde k tomu kolapsu.

Kdežto u těch věřících, kteří to mají jako vnitřní záležitost - já jsem dal slib - já to sám cítím jako něco závazného pro sebe, tam je možné, že ta víra je skutečně síla k tomu, aby člověk prošel tou krizí a překonal ji. A tam je možná ta větší stabilita. Tohle bych viděl jako důležitou distinkci.

Magdaléna Hůlková:

Na druhou stranu jste sám řekl, že krize se promítá i do těch věřících. Dá se říci, že je to čím dál ti více?

Prof. Tomáš Halík:

Myslím si, že to narůstá. Tito lidé jsou součástí společnosti, dnes už neexistují katolická ghetta. To se v Německu podle sociologa Karla Gabriela rozpadlo mezi léty 1968 a 1978, to jednoduše katolické prostředí. Dnes už mi nezáleží na tom, co o mně řeknou, já to cítím sám jako osobní závazek. Tento posun tady nastává, ale ne samozřejmě u všech. A když ti lidé vypadávají z té jednoduše komunity, tak jsou integrováni do běžné společnosti a přebírají z ní vzory. Ta rodina a jednoduše společenství ho drželo, kdežto dnes jej ovlivňuje většinová společnost, takže řada věřících má nevěřící partnery. Například jsou v tomto ohledu smíšená manželství. Věřící a nevěřící, někdo je totálně jinde a militantně proti a je člověk, který je de facto náš a z nějakého důvodu do kostela nechodí, ale hodnotově jsme si blízko. Stejně tak nelze říci - vezmi si věřícího, protože to může být zbednělý fanatik, nebo to může být člověk hluboké víry a osobní kultury. Takže ty linie takhle nejsou. Když se berou lidi s jiným stupněm, nebo typem religiozity, tak tam je to taky trochu obtížnější.

To, že se lidé společně modlí, to je veliký tmel rodinného života. Ti spíš tu krizi přežijí.

ThDr. Jan Balík

katolický kněz, ředitel sekce pro mládež České biskupské konference
V Praze, dne 27. 02. 2012

Magdalena Hůlková:

Souhlasíte s tím, že lze hovořit o krizi rodiny?

Jan Balík:

O krizi se samozřejmě hovořit dá, ale především se ta krize týká rodiny v euro-americkém kontextu. V podstatě ta krize rodiny probíhá především ve světě, kde je blahobyt. Když se tedy mluví o rodině, tak ta rodina nějakým způsobem, v tom světě kde lidé mají obrovské možnosti, tak tam prostě nějak nefunguje. A znamená to, že konzumismus do určité míry ubíjí v člověku schopnost svobodně se nezištně darovat. Jakékoliv životní povolání, ať je to manželství, nebo kněžství. Ať je to, že člověk zůstane svobodný, aby byl učitel, nebo lékař. Takové povolání naplní člověka pouze tehdy, když do toho vloží sám sebe, ale hlavně nezištně! Samozřejmě musí mít nějaký výdělek a musí nějak žít, ale nezištnost, ta je strašně důležitá. Zřejmě se v tomto kontextu musí mluvit o selhání určitého ducha výchovy. Protože jak komunismus na východě Evropy, tak konzumní styl života má v podhoubí filozofii, že si žijeme, jakoby Bůh nebyl. A tudíž se vracíme k tomu starořímskému „chléb a hry“. V podstatě začneme sloužit tomu, co se klasicky nazývá neřesti. Sice je k tomu člověk lákán, ale pokud to nebrzdí, tak ho to zotročuje. Tzn. mít se dobře, užívat si, bavit se, užívat si sexuality. Nezávazně. A to člověka nenaplní. Tzn., že ta krize je i věcí určité filozofie, určitého podhoubí té naší společnosti. Dále nesmíme zapomenout, že to určitě má souvislost s rozšířením hormonální antikoncepce. Protože hormonální antikoncepce psychologicky člověka zbavila odpovědnosti za své chování. Protože odpovědnost hodíme na prášek. A tudíž doširoka otevřela možnost rozvinout, rozbít neřesti a touhy po uspokojení. Základní důvod proč kněží odchází z kněžství, je tento: jsou nadšení, pustí se do práce, pracují pro druhé, zapomenou na ten rozvoj sama sebe, na duchovní život, na komunikaci s bohem, na studium a vyhoří. A z vyhoření je potom krize kněžství, odchod z kněžství. A druhý důvod říká, že jsou to hluboké důvody spojené s rodinou. Že ten muž, už za mládí se mu nedostalo určitých schopností, které v životě potřebuje. Tzn., má určité nedostatky – jako díry v lidské formaci. No a to se pak projeví v kněžství jako určité trhliny tedy, neschopnost vlastně uskutečňovat povolání. No a u manželství je to úplně to samé. Lidi začnou, mají se rádi, a když tedy vyhodnocují já různé krizové situace rodin tak zásadní věc stojí, že přestanou ty lidi mít čas na sebe. Přestanou komunikovat. Pracují nadšeně pro rodinu, vydělávají si peníze, ale najednou prostě se zjistí po několika letech, že už ty lidi nejsou schopní si jen tak sednout a povídat si spolu. Tzn., ztratí tu schopnost komunikace. Na tom je založené manželství. No a druhá věc je prostě, že mnoho lidí vstoupí do manželství už s takovými poškozeními lidské bytosti, v tom psychologickém hledisku, že nejsou schopní se vůbec naučit v rodině žít.

Magdalena Hůlková:

Promítá se krize rodiny i do rodin věřících?

Jan Balík:

Samozřejmě.

Magdalena Hůlková:

Do jaké míry a jak? Stejně, jako v těch nevěřících?

Jan Balík:

Já si myslím, že tito věřící lidé, kteří už chtějí mít svatbu v kostele a tedy i absolvují přípravu před manželstvím, tak že přeci jen je to určitá elitní skupina lidí, protože jich není moc. Z toho důvodu bych tedy řekl, že těch rozpadů bude určitě méně. Předpokládal bych, a z vlastní zkušenosti můžu říci, že ti, co praktikují víru a chodí do kostela, tak občas se to taky nepovede a špatně to skončí, ale většinou mají tolik podpůrného programu před i v manželství, že když mají zájem, tak ty různá obtížná období překonají.

Magdalena Hůlková:

Objevují se tam obdobné krize jako v rodinách nevěřících?

Jan Balík:

Řek bych ano, úplně ty stejné... Z vlastní zkušenosti budu mluvit o rodinách, které se mi před očima rozpadly. Určitě je tam neschopnost vůbec v tom manželství žít. Tito lidi jsou tak poničení z původní rodiny, že jsou vlastně podivíni. A těch je dnes hodně.

Magdalena Hůlková:

A co nevěra?

Jan Balík:

To bych neviděl jako příčinu nějakých rozpadů. Jistě nevěra existuje, to ano, ale ze zkušenosti kněze bych ji nekladl jako důvod k rozchodu. Ten důvod bych viděl spíše v neschopnosti žít jako člověk ve vztahu – člověk, který nekomunikuje, který hučí, který není s ničím spokojen-ten není schopen žít v manželství! To je prostě troska a bohužel-kolik takových lidí je! To mohou být lidé i třeba vzdělaní, ale když nejsou schopni žít ve vztahu, v jakémkoli, tak nejsou schopni žít v rodině...Ten druhý důvod bych viděl, že ti lidé prostě zanedbají nějakou péči o sebe. Duchovní, lidskou, vztahovou hygienu. Takže kdo chce dneska dobře žít v manželství, tak musí počítat, že určitou část svého života, třeba svých dovolených, by měl věnovat na nějaký program, který mu nabízí různé organizace v církvi, aby posílil svůj vztah. Když to ti lidé dělají, tak si myslím, že i překonají všechny možné úlety, co můžou přijít.

Magdalena Hůlková:

Katolická církev zastává tradiční hodnoty a vždy bude. A asi ani není dobré, abychom předpokládali, že se něco změní. Ale domníváte se, že je nějaká možnost, jak by se mohla církev právě na tématu rodiny s většinovou společností setkat?

Jan Balík:

Samozřejmě. A myslím si, že to je velké téma, nad kterým se musíme zamýšlet. A pochopitelně musíme počítat s tím, že nejsme schopni asi oslovit většinovou společnost. Ale jsme schopni v této společnosti oslovit ty, kteří tvoří určité ostrůvky „pozitivní deviace“...Co tím mám na mysli: prostě jsme schopni podle mě oslovit lidi, kteří mají zájem o něco solidního a hlubšího. Podívejte se – například svatby: přece v kostele se dneska neberou jenom lidi – opravdu super katolíci...běžně mívají v kostele svatbu ti, kteří do kostela nechodí, sice jsou pokřtěni a chtějí mít svatbu. To je obrovská příležitost i jim nabídnout kvalitní přípravu. A ta příprava by se pochopitelně neměla skládat jenom z toho, že s nimi dohoním katechismus, ale musím mluvit k jejich konkrétní životní situaci! Tzn., musím pomoci nejen jako kněz, ale pomocí různých specialistů pomoci jim ukázat, že to není jenom o tom, že je jim spolu dobře, ale že na tom vztahu musí celoživotně pracovat. Stejně tak když křtíme děti, tak nekřtíme jenom děti těch každodenních návštěvníků, ale do kostelů přichází mnoho rodičů pokřtít děti, a nechodí pravidelně do kostela. A pan kardinál Duka nám kněžím říká jednu věc, což mě potěšil, abychom se k těm lidem nechovali jak farizeové, kteří je odhánějí – nechodíte do kostela, nepokřtíme...naopak: abychom takové lidi přijali. A jestli je přijmeme, těm lidem zase pomůžeme ukázat nějaké věci ohledně výchovy. Moje zkušenost a zkušenost kněží, kteří to dělají a věnují se těmto lidem, tak je úžasná. Můžu říct, že to neznamena, že by ti lidé hned začali chodit do kostela, ale ti lidé jsou vděční! Za to, že tady v nich někdo upevňuje to, po čem touží. Tzn. v té osobní rovině toho kněze, ke kterému někdo přijde, když se mu kněz věnuje, pomůže mu...tak to tady existuje.

Magdalena Hůlková:

To už je ale ten případ, kdy ten člověk za Vámi přijde. Nemusí být přímo katolík, ale není vůči těmto duchovním věcem absolutně lhostejný. Já mám na mysli tu většinovou společnost, která je opravdu ateistická...

Jan Balík:

Tak to je složitější. Především jde o to, jak prezentovat to, co děláme. Já jsem byl na Fóru mládeže a třeba jeden z požadavků mládeže byl, aby biskupství zakládala gynekologické ordinace! Kde by děvčata byla vedena odborníkem lékařem podle učení katolické církve! No a je to tady! Tzn., že mladí lidé cítí, že máme obrovské možnosti, jak něco dělat, odkrývají možná nové obzory – takže jak to prezentovat- co dělá katolická církev – to je velké téma. Podle mě tady máme mnoho rezerv. Katolická církev obzvláště. Ty programy pro manžele nemusí být prvořadě pro věřící. Řekl bych, že máme rezervy v tom, jak nabídnout to, co máme, více do šířky. Mně opravdu chybí systematicky pojatá práce pro snoubence a rodiny...dělá se spoustu výborného, jak říkám-něco je výborné na druhou, něco výborné, ale není to systematizováno v republice. Tzn., jsou to různé skupiny lidí, různé diecéze, ale nemá to prostě jasný hlas a proto to taky lze méně prezentovat.

Magdalena Hůlková:

Takže dle Vašeho názoru si církev uvědomuje, že na tomto tématu by mohla více zapracovat...

Jan Balík:

Já si myslím, že to pociťováno je. Podle mě by stálo za to, aby některé věci byly víc do šířky nabízeny, víc se popularizovaly. Jinak si myslím, že i kněží by měli být daleko víc vzděláváni v těchto věcech. Že mnoha kněžím prostě schází schopnost komunikovat tyto věci s mladými lidmi nebo s manželi.

Magdalena Hůlková

Protože to vzdělání je nedostačující. Nestačí říct mladému člověku jenom – katolická církev nesouhlasí s antikoncepcí a umělým oplodněním. Dobře, je potřeba to říct. Ale je potřeba říct taky proč, a je třeba taky říct, co mají ti lidé dělat! No a najednou zjistíme, že spousta mladých lidí sice ví, co katolická církev učí, ale tam to končí! No a oni si právem začnou myslet, že to je sci-fi! Protože církev mluví o věcech, které jsou radikálně odlišné od stylu života dneska a mají pocit, že jsme mimo. Ale oni mají právo vědět, že existuje mnoho odborníků, kteří vědí, že katolická církev, to, co učí a říká, je skutečně pravda. Je to pro dobro člověka a je potřeba těm lidem říci, jak toho dosáhnout. Tzn., například nabídnu kurs přirozeného plánování rodičovství. V celé Praze nenajdete, řádný kurs o symptotermální metodě jen na jednom místě. Tzn. podle mě je tady obrovská neznalost. A z toho důvodu bych připomněl, že to, že v češtině v roce 2005 vyšla Teologie těla Jana Pavla II., to je obrovsky nadějná záležitost, kniha je už teď počtvrté vydaná, o tu je obrovský zájem a věřím, že to mnoha lidem pomůže doplnit vzdělání, i mezi kněžími, protože to opravdu je těžké! To není, že bych kritizoval své kolegy...protože kněz, aby studoval právo, aby studoval bioetiku - to není možné. Ale možná chybí určité hlubší přednášky pro kněze na tato témata, a já mám velkou radost, že dneska má katolická církev poměrně velkou řadu laiků – lékařů, psychologů, kteří jsou opravdovými odborníky a jsou schopni obhájit katolické názory naprosto nenáboženským slovníkem a jsou schopni pomáhat lidem. Ale neví se o tom, je to právě to, že ta prezentace by potřebovala být lepší a i rozšířena ta znalost některých věcí. Takže rezervy jsou. Možná to víc cítí lidé, kteří jsou nějak zapojeni v pastorační mládeže, takže to není asi většinový názor.

Osobně si myslím: máme zde rezervy. Teď nám to mladí lidé na Fóru mládeže řekli. Takže teď – co budeme dělat?! Oni nám vlastně řekli mezi řádky, že to, co jim dáváme ve formaci manželství, je málo. Takže já, osobně, to, co můžu udělat- budu o tom hovořit, budu se snažit to připomínat, budu za to lobbovat. Ale jestli se něco stane, já nevím.

My nemůžeme čekat, že ti biskupové něco vymyslí, to se musí zrodit! Ale především lidi, kteří jsou zapojeni v pastorační a mají zodpovědnost za pastorační, tak by to měli nějak reflektovat. Je třeba víc o těch věcech hovořit, víc je vytahovat na povrch, možná v médiích kdyby se podařilo, že by o těchto kontroverzních tématech nemluvili jenom kněží, ale třeba i laici, tak by to možná hodně pomohlo, že by některým lidem došlo, že možná jsou tady nabídky, které jim mohou pomoci.

Magdalena Hůlková:

A myslíte si, že třeba příklad těch mladých katolických rodin může být to, co by ovlivnilo tu většinovou společnost, příklad v tom smyslu, že ty rodiny třeba fungují a nekrachují, neobjevují se tam tolik ty krize.

Jan Balík:

Tak to je to základní, to je to, co může dělat každý. Když žije slušně, solidně a nějak aktivně ve svém okolí, tak to samozřejmě vliv má...No a pak, když jsou to mladí věřící lidi, tak potom se z nich mohou stát odborníci, kteří předávají něco kvalitního druhým, takže třeba okolo mě je několik takových okruhů mladých rodin, které postupně se formují vlastně k tomu, aby byli ti lidé schopni v těchto věcech být na výši a pomáhat vlastně kněžím.

Magdalena Hůlková:

Magdaléna Hůlková

Perspektivy pro rodinu obecně v naší společnosti - v západní společnosti – vidíte je spíš pozitivně nebo spíš negativně?

Jan Balík:

Rodina nemůže zaniknout. Pokud zanikne rodina, zanikne ta společnost! Jakmile zanikne standardní model, stane se menšinovým, společnost zanikne. To není náboženská výpověď, ale sociologická! Evropa zanikne. Jestliže se nestane zázrak, tak Evropa skončí. Nedávno jsem viděl mapu světa a všude tam, kde jsou potraty a antikoncepce rozšířená včetně Číny, tak do 30 let tak klesne obyvatelstvo, že opravdu asi čekají svět velké změny. Děti a rozvoj plodnosti je jen v tom světě chudém, takže se může stát, že se úplně změní mapa světa! Protože jakmile končí ten tradiční model rodiny, tak jsem přesvědčený a sociologové to naprosto jasně ukazují, že ta společnost zmizí z mapy světa. Takže Evropa opravdu zmizí. Nebo se stane zázrak.

Magdalena Hůlková:

A když je společnost už nasycená konzumu a všeho toho, co přinesla poslední léta, právě katolická církev by mohla nabídnout tradiční hodnoty a většinová společnost by se k ní mohla trochu přiblížit, přiklonit...

Jan Balík:

Podle mě jsou dva možné modely: první je, že tato společnost, ve které žijeme, opravdu ukončí svou existenci postupně a nahradí nás jiní lidé z jiných světadílů. Dobře nám ta, když jsme takoví, jací jsme.

A druhý scénář je, že opravdu se stane nějaký div a že lidé pochopí, že konzumem a nevázaným životem a nikdo ke štěstí nedojde a že opravdu bude povstávat víc lidí, kteří si uvědomí, že mít stabilní rodinu a vyšší počet dětí, pokud je to možné, tak se to změní. A teď jsem u toho: ve skutečnosti narážíme na jednu vážnou věc. Dnes největší vliv na názory lidí má televize, internet. A bohužel, když se podíváme do těchto médií, tak ta pozitivně o rodině nehovoří. Veškerá reklama je proti-rodinná, tedy většinou, propagace antikoncepce, nebo registrovaného partnerství- pro rodinu to je, jako kdybychom posílali torpéda na sousední loď. To je opravdu obrovská překážka ke změně smýšlení. Takže církev není schopná udělat všechno. Ale lidé třeba v médiích by měli tuto odpovědnost jednou pochopit. Protože kdyby televize začala mluvit o tom, že normální rodina má děti a vychovává je a že normální žena věnuje velkou část svého života svým dětem a že normální rodina nemá všechno a nerozvádí se a překonává překážky- no tak mnoho lidí by se taky nad tím zamyslelo! Takže nemůžeme všechno očekávat od církve, i když dobrá vůle je.

Pak když někdo chce do toho manželství vstoupit, tak se mu nabízí ve farnosti rozhovor s knězem, nějakých pár setkání. Ale existují také různé programy. Dle mého názoru - TOP program, který vznikl mezi salesiány, a to je program, na který je už dneska vyškoleno několik desítek rodin a ten program je postavený na dialogu a na setkání s rodinou. Jmenuje se „ Snoubenci v rodinách“. Probíhá tak, že lektorská rodina zve do svého bytu snoubence. Jedná se celkem o deset setkání. Setkání probíhají tak, že ti snoubenci dostanou nejdřív otázky, na které si musejí odpovědět a pak na tom vlastním setkání diskutují pod vedením těch lektorů nad tou danou otázkou. Takže tam vidí tu konkrétní rodinu a je to diskusního charakteru a je to v malém kroužku, jsou to třeba čtyři páry. To je výborný program a bohudíky už na to máme dnes vyškoleni dost lidí. Potom speciální kurs nabízí Liga pár párů nebo CENAP (pozn. Občanské sdružení Centrum naděje a pomoci) a to jsou právě kurzy o

sexualitě, o plodnosti, o symptotermální metodě, o stylu života, který propaguje katolická církev. Zajímavý je program „Manželská setkání“. Ten přišel ze Skandinávie, z evangelického prostředí. Jsou v podstatě určité psychologické metody, jak pomoci manželům, aby spolu komunikovali a komunikovali na výši.

Magdalena Hůlková:

Jak ale více oslovit celou sekulární společnost?

Jan Balík:

Za prvé by to šlo, kdybychom se víc informovali my sami v katolické církvi. Nemyslete si, že o těchto programech, které jsem vám vyjmenoval, běžně vědí i kněží. Mnozí jsou jako v Jiříkově vidění, co všechno existuje. Tzn., že ani není informace v katolické církvi dostatečná. Není dostatečná informovanost ani kněží, pokud jde o vzdělání. Já jsem navrhol před určitou dobou, když se my kněží setkáváme, abychom neměli jen přednášky biblické a duchovní, ale abychom zvali různé další odborníky. Nepochodil jsem, zatím.

Je nedostatek obnovovaných znalostí kněží. Kněz samozřejmě nemůže být odborníkem na vše. Ale když k mnoha kněžím přijdou lidé a řeknou – my jsme neplodní. Tak kněz neví, co jim říct, neví, kam je nasměrovat. Většinou. A to je chyba. To je naše vlastní chyba. Takže i dovnitř církve je potřeba informovanost. Potom získáme víc těch laiků, kteří budou ochotni se v tom angažovat. A další věc je, že bychom potřebovali, aby ta většinová společnost, především skrze lidi, kteří opravdu rozhodují o programech v médiích, aby se tyto věci víc dokázaly prezentovat. A to je asi to nejtěžší.

MUDr. Roman Joch

politik, publicista, politický komentátor, poradce premiéra pro lidská práva, ředitel Občanského institutu

V Praze, dne 20. 02. 2012

Magdaléna Hůlková:

Naplnují charakteristiky současné rodiny stav, kterému lze říkat krize?

Roman Joch:

Ano. Pokud se jedná o západní společnost jako celek, tak bych s tím souhlasil. A za ten největší indikátor bych považoval vysokou rozvodovost, což v případě české, ale myslím, že je to případ celé západní společnosti, jedna polovina. Což znamená, že jedna polovina nově sezdáných párů se v průběhu svého života rozvede. A toto, domnívám se lze považovat za krizi rodiny. Z toho důvodu, že hlavní smysl rodiny je vytvořit prostředí, které je samozřejmě nápomocné životu dvou manželů a především také vytvořit stabilní prostředí pro rozvoj nových členů společnosti, tedy pro děti. A vysoká rozvodovost nám samozřejmě toto narušuje. Proto se domnívám, že indikátor vysoké rozvodovosti je důkazem krize rodiny.

Magdaléna Hůlková:

Je model klasické rodiny tj. heterosexuální pár žijící v manželství a vychovávající děti, tak jak jej prezentuje katolická církev – podle Vašeho názoru ten jediný správný? Nebo bude nutné vzít v potaz do budoucna i jiné formy svazků?

Roman Joch:

Řekl bych, že je optimální. Optimální pro naprostou většinu lidí. Neřekl bych, že je jediný správný, to by, zdá se mi, byla až příliš silná formulace, protože lidé jsou velice rozdílní, co se týká charakteru vlastností a schopností. Ale když se podíváme na populaci lidskou, nejenom na většinu populace v současnosti, ale i dějinách, tak si myslím, dlouhodobě tento model stabilní rodiny jednoho muže a jedné ženy a jejich dětí je optimální.

Magdaléna Hůlková:

Vidíte v klasickém modelu i nějaká negativa?

Roman Joch:

Jsou lidé, kteří nejsou způsobilí pro takovýto typ života, nevyhovuje jim. A pak si ale myslím, že by se neměl rozhodnout pro takovýto způsob života. Může to být případ lidí, kteří se věnují kariéře natolik, považují to za své životní poslání, že jednak by nesplňovali dobře svoji životní funkci jak vůči partnerovi, manželce, manželovi, tak ani vůči dětem. Tak je pro ně lepší forma zůstat svobodní, nevzít na sebe břemeno starosti o rodinu a věnovat se svému poslání a tím mohou být plnohodnotnými členy společnosti. Jsou lidé svou náturou neschopni manželské věrnosti. Ne, že jsou neschopni věrnosti, ale ani toho pokusu o věrnost, takže pro ně je asi atraktivnější jakýkoliv jiný způsob soužití. Leč dlouhodobě je tento způsob života to, co by pro společnost nebylo nápomocné a vůbec by to

nebylo nápomocné pro děti. Takže bych řekl, že.

Magdaléna Hůlková:

Krise rodiny tedy není tématem jen naší země, týká se celé západní společnosti?

Roman Joch:

Přesně tak.

Magdaléna Hůlková:

Jak se na stav české rodiny odrazil polistopadový vývoj v naší společnosti?

Roman Joch:

Řekl bych dvě věci. Za prvé, že rodina byla instituce, která pomáhala lidem zachovat si soudnost v totalitních režimech. Nejdřív v tom nacistickém, který trval šest let. I v tom komunistickém, který trval 40 let. V podstatě instituce rodiny předala novým generacím povědomí o tom, co jsou to skutečné hodnoty, co je to civilizace. Byla jakýmsi ostrovem, nebo oázou soudnosti, prostě střízlivosti v moři toho veřejného kýče, jak to nazýval Václav Havel, nebo nepravdy, nebo deformací. A dále rodina tím, kam se lidé uchýlovali z té šedi veřejnosti. Prostě nebylo nic moc co dělat. Ta kariéra, pokud člověk nechtěl být komunistickým nomenklaturním funkcionářem, nebyla nijak moc skvělá. Jednou za pár let povolení jet k moři v Jugošce no a nějaké to auto – Škodovka. To je asi tak vše, co průměrný občan mohl v rámci toho režimu od toho režimu očekávat. V tomto smyslu rodina byla právě tou oázou úplné volnosti, kde se mohlo zanádat na režim, říkat pravdu mezi svými bez postihu. Když padl režim, tak najednou byla svoboda netušená a lidé té svobody po právu využili tak, že začali poznávat svět. To znamená poznávání světa, cestování, to bylo prioritou. Více, než zakládání rodin. Což je něco, za co lidi nelze vinit. Vůbec ne. Je to spíše něco, co je způsobené právě tou nesvobodou komunistického režimu. Ale projevilo se to tak, že význam rodiny, především kompaktní rodiny v lidech, v jejich myslích, poklesl! Tzn. pád komunistického režimu, za kterého rodina byla oázou pro svobodu lidí, způsobil, že to byla oáza, která nebyla až tak potřebně pocíťovaná, že té svobody bylo všude kolem dost. Takže velice rychle po pádu komunistického režimu jsme začali vnímat ten západoevropský model rodiny, který je samozřejmě ten krizový.

Magdaléna Hůlková:

Dnes se nemáme potřebu se k rodině tolik upínat...

Roman Joch:

Přesně. Nevidíme tolik její důležitost.

Magdaléna Hůlková:

Jakou roli může podle Vás sehrát katolická církev s jejím jasně vyhraněným vztahem ke klasické rodině ve společnosti jako je naše, kde církve a náboženství nejsou příliš respektovány? (Koukneme-li na předběžné výsledky sčítání lidu z roku 2011, tak ke katolické církvi se hlásí cca 10% obyvatelstva. Což je ještě o 15% méně, než před deseti lety.)

Roman Joch:

Katolická církev existuje 2000 let. V současné podobě na našem území asi 20 let, na západě cca 50. Tento způsob života jaký žijeme, je na západě asi od druhé poloviny 60. let. Tzn. historicky tento způsob existence společnosti je unikátně nový. Ten, který obhajuje katolická církev, ale i jiné náboženské organizace a organizované náboženství (islám, ortodoxní judaismus, východní směry jako konfuciánství) tak ten trvá mnohem déle. A můj názor je, že vzhledem k tomu, že jsem křesťan, tak jsem přesvědčen, že ta křesťanská koncepce je správná, jak co se týká ideálů, tak co se týká praktické zkušenosti.

Ideál nerozlučitelného manželství mi přijde správný. Vysokou rozvodovostí trpí děti. Pro nově narozené dítě a pro jeho úspěšnost v životě, nebo neúspěch, není to, zda se narodí bohatým rodičům, nebo chudým, bílým, nebo černým, není to vzdělanost rodičů, ale ten fakt, jestli bude vyrůstat v úplně rodině, nebo v rodině rozvrácené. Pro dlouhodobou stabilitu společnosti je stabilita rodin žádoucí.

Dle mého názoru máme před sebou dvě varianty. Je možné, že si katolické pojetí získá popularitu na základě toho, že lidé samotní to začnou vnímat jako ideál. To si myslím, že může pomoci. V opačném případě, pokud si popularitu nezíská, pak si myslím, že naše (západní evropská) společnost dlouhodobě bude upadat a vymírat, což se již děje. Tzn., já nemám obavu o budoucnost křesťanství, nebo katolicismu na jižní polokouli. Tam je to dynamické náboženství, ta budoucnost tam bude skvělá. Ale je dost možné, že budoucnost křesťanství v Evropě bude velice bídná. Zatím to tak vypadá. Tím pádem budoucnost Evropy bude bídná. Bude to skanzen se spoustou krásných památek, kde bude pár starých lidí, bezdětných, kteří budou sedět na lavičkách. A mladí prosperující, bohatí černí Afričané, Indové a Číňané z východní Asie sem budou jezdit a fotit nás jakožto muzeum.

Magdaléna Hůlková:

Domníváte se, že kdyby církev vedla se společností aktivnější dialog, bylo by možné najít řešení pro rodiny, které se v krizi ocitly?

Roman Joch:

Ne. Myslím si, že ne. Že to není dané dialogem.

Magdaléna Hůlková:

A jak by tedy katolická církev mohla pomoci? Co může udělat pro zlepšení tohoto stavu krize?

Roman Joch:

Bývalý papež Jan Pavel II. byl papež dialogu. Mnohem více než současný papež, který je více intelektuál a filozof. Jan Pavel II. byl více charizmatik a komunikátor s veřejností. On dělal téměř všechno možné pro dialog. Ta druhá strana ovšem nemá zájem. Myslím si, že hierarchie církve nemůže udělat mnoho. Myslím si, že to řešení je to, že potřebujeme určitý čas, aby se ukázalo, který způsob života a soužití vede k většímu štěstí. Myslím si, že tady je jediná možnost a to všimnou si trpkých zkušeností, nebo neštěstí života jako celku., ke kterým povede ten alternativní model. Ten jiný, než ten tradiční model rodiny. Když skupiny mladých lidí dokážou vytrvat v takovém způsobu života a dlouhodobě se ukáže, že vedou šťastnější životy, tak jejich příklad se stane nakažlivý pro lidi.

Samozřejmě každý chce být šťastný, když vidí, že určitá forma soužití vede spíše k neštěstí a jiná spíše ke štěstí.

Kdysi dávno lidé strašně věřili v komunismus. Mnozí idealisté. A ukázalo se, že komunismus ke štěstí nevede. Stejně tak nacismus, který trval chvíli, ale taky tomu mnozí Němci věřili. Je až s podivem, jak tak chytří lidé jako byli Němci, kolik z nich tomu nacismu věřilo. A pak se to všechno zdiskreditovalo. Já si myslím, že hlavní otázka 20. Století – zda ty totalismy povedou k většímu štěstí, nebo k větší bídě, tak ta otázka se na konci 20. století definitivně zodpověděla. Myslím si, že v 21. století tou otázkou je zda něco podobného neplatí pro formu soužití, zda to není skutečně tak, že všechny formy soužití jsou si rovny, anebo že nějaké z nich v dlouhodobé perspektivě na dlouhodobých vzorcích, zda náhodou některé nevedou k většímu štěstí lidí víc, než některé jiné. A já jsem přesvědčen, že ano. Stabilní rodiny s dětmi povedou dlouhodobě k většímu štěstí. Dokonce si myslím, že se to stane úplně jistě, ale na základě demografických důvodů. Protože jiný model rodiny než tradiční vede k malému počtu dětí, tzn., rodiče tomuto malému počtu dětí předají své hodnoty, a tudíž zastoupení tohoto světónázoru v populaci bude klesat. Většina dětí ve své dospělosti uznává světónázory a hodnoty svých rodičů. Já si myslím, že to co bychom mohli nazvat, jako sekularizovanou evropskou populací se bude nenásilně demograficky zmenšovat na základě demografických trendů. A alternativní koncepce populací vyznávajících tradiční rodinu (nejenom křesťanského náboženství) se budou rozrůstat a vytěšňovat právě ten sekulární názor. Americký filozof Phillip Longman, který vydal v r. 2004 knížku s názvem Empty Cradle, ve které nastínil to, že pokud současné demografické trendy budou pokračovat, tak na konci 21. století máme očekávat návrat patriarchální společnosti, kterým myslel model tradiční rodiny. On studie dělal napříč náboženstvími a všiml si toho, že to platí pro všechny civilizace, pro všechna náboženství. Že z nějakého důvodu ten netradiční model rodiny vede k menšímu počtu dětí. A to znamená, že sám sebe eliminuje z populace. Závěr je takový, že ten katolický model sehraje svou roli, protože bude velice rozšířený. Ale nejsem si jist, zda tomu tak bude v Evropě.

Magdaléna Hůlková:

Souhlasíte s tím, že katolická církev musí najít způsob jak lidi oslovit a tradiční hodnoty předat tak, aby pro většinovou společnost byly přijatelné?

Roman Joch:

Řekl bych, že ta část katolické církve, která má možnost oslovit populaci není episkopát, nejsou to biskupové, není to dokonce ani klérus, nejsou to kněží. Vůči nim je většinová česká společnost alergická. Ať už zaslouženě, nebo ne. Jsou to katoličtí laici. Když někdo bude schopen oslovit veřejnost, tak to budou mladí lidé. Mladí katolíci ať už svobodní anebo sezdaní a jejich příklad. Tzn., podívejte – my žijeme takhle, máme děti a jsme celkem šťastní. Tato část katolické církve má šanci. Mnohem více než klérus, který svým kázáním a poučkami sice může někoho ovlivnit, ale ne v České republice opravdu málokoho.

Magdaléna Hůlková:

Je vůbec možné zachovat klasický model rodiny v době rozvinutého feminismu, v době, kdy model patriarchální rodiny dávno není aktuální, není nutný k přežití, kdy ženy nejsou na mužích existenčně závislé?

Roman Joch:

Ne v té podobě, jak to bylo před sto lety, kdy muž a žena si nebyli rovni. Myslím si, že takhle to už v západní společnosti není možné. Řekl bych, že důraz na rovnost muže a ženy je správný. Tradiční rodinu je možné zachovat. Tradiční rodinu s otcem matkou a dětmi. Ale na základě rovnosti.

Magdaléna Hůlková:

Jaké perspektivy pro rodinu vidíte do budoucna?

Roman Joch:

Neočekávám nějakou významnou institucionální pomoc rodině. Ať už ze strany států, nebo politiků. Ekonomický tlak je spíše proti rodině a myslím si, že i bude. Ale očekávám, že se to všechno vyřeší evolučně a to demografií, jak jsem řekl. Prostě lidi, kteří kladou důraz na rodinu, budou mít více dětí, většina jejich dětí přijme za své názory svých rodičů. Tím pádem budou mít také víc dětí. Procento tohoto názoru se bude z generace na generaci zvyšovat. Zatímco lidé bez ideálu tradiční rodiny budou mít dětí méně, nebo žádné. Tzn., nebudou komu předávat svůj světonázor.

Myslím si, že to, co existuje dnes - taková ta liberálně-sekulární vlna - že je to skutečně vlna. Možná jsme teď na vrcholu a v budoucnu začne odeznívat. Myslím si, že jsme v poločasu tohoto typu života západní společnosti. To co přijde potom je opět vzestup tradiční rodiny v různých podobách. Už nejenom křesťanské, ale v případě Evropy přichází na pořad dne také islám. A možné bude pro mnoho lidí atraktivní mnohé východní vzory. Jak lze očekávat vzestup Číny, bude větší zájem o Konfucianství.

Takže já si myslím, že to období, ve kterém žijeme je z hlediska rodiny jakási anomálie dějin. Něco, co vzniklo v 60. letech 20. století, se rychle rozšířilo a co právě z demografických důvodů dlouhodobě nebude příliš úspěšné. Úspěšnější budou alternativy a to všechny! Nejenom ta křesťanská.

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D.

historik a publicista, Historický ústav Akademie věd České republiky
V Praze, dne 21. 03. 2012

Magdaléna Hůlková:

Naplňují charakteristiky současné rodiny stav, kterému lze říkat krize?

Jaroslav Šebek:

Určitě, protože to samozřejmě souvisí s obecnou krizí společnosti. V současné době existuje markantní krize společenského života a rodina jako součást společností pochopitelně nemůže být od těchto tendencí uchráněna. Takže krize rodiny je, ale nelze ji oddělovat od obecnější krize společnosti, a pokud bychom zvolili ještě vyšší úroveň, pak je to obecná krize hodnot. Tyto všechny věci se prolínají a jsou signifikantní pro současnou situaci. Současnou situaci je možné charakterizovat jako krizi a když se pohybujeme na evropské dimenzi, tak je tady vidět i ta krize evropské identity. A s tím vším krize rodiny souvisí.

Magdaléna Hůlková:

Když hovoříte o hodnotách – domníváte se, že v povědomí lidí je rodina na prvních místech? V rámci jejich “žebříčku hodnot”?

Jaroslav Šebek:

Spíše bych řekl, že je myšleno určité společenství lidí, se kterými je mi dobře, kde cítím bezpečí, zabezpečení a já si myslím, že to nemusí být úplně ta klasická rodina! Je to společenství, může být třeba jenom volný partnerský vztah - i to je myšleno jako rodina. Pro lidi v současné době, pro většinu, je důležité mít okruh blízkých lidí, kde se cítí bezpečně. A nemyslím, že je tím myšlena ta úplně klasická rodina v modelu, který tady byl po staletí. Spíše bych to vztáhl k mezilidským vztahům. Lidé mají potřebu někam sociálně patřit, do nějakého užšího společenství. Tak proto tedy ta rodina na prvním místě. Obecně mám ten pocit, že třeba pro mladé lidi už není rodina to úplně nejdůležitější. Ono to souvisí s tím, že není už vlastně striktně dodržováno, že rodina se schází o svátcích, jako jsou třeba vánoce. Mladší generace už nechce primárně trávit i tyto velké svátky společně s tou širší rodinou. Proto si myslím, že to není otázka zaměřená jenom na rodinu, ale také otázka zaměřená na určité generační hodnoty.

Magdaléna Hůlková:

Takže podle Vás zachovat tradiční model rodiny v dnešní době? V době, kdy existuje feminismus, kdy ženy nejsou na mužích existenčně závislé...

Jaroslav Šebek:

No to je otázka! Protože si myslím, že konkrétně tady u nás to ještě stále není tak jednoznačné. Materiální podmínky a příjmy pořád ještě nejsou vyrovnané natolik, aby ženy mohly být zcela existenčně nezávislé. Na to upozorňuje právě celá řada genderově orientovaných výzkumů, že tady

nejsou úplně férové platové podmínky mužů a žen. Ten trend směřuje k postupnému vyrovnávání, ale nelze zatím říci, že by byl převažující.

Fungují tady nějaké partnerské svazky, které nejsou tradiční rodinou. Je důležité mít nějakou oporu životní, ale i třeba tu materiální. Velká část dětí už se nerodí do tradičních rodin. Přitom ale vlastně ten klasický model, kdy muž je živitel, zůstává zachován, přesto, že nefunguje ta tradiční rodina. Rozhodně je možné se ptát, v jakých prostředích se ten tradiční model rodiny udržuje. To jest třeba rozdíl mezi velkými městy, malými městy, venkovem. V zásadě lze říci, že v některých prostředích už převažuje ten netradiční model, v některých stále ještě ten konzervativní.

Magdaléna Hůlková:

Krise rodiny není téma jen naší společnosti, že?

Jaroslav Šebek:

Já si v zásadě myslím, že my jsme teď v krizi obecně, takže nelze tu situaci redukovat jenom na Českou republiku, naopak, já myslím, že pokud se bavíme o evropských hodnotách a evropské kultuře, tak tady ten model tradiční rodiny je v krizi prakticky všude, možná s ohledem na rozdělení Západ - Východ bych řekl, že ty tradičnější podoby rodiny jsou zachovány v těch východněji položených zemích. Ale samozřejmě i tam se postupně ta tradiční podoba rodinných vztahů do krize dostává.

Magdaléna Hůlková:

Jak se na krizi rodiny odrazil polistopadový vývoj?

Jaroslav Šebek:

Odrázel se zcela zásadně, v tom smyslu, že ta doba před listopadem 1989 byla velice omezena z hlediska možností seberealizace člověka. Už z hlediska toho, že pořád tady vládl autoritativní režim, který neumožňoval minimálně třeba svobodný pohyb informací a svobodnou možnost cestování. To byly limity, které ovlivňovaly to, že lidská seberealizace se mohla odvíjet pouze v úzkých mantinelech a nakonec rodinné vztahy do jisté míry nahrazovaly kariérní vzestup a plány. Nakonec svědčí o tom i to, že manželství se uzavírala v mladém věku. Ta rodina nahrazovala všechny jiné neuskutečněné možnosti- cestovat, studovat, pracovat. Takže toto všechno hrálo ve prospěch udržování těch tradičních rodinných vztahů. Ale je samozřejmě iluzí si myslet, že rodina nebyl v krizi už v době před listopadem 89! Jak jsem už naznačil - rodiny vznikaly v mladém věku, což zase přispívalo k tomu, že často to byly nezralé vztahy a to se pak samozřejmě odráželo na jejich trvanlivosti

Magdaléna Hůlková:

Jaké další významné historické mezníky v rámci 20. století podle Vás ovlivnily vývoj rodiny?

Jaroslav Šebek:

Velkým mezníkem je 1. světová válka. Která naprosto mění hodnotové schéma, už vlastně z hlediska té obrovské tragédie, která se odehrála v letech 1914 - 1918 a která přispěla k rozrušení hodnotových vazeb, protože to byl zásah do tradiční společnosti a současně to byl zásah do představ o rozdělení mužských a ženských rolí! Často ženy musely nastoupit na místa mužů a zastávat jejich profese, jejich

pozice, protože muži byli na frontě. Z tohoto hlediska skutečně lze označit 1. světovou válku za mezník. Nejen z politického hlediska, ale i z toho sociálního. A nakonec ve svém důsledku i z toho rodinného. A samozřejmě každá další velká epocha ovlivnila ty vztahy v rodině, to nepochybně. Jak 2. světová válka, tak i období třeba roku 1968. Nemyslím samozřejmě Pražské jaro, já myslím spíš na tu studentskou revoltu. Ten generační konflikt, který se odehrál a který se do jisté míry se odráží i na současné rodině. Protože rok 68 obecně v Západní Evropě je charakteristický liberalizací vztahů v rodině. Tzn., kdybych to hodně zjednodušil, tak je to hlásání právě té sexuální volnosti a také je to období, kdy se volá po rovnosti mezi mužem a ženou. Dotaženo do dokonalosti - v tom smyslu, že muži a ženy jsou si zcela rovni a neexistuje genderová odlišnost. I to jsou věci, které přispěly k tomu, že tradiční model rodiny se dostává do krize, řekl bych dokonce do rozkladu.

To, co prožíváme v současné době, je už v podstatě realizace všech těch představ z konce 60. let.

Magdaléna Hůlková:

Když používáte takovéto výrazy jako "do rozkladu", zřejmě asi nevidíte v tomto ohledu pro rodinu příliš pozitivní perspektivu...

Jaroslav Šebek:

No tak musím být samozřejmě realista, takže vidím teď kolem sebe, že tradiční model rodiny a tradiční vztahy se dostávají skutečně do vážné krize, ale radost z toho nemám! Ale jak by řekl Cimrman - to je tak jediné, co s tím můžu dělat.

Magdaléna Hůlková:

Takže neočekáváte nějaký návrat k tradičním hodnotám, které prezentuje právě katolická církev?

Jaroslav Šebek:

No tak zcela upřímně - aby církev katolická mohla přinést nějaký nový impuls, tak za prvé musí mít ujasněno, jakou chce zastávat identitu v současné době, což si myslím, je vážný problém. Domnívám se, že církev sama je ve vážné krizi a hledá svoji identitu, svoji pozici v tom moderním světě. Církev musí nejprve projít jakýmsi sebeobnovovacím procesem, aby se mohla kompetentně vyjadřovat k otázkám rodiny. Osobně si myslím, že je to zcela zásadní věc, protože rozklad tradičních forem rodiny z mého pohledu může vést i k rozrušení dalších tradičních sociálních vazeb a k oslabení soudržnosti ve společnosti. Což si myslím, že by byl ještě daleko vážnější problém.

Magdaléna Hůlková:

A myslíte, že to téma krize rodiny může být tématem, na kterém by se katolická církev s většinou ateistickou společností mohla nějakým způsobem setkat? Uvědomuje si církev tuto výzvu?

Jaroslav Šebek:

Téma rodiny je jedno z témat, které může spojovat církev a většinou společnost. Protože udržení těch stabilních mezilidských vztahů - to je téma, které je nadčasové a nadkonfesní. A proto si myslím, že v tomto směru by církev a společnost měly kooperovat. Ale! Tady je to důležité, aby církev dokázala mluvit jazykem, který je srozumitelný a který dokáže tu společnost oslovit. Protože pokud

bude neustále hovořit jazykem, kterému nikdo nerozumí, nebo jen pár jedinců, tak samozřejmě těžko může se společností tu společnou řeč najít. To je velice jednoduché.

Je důležité, aby církev držela určitou třeba i hodnotovou linii, je tedy nesmysl, aby modifikovala svůj pohled na rodinu. Musí ovšem dokázat mluvit o těchto věcech kompetentně, tedy s odborným backgroundem, aby o nich dokázala hovořit srozumitelně. A to jsou věci, které podle mého názoru v současné době v církvi chybí.

Jde o to, aby církev třeba ústy svých představitelů hovořila k těmto otázkám srozumitelně. Mám na mysli různé složky církevních struktur. A také by se např. mohla k těmto tématům vyjadřovat i tím, že by měla síť svých rodinných poraden v daleko větší míře.

Magdaléna Hůlková:

A co pozitivní příklad katolických rodin?

Jaroslav Šebek:

Pozitivní příklad ze života, to je to nejlepší. To bych vyzdvihnul - příklad konkrétního života, ano, ten je lepší nad všechny teorie. Ale jde také o to, aby se tyto příklady vůbec dostaly do veřejného povědomí. Osobně já to tak vnímám, že často svědectví života lidí, kteří dokážou společně překonávat překážky je daleko nejúčinnější.

Je tu ovšem ještě jedna věc: je pro mě otázka, kterou si musím trochu pochybovačně klást. Zdalipak to, že ty rodiny žijí podle nějakých církevních zásad, je to oslovitelné pro společnost v současné době. Spíše si myslím, že oslovitelná je ta skutečnost, když dokážou překonat společně problémy. Ve vztazích - mezi sebou, mezi rodiči, mezi dětmi.

Magdaléna Hůlková:

Zřejmě teď narážíte na tak často diskutované téma sexuality, antikoncepce...Máte také takový pocit, že církev se těmto tématům věnuje přespříliš a méně se věnuje tématům opravdu podstatným?

Jaroslav Šebek:

Tady je problém, že se nakonec celé téma rodiny z pohledu obyčejného člověka redukuje na to, že církev neustále hovoří pouze o sexuální morálce. A to je z mého pohledu problém: že všechny ty krize a témata kolem rodiny se z pohledu člověka z venku / netvrdím, že to tak je / , který není třeba členem církve, se může jevit, že církev neustále hovoří pouze o sexuálních tématech. Myslím si, že není dobré, aby se celý problém rodinných vztahů redukoval na sexuální tematiku. Já bych souhlasil s tím, že je potřeba hledat hlubší kořeny problému, ale tím opět vracím k tomu, že je třeba mluvit o všech těch problémech s daleko větší kompetentností, odborností a samozřejmě také empatií, vcítěním se do současného člověka. Ale samozřejmě - církev by neměla opouštět základní linii, což je tedy ochrana důstojnosti a vůbec existence lidského života. To je samozřejmě jasné poselství. Já si ale myslím, že hovořit o těch tématech sexu bez zbytečného tabuizování nebo vlastně přehnané rigidnosti je pro církev v současné době zcela na místě.

Magdaléna Hůlková:

A uvnitř katolické církve se lidé v tomto ohledu shodnou? Nebo je možné i na tomto tématu pozorovat jisté rozpory?

Jaroslav Šebek:

Já to nemůžu říci zcela jednoznačně. Osobně myslím, že tady v těch tématech je vidět určitý spor mezi konzervativním a liberálnějším vnímáním problému. Znovu opakuji - nelze problém rodiny redukovat pouze na sexuální otázky. A to mám pocit, že někdy vlastně zaznívá trošku z těch konzervativních kruhů. Takže tady si myslím, že to souvisí například i s těmi diskusemi, které se odehrávají na bázi vymezování se vůči sexuální výchově na školách. To jsou vlastně příklady toho, kdy se ozývá nejvíce asi církev, kdy se ozývají nejvíce ti konzervativní představitelé, ale myslím si, že právě by té církvi mělo jít o to hovořit i o jiných tématech a nabídnout také jiný pohled na otázky rodiny, než jen ten tradiční. Který znovu opakuji, se dotýká jen těch sexuálních témat.

Magdaléna Hůlková:

Co konkrétního by tedy církve měla podle Vás učinit?

Jaroslav Šebek:

Určitě by si měla vychovávat odborníky. Já myslím, že to je jeden z velkých problémů, který církve neřeší. Chybějí zde odborníci, kteří mají široký rozhled, jsou vystudovaní v daném oboru, tzn. psychologie, sociologie, lékařské obory a kteří by se dokázali věnovat právě rodinné terapii. Ale to neznamena, aby hovořili pouze jazykem dogmatických příruček, ale aby hovořili se znalostí problematiky, s empatií a samozřejmě ano, to je taky důležité, aby hovořili s určitou církevní linií. A kompetentnost - to je právě prolnutí všech těchto rovin. Pro mě není kompetentnost to, že někdo pouze opakuje církevní dogmata.

Magdaléna Hůlková:

Co Váš osobní názor na tradiční model rodiny?

Jaroslav Šebek:

Abych se přiznal, já bych se klonil samozřejmě k jeho zachování. Protože si myslím, že je asi nejlepší. Měl tu být zachován, jako ten hlavní, většinový.

Mgr. Jan Hartl

sociolog, ředitel agentury STEM

V Praze, dne 22. 02. 2012

Magdaléna Hůlková:

Domníváte se, že kdyby katolická církev vedla hlubší a aktivnější dialog, že by se třeba našlo řešení pro krizi rodiny? Pokud tedy jste ochoten připustit, že se dá mluvit o krizi rodiny?

Jan Hartl:

Moje odpověď zní - ano. Já si myslím, že by mohla mnohé udělat a že řada závažných problémů, dlouhodobě v naší společnosti neřešených, je neřešena právě proto, že nejsou jaksi dostatečně osvětleny, objasněny, rozebrány tak, aby se přiblížily k té rovině každodenního života, k nějakému horizontu běžného lidského uvažování. Samozřejmě lidé vzdělanější a lidé humanitního zaměření jsou schopni už profesně uvažovat v abstraktních koncepcích, ale prostý člověk, a není to jeho vina / to jenom není součástí jeho každodenní praxe/ vlastně potřebuje převyprávět, když to řeknu lidově, to obecné poselství do nějakých konkrétních forem. A potřebuje nahlédnout, že to má nějaký smysl. A ten smysl není vždycky jenom pragmatický a materiální, ale může být hodnotový, duchovní - v tom, že i ten prostý člověk hledá smysl svého konání a rád by žil nějaký hodnotný životní obsah, jenom si to neumí svou běžnou každodenní řečí pojmenovat. A k tomu je třeba hledat cesty. Jakoby zprostředkování těch obecných abstraktních významů a tezí běžnému člověku. K tomu slouží osvěta - nemusí to být jenom záležitost církve, ale prostě o závažných problémech společnosti by se mělo více hovořit a z těch velmi obecných poloh by se ta debata měla dostat do poloh srozumitelných běžnému člověku.

Takže: není to ten problém, že by se o tom nemluvilo - ono se o tom mluví. Ale nemluví se o tom tak, aby to bylo součástí té žité skutečnosti člověka, té žité reality.

Magdaléna Hůlková:

Ale například papež Jan Pavel II., to byl papež dialogu. Ten mluvil s lidmi stále a nemyslím si, že jenom v nějakých teoretických rovinách. Není třeba také problém na straně společnosti, že nenaslouchá?

Jan Hartl:

No, samozřejmě polská společnost bude papeži naslouchat pozorněji, než česká společnost, která si vlastně k té autoritě toho sdělení musí najít zpátky cestu. A to, co Polákům pomůže - už ta samozřejmě autorita papeže v jejich kulturním ohledu - tak u nás tolik neváží. Tím pádem ten prostý fakt, že to je sdělení papeže, je u nás patrně něčím jiným, než je v Polsku a musíte argumentovat tou věcí samou, nikoliv jaksi nositelem té informace. I když je to papež. Takže autoritu tomu sdělení prostě musí dát věcný obsah toto sdělení, nikoliv to, že to je zaštitěno autoritou církve a papeže.

Magdaléna Hůlková:

A mohl by tou cestou být příklad mladých katolických rodin spíše než nějaké "povídání" ze strany kléru?

Jan Hartl:

No určitě! Chcete-li někoho přesvědčit, tak samozřejmě musíte jít sami dobrým příkladem, což v případě katolického kléru není tak úplně snadné. Mám na mysli celibát a tu praktickou zkušenost, ale opravdu - je třeba ukázat pozitivní příklady. To bezesporu. Jenže - jak je ukážete? V běžné mediální praxi? Ta nepostupuje tím, že by ukazovala kladné příklady - ta vám ukáže ty katastrofální případy, kdy to soužití nefunguje a kde se vyskytuje domácí násilí a násilnosti všeho druhu. Vzniká pak optický klam, že vlastně ta situace je ještě horší, než ve skutečnosti je, dá se to běžně zkoumat sociologickými průzkumy, které tomu dají nějakou váhu, ale to je tak jako všechno. Druhá věc je, že tady prostě přetrvávají některé základní nesmysly. Určitě jste slyšela, že každé druhé manželství se rozvede - tak co byste z toho usoudila? Že je minimálně 50 procent rozvedených? Ale ono to tak úplně není.

Magdaléna Hůlková:

Jak to tedy je?

Jan Hartl:

No protože to je podíl uzavřených sňatků k podílu rozvodu - to je ta rozvodovost. A protože sňatky se uzavírají zejména v nějakém věkovém období, ale rozvádějí se lidé po celé to období toho cyklu, tak samozřejmě ta základna lidí, z kterých se to odvozuje, je daleko menší. Takže to bychom museli brát rozvody ve stejné věkové kategorii, ale tady je vlastně těch sňatků méně. Takže zjistíte, že máme patnáct procent rozvedených domácností, některá ta manželství jsou opakovaná atd. Ten ukazatel rozvodovosti je v pořádku, ale neříká to, že ve společnosti je více než padesát procent rozvedených a že nadále přibývají. Takže těch manželství bude méně, než je těch rozvedených. Ale jakmile se bude tvrdit, že rozvody jsou běžná záležitost, tak to jakoby snižuje tu laťku už od dětského věku, kdy ty děti to vnímají nějakým způsobem, a to co je třeba zvykem v té současné mladé generaci, nebylo zvykem v těch starších generacích. A otázka je, jestli taková ta rozvolněnost norem a závaznosti toho soužití není posilována tím velmi lehkovážným přístupem - "dělá to každý, tak co bychom to neudělali taky.

Jakmile to dostanete do takovéto odcizené roviny, no tak samozřejmě ten apel je slabý. A když chcete apelovat nějakým tím hodnotovým základem, tak musíte apelovat tak, abyste ty lidi chytli za srdce.

Magdaléna Hůlková:

A jak je to tedy s tou rozvodovostí. Zvyšuje se? Nebo to není pravda?

Jan Hartl:

Já ta data čtu tak, že rozvodovost se zvýšila po určité období a teď není úplně jasné, jak to vlastně funguje a fungovat bude. Protože tady se po pádu komunismu velmi proměnilo to, čemu se říká reprodukční chování. Když já jsem byl studentem, tak průměrný věk nevěst byl 21 let, průměrný věk ženichů byl 22 let. 80 % nevěst bylo v jiném stavu v okamžiku svatby. Známost vedoucí ke sňatku nebyla většinou delší než tři měsíce, velká část těchto sňatků končila rozvodem. Nicméně značná část těchto rozvedených se posléze uzavírala další manželství a teď je otázka, jak tam budete počítat ty sňatky proti těm rozvodům. Ono je to jaksi komplikovanější. V minulém režimu byly naší specialitou opakované sňatky. Mimo jiné také proto, že nikdo v zásadě nic neměl a ty majetky v komunistickém režimu neměly výraznou hodnotu. Takový ten Renčínův vtíp, jak takhle koukají ti dva starší a tam se parchanti venku perou a on říká: "koukej, jak tvoje a moje děti bijou naše děti." tak to se prostě

omezovalo na takovéto formy. Jakmile se budou komplikovaně dědit majetky a přesunovat a budou se tam míchat ty jednotlivé díly různých majetků - tak to může být nepřehledné. V takové situaci je už rozumnější třeba další manželství neuzavírat a nechat to na volném partnerském soužití, na nějaké konvenci. Z druhé strany jsou příklady, kdy třeba ve Skandinávii - silně poklesla sňatečnost, někdy po tom období 60. - 70. let, a poklesla v těch mladších věkových ročnících. A bylo velmi časté, že když děti šly do školy, tak se ti rodiče vzali. Což je otázka u nás nesezdaných soužití: kolik z nich by při správném apelu a tak dál, by dejme tomu mohli v situaci, kdy děti už jsou odrostlejší a oni to spolu vydrželi a překonali nějakou tu první krizi, že by uzavřeli manželství ne na začátku soužití, ale třeba v průběhu toho soužití. Takže já v tomto nejsem skeptický, určitě bych to nerýsoval v nějakých černých barvách, ale ta společnost je velmi rozkolísaná - jak jsem říkal - změna reprodukčního chování od těch 70. let nastala v tom, že dnes věk nevěst bude 29 let, že ženy nerodí své první dítě, když je jim 22 - 23 let, ale rodí je po 30. roce věku, některé i značně pozdě. Když moje žena rodila ve 29 letech, tak už byla na rizikovém těhotenství pro přestárlé, tak dneska by tam z hlediska té doby byly všechny. Takže tady nastaly změny a posuny. Dříve v tom životním cyklu rodina mladých do toho vtáhla ty staré, protože je samozřejmé, že když nevěstě bylo 22 let, ženichovi 23 let, pokud to byli studenti, tak byli oba dva nedostudovaní, neměli nic, neměli žádnou pracovní zkušenost, neměli žádný majetek, neměli žádnou domácnost, neměli byt. Byli v podstatě zcela závislí na spolupráci s těmi rodiči. V situaci, kdy variabilita životního stylu byla nulová, tak vlastně ta rodina, i tímto vnějším bolševickým tlakem byla držena pohromadě, protože svazovala ty generace dohromady, vyrůstali tím pádem ve spolupráci s babičkami, s dědečky. Když se měli mladí osamostatnit z hlediska bydlení, tak nutně potřebovali pomoc těch dospělých. Jinak se materiálně emancipovali, až když děti byly třeba ve školním věku, když si na to vydělali. Dnes mladí mají zhruba desetileté období, kdy sami absolvují nejen start do partnerského soužití, ale také nějaký ekonomický start, mají nějakou profesi, mají nějakou zkušenost, někam se chtějí podívat - už tady nejsme jako ve vězení - chtějí si něco zažít. Mají pocit, že jsou materiálně podsaturováni, takže z hlediska konzumu chtějí mít to, co mají v zemích, které jsou na tom podstatně lépe a mnohdy utrácejí daleko více peněz za věci, za které by na Západě neutráceli. Oni se jakoby rozkoukávají a do toho jim moc nepasují ty děti. Jakoby se také narušila ta soudržnost s původní rodinou, oni už nejsou, už nejsou takovým samozřejmým způsobem závislí na babičce a dědečkovi, oni si o to musejí říkat, ono to nejde tak snadno a toto všechno jsou v podstatě tlaky, které jsou na tu rodinu dnes zvnějšku kladeny.

A proti tomu stojí jenom ta síla toho vnitřního přesvědčení, toho hodnotového založení - že mám představu, jak má dobrá rodina vypadat, jak má fungovat. Otázka dvoukariérové rodiny, dělby rodičovských funkcí atd. - to se všechno dostává do jiného světla. A jednoznačně z toho odvodit, že při takto složitých nárocích bude ta rodina nadále upadat nějakým dramatickým způsobem nelze. Myslím, že na místě je trochu i taková uvážlivější a mírně opatrná varianta, že po těch všech možných excesech se to někde stabilizuje a opět se posílí ten hodnotový základ partnerských a manželských vztahů a že v tomto přirozeném procesu může církev sehrávat svou roli - když bude šikovná a bude umět dostatečně podchytit tu stránku žitého každodenního světa.

Magdaléna Hůlková:

Takže budoucnost pro rodinu vidíte víceméně pozitivně - nezastáváte názor nějakého zániku.

Jan Hartl:

Magdaléna Hůlková

Pokud budeme brát vážně otázku lidských hodnot, a že hlubokým založením osobnosti je nějaká hodnotová výbava, kterou si neseme v celém tom kulturně civilizačním okruhu, kterou jsme získali i dědičně - od svých předků a rodičů a dále je to posilováno výchovou atd. - tak tam vlastně se tato základní hodnotová orientace v té struktuře osobnosti nevyznačuje žádnou velkou dynamikou. Naopak - to je taková kotva, to je ta stability, to jsou ty věčné pravdy. A když budeme zkoumat hodnoty- ty se dají určit různě - tak vždy pro každého je rodina tou první samozřejmou hodnotou. To vychází ze všech výzkumů. Otázka je, jestli já ve svých každodenních počínáních, praktických rozhodnutích, nezapomínám snadno, že vlastně ta rodina by měla být mírou těch dalších věcí. Já vám dám příklad, který bude srozumitelný: "když člověk by v nějaké těžké chvíli měl potřebu bilancovat, tak vlastně zjistí, že rodina a děti, to je to nejpodstatnější, do čeho on vložil své úsilí, s čím spojuje své naděje." To je daleko složitější, a to je to, co říkám, že se nemění, to je životní konstanta. V tom měnícím se dynamickém světě jsou některé vnitřní pravdy - vy studujete teologii, tak vám to nemusím zdůrazňovat - a jejich půvab je právě v tom, že kotví tu osobnost k věcem, které mají hlubší trvalejší smysl. Pokud znáte trochu psychologii a sociální psychologii, tak víte, že těch různých podnětů zvenku, které vás neustále někam rvou, je velké množství a vy se v nich musíte nějak probrodit a procedíte je tak, že si z nich vybíráte ty, které vám konvenují a ty, které ne, a ať si to uvědomujete, nebo ne, tak si vybíráte z těch podnětů ty, které nebudou narušovat tu vnitřní stabilní podstatu. To, čemu se říká identita, to mé já. No a tam patří i ty hodnoty, které se týkají rodiny. Takže tam já bych o nějakých zásadních přerodech rodinných hodnot určitě nemluvil. Mohou se měnit formy rodinného soužití. Pokud uznáme, že manželství není jedinou formou, že mohou být různá nesezdaná soužití, pak je samozřejmě otázka, jestli rodina je bezdětné soužití dvou partnerů, partnerů stejného pohlaví - to jsou ty mezní případy.

Domácnost je vlastně v menšině. Už jenom kvůli tomu, že těch forem soužití je velmi mnoho, že ženy se dožívají podstatně většího věku, než muži.

Magdaléna Hůlková:

A je to správné podle vás?

Jan Hartl:

Je to přirozené. Protože než se ta rodina a manželství uzavře, k tomu vede dlouhá cesta. Přibývá podíl bezdětných rodin, to je nepochybné. A proč přibývají? Protože děti jsou nepohodlné a komplikují konzum- když to řeknu ve zkratce. Ale také to, že rostoucí podíl lidí nemůže mít děti. Mimo jiné i proto, že o ty děti usilují až v pozdějším věku, protože si předtím chtěli jaksí užít a mohou být tu více tu méně poničeni antikoncepcí na straně ženy, ale dramaticky klesá i plodnost mužů. V minulosti u neplodných párů byl z 80 procent problém na straně ženy a 20 procent na straně muže, tak dnes se to srovnává na 50 na 50, což vlastně činí ze zdravého muže vzácný a vymírající živočišný druh. Tak tady je problém. Že všechny ty posuny vlastně narážejí na nějaké ty přirozené biologické limity a že to, co funguje snadno, když je člověku pětadvacet, tak už nefunguje tak snadno, když je mu 40. Takže to je stres a způsob života a podobně.

Nicméně - ať je těch typických rodin jakýkoliv procentuální díl ve společnosti, tak je to základní norma, základní hodnota - takto si člověk představuje zdravé soužití. A i pro ty lidi, kterým se to nějak nepodařilo, to je představa dobrá.

Magdaléna Hůlková:

Magdaléna Hůlková

Takže rodina je u lidí na prvním místě, ale rozchází se ten ideál s realitou.

Jan Hartl:

Ano, ano, ale to nevádí. V běžném životě to člověk hravě zvládne. Protože mám představu, že ideálně by něco mělo vypadat jinak, ale v důsledku okolností prostě žiju jiným způsobem, ale neznamená to, že ten ideál se oslabuje. Já ho tak pořád mám, jenom holt prostě je pro mě teď nedostupný, rád bych takto, ale musím jinak a časem se to zlepší. Ono se to časem nezlepší, ale pořád ten ideál zůstává. A posilovat ten ideál je záslužná činnost.

Magdaléna Hůlková:

Katolické rodiny ale mají ten ideál silnější.

Jan Hartl:

Ano, samozřejmě.

Magdaléna Hůlková:

Existuje nějaká studie, která by prokazovala souvislost mezi religiozitou a stavem těch rodin? Jak se to liší?

Jan Hartl:

Na počtu dětí, samozřejmě.

Magdaléna Hůlková:

A v předávání nějakého toho světonázoru dalším generacím?

Jan Hartl:

To tam je taky patrné, takže můžeme z výzkumu ukázat, že děti, které byly vedeny k náboženskému cítění, tak samy jsou daleko častěji věřící a zas to budou předávat svým dětem - to určitě. Z druhé strany - v naší společnosti těch praktikujících věřících je velmi málo, nějakých 7 %. Lidí, kteří mají nějaké vágní náboženské přesvědčení, je nějakých 35 %. Tvrdých ateistů, kteří budou popírat existenci Boha, bude asi tak 25%, ti ostatní tak jako sice nevěří, ale aby si to s Bohem nerozházeli, tak nebudou moc radikální ve svých názorech. Ale praktikujících věřících je málo. A pokud se jedná vysloveně o nějakou křesťanskou komunitu, tak oni mají všechny rysy, viděno očima vnějšího pozorovatele, takové té sebeprotektivní minority: Žijeme tradičním způsobem života a zdůrazňujeme rodinné hodnoty, žijeme to v běžné praxi, znamená to, že se nebudeme bránit většímu počtu dětí, že děti jsou Božím požehnáním a my se tedy uskrovníme v materiálních nárocích když to jinak nepůjde, děti potřebují nějaký čas. Musí částečně rezignovat na profesionální cíle a stýkají se s lidmi, kteří jim jsou podobní, tam se vzájemně utvrzují v tomto svém menšinovém chování a vlastně se z toho stává takový vzájemně ochranný spolek těch lidí, kteří se vymezují oproti těm ostatním a dejme tomu - na ně ten oficiální obecně abstraktní apel církve doléhá. Oni to slyší. Ale má to prostě takovou udržovací funkci pro tu skupinu, která se chová tradičním způsobem.

To, co já беру s otazníkem: jestli církev dokáže účinněji oslovovat těch zbývajících dvacet, pětadvacet procent lidí.

Magdaléna Hůlková

Magdaléna Hůlková:

Jak by to měla udělat?

Jan Hartl:

Oni to jsou takoví polověřící.

Magdaléna Hůlková:

Ne v tom smyslu dostat je na svou stranu, ale předat jim ty tradiční hodnoty.

Jan Hartl:

Ano, ano, akcentovat ty podstatné prvky, na které v těch změněných podmínkách, což je velmi důležité, mohou lidi slyšet. Většinu lidí není třeba podceňovat, i běžný člověk, který nevládne složitými pojmy, chce mít nějaký pocit životního štěstí, chce mít nějaký pocit životní důstojnosti, to, že věci mají smysl. A když se vybijí taková ta fáze toho, že potřebuju získat x nějakého zboží a předmětů a tak, často to bývá ve středním věku, kdy člověk už má nějakou vybavenost - "mám auto, sice je mizerný, ale nový nepotřebuju, barák ještě slouží, tak nějaký opravy." A co dává smysl? O co se snažit? Kam dál? No a teď je otázka, jak dalece se toto promítne do vztahu k těm dalším generacím. Jak dalece může církev tu zkušenost lidem zprostředkovat? Zkoušet to, zkoušet to, experimentovat, zjistit, co zabírá, co nezabírá. Prostě snaha zdůrazňovat ty prvky, které mohou dolehnout k sluchu těm polověřícím, když to tak řeknu, kteří hledají nějaký duchovní smysl své existence, snažit se vyhmátnout to, na co by oni slyšeli.

Magdaléna Hůlková:

Možná být i trochu otevřenější?

Jan Hartl:

Určitě, a flexibilnější. Je to ta otázka, o které jsem již mnohokrát diskutoval: že církev propásla tu příležitost posílit vědomí toho, že je užitečná instituce, zejména v poskytování sociálních služeb. Když se podíváte na to, jak to u nás chodí, tak zejména v péči o staré lidi, umírající, dokázala církev daleko trpělivěji, vlídněji, umožňuje stárnoucím nebo umírajícím lidem zachovat důstojnost, protože se jim věnují, jsou obětavější než nějaká soustava zdravotnických zařízení. No a to je cesta ukázat těm lidem, které pracovně nazývám polověřící, že tady jsou věci, které nekoupíte penězi. Když máte zařízení, do kterého nalijete x milionů korun, tak to neznamená, že tam nezacházejí se starými lidmi jako s předměty. Když si s nimi budou povídat a vyslechnou je - je to v těch lidech a v těch sdělovaných obsazích.

Kdysi jsem o tom na Křesťanské akademii mluvil s kardinálem Vlčkem a říkal jsem, že promeškávají velkou příležitost, že lidé jsou ochotni, právě proto, že viděli, jak ten státní sektor selhává, tu církev pokládat za nezastupitelnou v těchto oblastech. Ale oni že se tomu zdaleka náležitě nevěnují.

A reakce kardinála byla jaksi zdrženlivá, zdálo se, že mně dává zapravdu, ale zároveň říkal, že to je těžké, protože uvnitř církve existují proudy, které mají pocit, že když oslabí takovou tu svou čistě religiózní roli, a budou jakoby akcentovat ty světské užitečné funkce, takže vlastně rezignují na své vlastní poslání a v mysli některých teologů se tím vlastně zpronevěřují tomu podstatnému, protože

vlastně si nechají rozmělnit ten základ, na kterém každá církev stojí. A to nemusí být zrovna extrémisti typu Semína, kteří pak budou vyčítat Halíkovi a ostatním tu jejich otevřenost a snahu oslovit ty, jak říká Tomáš Halík, "něcisty". Protože, tam vlastně, sice nenápadně, ale takovým tím renegátským způsobem vlastně pracují na sebezničení té církve. A tento spor tedy je - jestli obhospodařovat to nemnohé stádečko a utvrzovat je v těch pravdách, které oni sdílejí, anebo působit větší otevřeností a důkladnější argumentací na ty polověrce a riskovat, že v očích některých se ta církev bude zpronevěřovat svému hlavnímu poslání. To bych řekl, že je vnitřní dilema uvnitř církve.

Magdaléna Hůlková:

Ale to je určitě na dlouhou dobu.

Jan Hartl:

To je určitě na dlouhou dobu, a já myslím, že zrovna Tomáš Halík je dobrý příklad, protože napíše pár knížek, někde ho začnou vnímat jako autoritu, a místo toho, abychom říkali: „hle máme tady někoho, koho můžeme v uvozovkách marketingově prodat těmto polověrcům“, tak se sešikuje skupina závistivců, která to tomu Halíkovi prostě nedopřeje, aby byl celebrita.

Magdaléna Hůlková:

Když se řekne "krize rodiny" - co to pro vás znamená jako pro sociologa, ale i jako pro člověka?

Jenom ta vysoká rozvodovost? Jenom menší počet dětí? Nebo i něco jiného. A zdali vůbec souhlasíte s tím, že hovoříme o krizi rodiny?

Jan Hartl:

Já ten termín "krize rodiny" nemám rád, protože o té se hovoří dlouho. A když se chcete podívat na povrchní dílko, tak se můžete podívat na dílko Antonína Vaňka Příznaky krize manželské rodiny, to byl komunistický kádr, který k nám přešel. Schválně se na to podívejte, jak jednoduše se to dá převyprávět. Lidi se rozvádějí a zahýbají si všelijak, všechno na ně padá ze všech stran, nevěra je přirozená věc, věrnost je zpozdilost. Člověk na to není biologicky uzpůsoben atd. - tak toto prostě odevšad zaznívá. Když budete koukat na seriály, tak ty se rozmohly proto, že lidé jsou povrchní a neudrží dlouho pozornost, aby se nemuseli dlouho orientovat, tak se jim tam pořád cpou stejní lidé, co tam jako dramaturg budete dělat? Postupně do té postele přestřkáte všechny, protože byste neměla o čem vysílat. Když lidé budou mít takovouto masáž od dětství, tak budou mít pocit, že toto je naprosto normální a pak přijde ta otázka jako u mých dcer: "proč vy jste se ještě vůbec nerozvedli?" Já budu vysvětlovat, proč jsme se nerozvedli, protože normální je se rozvádět! V tom vidím příznaky krize - věc, o které bych řekl, že je hodnotově stále založena pevně, a v hloubi duše jsou lidé přesvědčeni o tom, že to svou stabilní hodnotu má, ale jsou zaplavováni příklady, které jakoby rozměňují ten hodnotový apel. A v podstatě v těch různých partnerských selháních je tomu člověku daleko snadněji se vyvinut /nebo zanedbání péče o děti, nebo to, že vůbec rezignují na děti/ - člověku je daleko snazší se vyvinut, že vlastně selhávám oproti tomu svému ideálu, protože mám tolik příkladů, že to tak chodí.

Tzn., příznaky krize manželské rodiny jsou v tom, že ten tlak na rozvolnění tradiční instituce v našem kulturním okruhu je velmi velký a sílí.

Když si představíte, že společenský život má smysl tehdy, když máte pocit, že ta společnost je otevřená, že je jakoby pro všechny, že to je jako vaše, že tam nejsou velké přehrady a můžete si s kýmkoli o čemkoli popovídat a máte pocit "miloučko - teploučko" z těch mezilidských vztahů, malá země si tak jako o to říká -malá rozloha, málo lidí, malé mocenské ambice, takže lidé k sobě můžou mít blízko, středostavovský charakter společnosti. No a problém do budoucna je, že ta společnost se může segmentovat. Že dejme tomu lidé, kteří se budou chovat důsledně, podle katolické víry, bude jich nějaká menšina a bude mít ostré přehrady oproti tomu, jak se budou chovat jiní, najednou ta společnost není jednotná a vzájemně prostupná, ale je prostě taková rozparcelovaná na jednotlivé kusy. Každý si drží svoji pravdu. Kdežto typická západoevropská společnost ještě před sto lety směřovala k takovému společnému středostavovskému jádru, že slušná rodina, to je ta hodnota, "decent life" v angličtině - prostě slušný, důstojný život, lidé, kteří dodržují psaná i nepsaná pravidla, odpovědnost vůči dětem, odpovědnost vůči rodičům, škola by měla nějak vypadat, politika by měla nějak vypadat, život v místním společenství je veden nějakými psanými i nepsanými normami, člověku je takto mezi ostatními dobře, protože cítíte, že tak společně něco tvoříte. Tak tam je ten problém, že takové to nebezpečí rozparcelování našeho života se bude promítat i do toho života rodinného. Zatímco za totality to bylo svým způsobem jednodušší, protože když jste měla malé dítě a nebylo kam jít, tak všichni šli někam do parku a tam si mohly všechny ty ženské u kočárků popovídat. Protože měly v podstatě stejné starosti. Teď když tady budou rodiny, které mají guvernanky a sloužící, když to budu brát na materiální standarty, pak budou liberálně zaměřeni a pak zase lidé, kteří povedou tradiční způsob života, o čem si budou vzájemně povídat? Kde najdou styčné body? Oni pojedou po různoběžkách. A potom kvalita života ve společnosti, kde se vzájemně mijejí lidé, to prostě k ničemu moc nevede. Takže krizi rodiny vidím částečně ve výsledku - ta rodina se oslabila, nevím, jestli bych to nazýval krizí, a podléhá různým vnějším tlakům, které ji ohrožují. Potenciálně je v krizi, pokud si neuvědomíme, že je to právě rodina, která stojí v hodnotovém základu naší společnosti jako rodina otevřená, komunikativní. A že ta rodina nestojí ve smyslu "já a moje rodina" a pak to ostatní, ale že prostě tady typickým způsobem evropského způsobu života bylo, že rodina se neobklíčuje nějakou vozovou hradbou, ale je otevřená, prostupná vůči všem společenským vlivům. Protože víceméně tradiční instituce, jako je škola, i média, spějí k tomu, že nějakým způsobem tu rodinu drží pohromadě, posilují ji, vytvářejí pro ni příznivé prostředí. Činy našich politiků: co jste udělali pro rodinu? Podívejte se na politické programy: nic. Ale totéž máte vzdělání: vzdělání má sdělovat poznatky - budiž, ale jeho součástí by mělo být i formování osobnosti, výchova. To všechno trpí na úbytě. Vzdělaný člověk není jen člověk, který má poznatky, ale má i pevně zformovanou osobnost, uvědomuje si hodnotové základy své existence, a tudíž musí mít nezbytně svou vnitřní koncepci rodiny. Když to tak lidi budou vnímat, jako svůj morální závazek, tak je to v pořádku. Ale ten tlak na oslabení je velký. Takže já bych to pořád nazýval jako "zvyšující se tlaky", "krizové příznaky tu i onde", ale nechtělo by se mně to dítě vylít i s vaničkou a říci "rodina je v krizi, co s ní uděláme?"

A udělat nad ní křížek, a "už to nebude, co to bývalo". Já jsem přesvědčen, že ta tradice je taková, že ta podstata musí zůstat stejná.